

VÖRÖS ÉVA - PRISZTER SZANISZLÓ

**Márton József Természethistóriai
képeskönyvének növénynevei**

DEBRECEN, 1997

© *Vörös Éva-Priszter Szaniszló*, 1997

ISBN 963 472 086 2
ISSN 02-09-8156

I.

A Természethistóriai képeskönyv

1. MÁRTON JÓZSEF (1771-1840) a késői felvilágosodás és a korai reformkor sokoldalú, érdekes egyénisége. A nyelvtudós szótár- és tankönyvírói munkássága hatalmas jelentőségű (szótárai 13 kiadást értek meg, magyar nyelvtanát 1810-től 1840-ig 10-szer adták ki); a századfordulón megjelent német-magyar, majd magyar-német szótáiraival új korszak kezdődött a magyar szótáriradalomban (GÁLDI, Szótír. 144).

Szótárírói tevékenysége mellett számtalan fordítást és átdolgozást is készített, így fordított politikai jellegű írásokat (MIKÓ PÁLNÉ, Marseillaise és Gotterhalte. Találkozás Márton Józseffel. Bp., 1986. 164-181), megjelentetett két kiadványt jeles ünnepek, illetve évfordulók alkalmából, mindkettőt németből fordította (MIKÓ, i. m. 181), és vállalkozott hasznos ismereteket közlő könyvek fordítására is (MIKÓ, i. m. 183). Ez utóbbi, gyakorlati ismereteket közlő könyvei közé tartozik egy kevésbé ismert, 12 kötetes munkája, amely Friedrich Justin Bertuch német szerző Bilderbuch für Kinder (Weimar, 1790-1830) című könyvének fordítása.

A 12 kötetes mű címe (Természethistóriai képeskönyv) a fordító MÁRTON JÓZSEF találékonyságát, játékosságát mutatja; nem az eredeti német munka címének (Bilderbuch für Kinder) szolgálai tükörfordítása. A „Természethistóriai képeskönyv” cím hűen tükrözi a mű természet-tudományos anyagát, bár a *képeskönyv* összetétellel KAZINCZY FERENC nem értett egyet: 1806. február 23-án kelt Szentgyörgyi Józsefhez írt levelében így ír: „Hát Márton József Ur, a’ Lexicographus, mit nem ír a’ Bertuch képeskönyve magyar praefatiójának utolsó soraiban az új szók felől, a’ krompélyt hozván nyavalyás elmésséggel elő! Ő belőle is Debreczen zengett, midőn azt írta. Így jár az, a’ ki elfoglalva lévén magától, az az a’ praejudicium receptae hypotheseos és infallibilitatis által, finnyáskodik az új Irókat olvasni, ’s előre nem halad az idősakkal. Ha Virág Benedekkel, Kis Jánossal etc. ismeretes volt volna, nem lőtt volna bakot, mingyárt a’ könyv titulusán, ezt Képes-könyv így írván: Képeskönyv, ’s megtanulta volna, hogy a’ forradás csak a’ nominativusban eshetik meg: borkő, húsvét, Úrfi etc. Egyéberánt fordítása excellens Bertuchban” (Kazinczy Ferencz összes művei. Harmadik osztály. Levelezés. IV. kötet. Bp., 1893. 61).

2. A 12 kötetes mű kötetenként félszáz színes táblával jelent meg. A mű nehéz feladat elé állította fordítóját, hiszen benne számos trópusi élőlény, emlősállatok, madarak, férgek, bogarak, halak, valamint „Meleg tartománybéli” növények (F. J. Bertuch, Természethistóriai képeskönyv az ifjúság hasznára és gyönyörködtetésére;... ford. MÁRTON JÓZSEF. Bécs, 1805-1810. [A továbbiakban: Term.hist.] Növ. VI, 1: 45) szerepeltek. MÁRTON JÓZSEF fordítói munkásságában nemesak új és találó terminológiai és nomenklaturai elnevezésekkel találkozunk, hanem e sorozatban kapnak helyet először magyar nyelven képekkel illusztrált tudósítások az őslénytan akkori eredményeiről, valamint itt jelennek meg kiváló minőségű mikroszkópi ábrázolások és leírások is.

A 12 kötetes fordítás jelentőségét növeli, hogy első kötete 1805-ben jelent meg, Diószegi Sámuel-Fazekas Mihály Magyar fűvész könyvét (1807) megelőzően. Mindkét munka számos népi és egzotikus növénynév-újítást tartalmaz, azonban a szerzők egymástól függetlenül dolgoztak, MÁRTON Bécsben, Diószegi-Fazekas pedig Debrecenben.

MÁRTON Természethistóriai képeskönyve amolyan „magyar Brehm”-szerű közkedvelt munkává vált, s ez vezetett be később több magyar biológust - Hazslinszky Frigyes, Herman Ottót - a természet világának rejtelmeibe (KÁDÁR ZOLTÁN-PRISZTER SZANISZLÓ, Az élővilág

megismerésének kezdetei hazánkban. A magyar biológia rövid kultúrtörténete a kezdetektől a reformkorig (-1829). Bp., 1992. 95-97).

3. MÁRTON JÓZSEFet „1806. ápr. kinevezték a bécsi egyetemen a magyar nyelv és irodalom rendkívüli tanárának, de fizetés nélkül (egyedül a tanulók tiszteletdíjára volt utalva), nov. 5-én kezdte meg előadásait; végre a m. testőrségnél mint magyar nyelvoktató díjjal tanított” (SZINNYEI JÓZSEF, Magyar írók élete és munkái. Bp., 1902. VIII. 738). Bécsbe kerülve 1805-13 (16?) között kiadta az általa lefordított F. J. Bertuch Bilderbuch für Kinder című munkájának 12 kötetét, amellyel az ifjúság természettudományos nevelése terén végzett hatalmas munkát.

A művet német és francia nyelvről fordította magyarra és latinra. A munka terjedelmes címe MÁRTON fordításában: „Természethistóriai képeskönyv az ifjúság hasznára és gyönyörködtetésére; mely, Az Állatok, Növények, Virágok, Gyümölcsök és Ásványok Képeit, a Mesterségek és Tudományok sok más oktatásra öfzveválogatott Tárgyaival együtt, igen jó eredeti Munkák ízerént kimetszve 's kifestve, az ifjúság értékéhez alkalmaztatott tudományos Magyarozattal előadja. Kézfizette ezelőtt Bertuch F.J. ... Új kiadás, deák és magyar leírással megbővítve. Némelly buzgó hazafiaknak munkájok által... Bétsben... Pichler Antal betűivel” (Bécs, 1805).

A 12 kötet egyike sem említi a fordító nevét, mindössze egyetlen utalást találunk a 12. kötet latin szövegének végén. Az utolsó növénytáblán, a *Rudbeckia purpurea* (magyarul: *piros Tsutkakúp*) leírása után a következő mondat olvasható „Interpretationem Latinam curavit Mart. Span, prof. Viennensis” (Növ. CXVIII, 12: 50).

MÁRTON Bertuch-fordításának megjelenését, illetve a lefordított kötetek számát szakirodalmunk jelentős része eltérően és tévesen ismerteti.

A 12 kötetes munkából Magyarországon mindössze néhány teljes példány található (pl. OSzK, Egyetemi Könyvtár), illetőleg több, témakörök szerint egybekötött kötet fordul elő (pl. A Magyar Természettudományi Múzeum könyvtára 6818: a növényeket bemutató képek egy kötetben egybekötve), feltehetőleg ez is oka a számtalan téves adatközlésnek.

MÁRTON JÓZSEF Bertuch-fordítása 1805-13 (16?) között jelent meg Bécsben. Az 1. kötet 1805-ben (1813-ban újra kiadták), a 2., 3. kötet 1806-ban, a 4., 5. kötet 1807-ben, a 6., 7., 8., 9. kötet 1808-ban, a 10. kötet 1809-ben, a 11. kötet 1813-ban jelent meg, míg az utolsó, 12. kötetet évszám nélkül adták ki. Lehet, hogy 1813-ban jelent meg, bár MÁRTON maga és később SZINNYEI is 1816-ot közölnek.

HANÁK JÁNOS 1849-ben megjelent *Az állattan története és irodalma Magyarországon* című munkájában megemlíti (113), hogy MÁRTON Bertuch-fordítása Bécsben készült, 1805-1809 között és 10 kötetből áll.

SIMAI ÖDÖN MÁRTON JÓZSEF szótárírói tevékenységét összegezve ezt írja: „Ugyancsak 1810-ben kezdte meg Bertuch Természethistóriai Képeskönyvének magyar fordítását” (Márton József mint szótáríró: NyF. 8. sz. 1902).

SZINNYEI JÓZSEF, Magyar írók élete és munkái című művében - HANÁKhoz hasonlóan - tíz darab magyarra fordított kötetéről ír, amelyeket MÁRTON 1810-16 között készített (Bp., 1902. VIII, 738).

Még a legújabb, MÁRTON munkásságát összefoglaló kiváló művek is tévesen említik a lefordított kötetek számát és megjelenési idejét. MIKÓ PÁLNÉ, Márton József a magyar nyelvért című munkájában MÁRTON egyéb művei között említi a Bertuch-fordítást: „Bertuch Természethistóriai képeskönyve. 10 kötet. Fordította Márton József, Bécs 1810-16” (A nyelvtudomány és a nyelvoktatás műhelyéből. Szerkeszti: MIKÓ PÁLNÉ, HORVÁTH IVÁN,

ANTAL LAJOS. Bp., 1982. 9), hasonlóképpen MÁRTON JÓZSEFRŐL szóló összefoglaló munkájában a „tíz kötetes Bertuch *Természethistóriai Képeskönyv...*”-ről ír (MIKÓ PÁLNÉ, Marseillaise és Gotterhalte. Találkozás Márton Józseffel. Bp., 1986. 126).

A félreértések és a számtalan téves adat egy része magától a fordítótól, MÁRTON JÓZSEFTŐL származik: Gyönyörködtetve Tanító magyar Olvasókönyv különösen a' Magyar Nyelvet Tanulók számokra (Bécs, 1840) című munkájában ezt írja az előszóban: „Annak bebizonyítására, hogy a' Nemzeti Magyar Nyelvet 41 esztendők lefolyta alatt, - bár ha nyomorogva is, - terjesztettem, ..., szükségesnek tartom itt, az általam 1799 óta kiadatott munkákat évek szerint előszámlálni...” (MÁRTON, i. m. V). 1799-től 1840-ig megjelentetett munkái között említi a következőt: „1810-16 Bertuch természethistóriai 's a' t. képeskönyve. Magyarra fordította M. J. s' a' t. 4-ed rétből 10 Darab. Bécsben” (MÁRTON, i. m. VI). Maga MÁRTON JÓZSEF is rosszul emlékszik, hiszen az első kötet 1805-ben jelent meg, és nem 10, hanem 12 kötetet fordított le.

4. Az eredeti munka szerzője, Friedrich Justin Bertuch (1747-1822) - Goethe kortársa, Wieland és Schiller barátja - sokoldalú ember volt (KÁDÁR ZOLTÁN, Friedrich Justin Bertuch, az ifjúság biológiai nevelésének úttörője. A Biológia Tanítása 12 (1973): 50-54). Weimarban született, Jénában jogot tanult, 1785-ben Wielanddal és Schützcel megalapította az Allgemeine Literaturzeitungot. E lap szerzői között volt Goethe, Schiller, Kant, Fichte, valamint a világhírű geográfus és biológus, Alexander von Humboldt (ALBRECHT VON HEINEMANN, Ein Kaufmann der Goethezeit. Friedrich Johann Justin Bertuchs Leben und Werk. Weimar, 1955. 58). 1791-ben megalapította a Landes Industrie Comptoirt, amelynek legfontosabb tevékenységei közé tartozott a könyvkiadás, és olyan jelentős munkákat adtak ki mint a Bilderbuch für Kinder (szerkesztésében részt vett a jénai származású Haberle Károly, aki a pesti botanikai tanszék vezetője és a botanikus kert igazgatója lett (GOMBOCZ ENDRE, A magyar botanika története. Bp., 1936. 399), az Allgemeine Geographische Ephemeriden (51 kötet, 1798-1824), a Neue Bibliothek der wichtigsten Reisebeschreibungen zur Erweiterung der Erd- und Völkerkunde (50 kötet, 1815-29). Ugyancsak itt adták ki Goethe, Beiträge zur Optik (1791) című munkáját. F. J. Bertuch 1800-ban fiának adta a Bilderbuch für Kinder kiadását (a címlapon a 6. kötettől Karl szerepel) (Literatur Lexikon. Herausgegeben von Walther Killy. Band 1. 1988. Germany, Bertelsmann Lexikon Verlag. 478-79).

5. Bertuch Weimarban megjelent nagy munkájának címe: Bilderbuch für Kinder, enthaltend eine angenehme Sammlung von Thieren, Pflanzen, Blumen, Früchten, Mineralien, Trachten und allerhand anderen unterrichtenden Gegenständen ... mit einer kurzen wissenschaftlichen und den Verstandes-Kräften eines Kindes angemessenen Erklärung. A 12 kötet (24 kötetes kiadása is létezik) megjelenési éve: 1790-1830. A mű jelentőségét, pedagógiai sikerét, korabeli fontosságát bizonyítja, hogy a magyar nyelven kívül latinra, angolra, franciára és olaszra is lefordították (Handbuch zur Kinder und Jugendliteratur. THEODOR BRÜGGEMANN, in Zusammenarbeit mit HANS-HEINO EWERS. Von 1750 bis 1800. Printed in Germany. 1982. 394). A teljes mű 1186 réztáblát tartalmaz, kb. 6000 ábrával. Az 1-11. kötetek 100-100 táblát tartalmaznak, a 12. 86-ot. A kötetek füzetekben jelentek meg először; minden füzet 5 táblát tartalmazott és 20 füzet tett ki egy kötetet (THEODOR BRÜGGEMANN, 393-94).

MÁRTON Természethistóriai képeskönyvében mindössze 600 táblát találunk, vagyis a teljes Bertuch munkának kb. a felét. A magyar fordításhoz feltehetőleg nem az eredeti Bertuch-művet (Bilderbuch für Kinder), hanem egy „Bétsben... Pichler Antal betűivel” 1801-1805 között kiadott változatot használtak. Ez utóbbi valószínűleg engedély nélküli kiadásként, afféle kalózkadásként jelent meg; teljes címe: Bilderbuch zum Nutzen und Vergnügen der Jugend, enthaltend eine angenehme Sammlung von Thieren, Pflanzen, Blumen, Früchten, Mineralien, Trachten und allerhand andern unterrichtenden Gegenständen aus dem Reiche der Natur, der

künste und Wissenschaften; alle nach den besten Originalen gewählt, gestochen, und mit einer kurzen wissenschaftlichen, und den Verstandeskräften der Jugend angemessenen Erklärung begleitet (HEINZ WEGEHAUPT, unter Mitarbeit von EDITH FICHTNER, Alte deutsche Kinderbücher Bibliographie 1507-1850. Berlin, 1979. 30).

A két eltérő kiadás tovább is igazolható az illusztrációk segítségével. Az eredeti kiadás illusztrációit fiatal rézmetszők és művészek - „Einige[n] junge[n] Kupferstecher[n] und Künstler[n]” (THEODOR BRÜGGEMANN, 393) - készítették. Bertuch 1774-ben megjelent „Entwurf einer mit wenigen Mitteln hier zu errichtenden freyen Zeichenschule” című írásában hangsúlyozta: „die erste und einzige Quelle, aus der die Verbesserung der Handwerker und Künstler abzuleiten sei”. A „freye Zeichenschule” hamarosan megalakult, az intézet első igazgatója Georg Melchior Kraus festő. Halála után (1806) Johann Heinrich Lips rézmetsző vette át az iskola vezetését. A Bilderbuch für Kinder illusztrációit a Kraus és Lips irányítása alatt tanuló diákok készítették (WERNER SCHMIDT, i. m. 15).

A másik kiadás rajzait, amelyről a magyar fordítás készült, a jó nevű osztrák grafikuscsalád, a Schmuzer familia tagjai illusztrálták, Jacob Xaver Schmuzer az I-IX. köteteket, majd Jacob Joseph Schmuzer és mások a X-XII. köteteket. Ők valójában csak átdolgozták az eredeti rajzokat (HEINZ WEGEHAUPT-EDITH FICHTNER, i. m. 30).

6. Bertuch Bilderbuch-jának alapjaként Amos Comenius (1592-1670) cseh pedagógus Orbis sensualium pictus-a („Az érzékelhető dolgok képekben megjelenített világa”. Nürnberg, 1658) című könyve szolgált. A nagy elődnek tiszteleg Bertuch művének latin címével: Novus orbis pictus. A cseh szerző Orbis pictusa jelentős oktatásmódszertani újításokat tartalmaz: 150 ismeretkör rövid szöveges összefoglalását adja, s mindegyik ismeretkört egy fametszettel illusztrálja. Bertuch hasonló tudományos ismeretanyagot kívánt közvetíteni, mint XVII. századi elődje (Carmen Bravo-Villasante, Weltgeschichte der Kinder- und Jugendliteratur. Versuch einer Gesamtdarstellung. Hannover, 1977. 42). Ezt igazolja a Bertuch-féle munka bevezetésében található néhány mondat, ahol a fordító a „nézeletes oktatás” szükségességéről ír: „A’ honnan már Comeniusnak az a’ fzerentsés gondolat ötlött elméjébe, hogy ezt az ifjúság tanításában észrevett fogyatkozást a’ mindenütt esmeretes Orbis pictus nevű munkájával hárítsa el. Az ő hafznos próbatételének idővel számos követői lettek, míg végre ez az általa közönségessé tétetett igasság az újjabb Nevelőktől minden oldalról megvizsgálatván, már azóta az övéhez hasonló Képeskönyvek is sokkal nagyobb tökéletességgel kézfittetnek” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja).

F. J. Bertuch pedagógiai, nevelési céllal készítette munkáját. A gyerekek érdeklődését, kíváncsiságát elsősorban a képekkel kívánta felkelteni. Munkája az összesen mintegy 6000 színes illusztrációval megfelelt a XIX. századi pedagógiai igényeknek, nagyszerű folytatása volt az elődök kísérleteinek (Basedow Elementarwerkje Chodowiecki rézkarcaival (1770-74); Georg Christian Raff Naturgeschichte für Kinder 11 rézkarccal (1778) - magyarul: Természeti história a gyermekeknek. Ford. FÁBIÁN JÓZSEF, Veszprém, 1799; Johann Siegmund Stoy Bilder-Akademie für die Jugend körülbelül 800 képpel 52 táblán (1780-83) (Claus Nissen, Die botanische Buchillustration ihre Geschichte und Bibliographie. Band I. Geschichte. Stuttgart, 1951. 205).

Bertuch eredetileg kisebb gyerekeknek készítette munkáját. Pedagógiai céljait tovább akarta tökéletesíteni, ezért kibővített magyarázó szöveget akart kiadni a Természethistóriai képeskönyvéhez, amely segítségül szolgálhat a nevelőknek, tanítóknak, a szülőknek, és természetesen a tanulóknak is. Céljainak tökéletesen megfelelt az enciklopédikus tudással rendelkező Karl Philipp Funke. 1798-ban megjelent Funke „Ausführlicher Text zu Bertuchs Bilderbuch für Kinder. Ein Commentar für Eltern und Lehrer welche sich jenes Werks bei dem Unterricht ihrer Kinder und Schüler bedienen wollen” (1798-1833), gót betűs írással. Funke munkáival

szemben Bertuch képeskönyvei latin betűs írással készültek. Bertuch már egy évvel az első kötet megjelenése előtt nyilvánosságra hozta a *Journal des Luxus und der Moden* című lapjában (az első német divatlap), hogy az „altfränkischen widrigen Teutschen Mönchsschrift” helyett könyve latin betűs (WERNER SCHMIDT, i. m. 9). A képeskönyvek sikerének egyik oka az volt, hogy a szerző már nem a gót betűs írást használta, hanem áttért a latin betűsre. Funke 1798-ban kezdte munkáját, 1807-ben meghalt, ettől kezdve a magyarázó könyvek egy csoport közös munkájaként készültek. Összesen 24 értelmező kötetet készítettek Bertuch 12 kötetes Természethistóriai képeskönyvéhez; minden képeskönyvhöz két magyarázó kötetet adtak ki (WERNER SCHMIDT, i. m. 16). Funke *Ausführlicher Text zu Bertuchs Bilderbuche* című művét nem fordították le magyarra.

7. A Természethistóriai képeskönyv magyar nyelvű megjelenéséről az érdeklődők felhívások útján szerezhettek tudomást, mert a hatalmas vállalkozásról többször tájékoztattak a kiadók.

A teljes 12 kötetes magyar kiadás négy nyelvű (sorrendben: latin, magyar, német és francia), minden idegen nyelvű szöveg külön oldalon található. Előfordulnak olyan példányok Magyarországon, amelyekbe az idegen nyelvű oldalak nem mindegyikét kötötték bele, vagy nem az előbb említett sorrendben. A 12 kötet kiadását füzetekben („Tsomókban”) tervezték; egy évben öt ilyen füzetet terveztek 50 réztáblával, ez egy kötetnek felelt meg: „Eftendőben négyfzer, az az, minden Pesti Vásárra kézfűl egy Tsomó, melly 10 réztáblát foglal magába, a’ hozzá tartozó magyarázatokkal edgyütt, magyar, deák, német és frantzia nyelveken. Öt ilyen tsomó, mellyben tehát 50 réztáblák lefznek, egy Darabot téfzen, a’ mellyhez a’ megkívántató Tzím és Mutató Tábla az utolsó ötödik Tsomóban ofztatik ki...”. „Itt Bétsben másodszor is kiadatott már ezen hafznos Munka, mindeneknek megelekedésekre” (OSzK 405490/A F. J. Bertuch, *Bilderbuch zum Nutzen und Vergnügen der Jugend* című műve kiadására előfizetési felhívás).

A felhívásnak megjelent egy második változata is, mivel sokakhoz nem jutott el az első tájékoztató a nagyszabású vállalkozásról: „...Bertuch Úrnak a’ Nevelők előtt eléggé esmeretes Munkája Hazánk ifjainak javára, újonnan kiadatik, a’ mint ezt a’ múlt Januariusban kiadatott Hirdetés által közönségessé tettük vólt. Mivel azonban sokfelől tudósíttatunk a’ két Magyar Hazából a’ felől, hogy azon Híradást felette későn vették; sőt némellyektől azt a’ feleletet is vettük, hogy sem a’ Híradást sem a’ Munkából ingyen fzerfe-széllyel kiofztatott *Mustra Tsomótskát* nem láthatták: fzükségesnek ítéltük ezen új Tudósításnak közre botsátását” (OSzK. 627496 F. J. Bertuch, *Bilderbuch zum Nutzen und Vergnügen der Jugend* című műve kiadására előfizetési felhívás). Ebben a második kiadásban a kiadók még inkább bizakodnak az érdeklődésben, s ez által a teljes munka gyorsabb megjelenésében is reménykednek: ha „a’ vevő Urak úgy kívánják, eftendőnként 8-10 ’s talám több Tsomót is kiadhatunk. Ehezképest az Egéfz Munka kijöhet három négy eftendő alatt;...” (OSzK. 627496).

MÁRTON Természethistóriai képeskönyve Bertuch *Bilderbuchjához* hasonlóan füzetekben jelent meg, de Bertuch kiadott színes és fekete-fehér illusztrációs változatokat is, valamint a képek kivágására és felragasztására bízta az olvasókat. Feltehetőleg ezért is található ilyen kevés teljes példány napjainkban nemcsak Magyarországon, hanem német nyelvterületen is (WERNER SCHMIDT, i. m. 9).

Bertuch célja hatalmas művével minél tágabbra nyitni a gyerekek látókörét; növényekkel, állatokkal, különböző népekkel, természeti csodákkal, nevezetességekkel, a tudománnyal megismertetni az ifjúságot. Szerinte elsőként a képeknek kell felkelteniük a gyerekek érdeklődését, mindenekelőtt ismeretlen dolgokat kell bemutatni, mivel a már ismertek csak untatják a fiatalokat (WERNER SCHMIDT, i. m. 13). A német szerző úgy véli, minden lapnak, oldalnak valami újat kell nyújtania, a természetből, az állatvilágból, a növényvilágból stb. Mind az eredeti műben, mind a fordításban (MÁRTON jó pedagógiai érzéssel hűen követte Bertuch

szerkesztési elveit) a rézkarcok a bal oldalon találhatóak, a jobb oldalon pedig a hozzátartozó szöveg, azért, hogy a gyerekek a jobb ujjukkal könnyedén követni tudják a sorokat, miután a képeket megnézték. A képes lapoknak csak az egyik oldalára nyomtattak, azért, hogy az illusztrációkat ki lehessen vágni vagy a hátlapokra jegyzeteket lehessen készíteni (WERNER SCHMIDT, i. m. 14).

MÁRTON a képeskönyvek fontosságát már műve elején, „A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja” című előszóban (lapszám nélkül) hangsúlyozza: „Egy jó móddal készült Képeskönyv, szinte olyan megkívántató sőt talám szükségesebb házi eszköz mint a’ böltő, a’ tsiga, nádparipa, ’s a’ t.” (Term.hist.). A munka célját és módszerét az 1. kötet bevezetése részletesen megmagyarázza. Tájékoztató arról, hogy az „ifjúságra nézve pedig még inkább szükséges a’ jól készült Képeskönyv; mivel csak akkor várhatjuk, hogy a’ tárgyaknak, helyes Megfogását észerezheti az értelem magának, mikor ezt a’ Megfogást nézeletes oktatás előzte meg; e’ pedig úgy származik, ha a’ tárgyakat természeti lételekben, vagy igazán ábrázoló rajzolatokban rakhatjuk az ifjúság eleibe” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja). Többek között rámutat a bevezetés arra is, hogy a képek magyarázata rövid, nincs tudományos előadással megterhelve (ezért készített Bertuch külön magyarázó szöveget Funkéval), s a szerző minden tárgy, témakör kiválasztásában tekintettel volt arra, hogy az „esmeretlen, ritka és nevezetes legyen, nem pedig a’ mit az ifjak a’ nélkül is láthatnának” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja). Végül pedig megindokolja, hogy a bemutatott képek miért következnek „tudományrend nélkül minden lehetséges magakedveltető tárgyak változtatásával következnek egymásután” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja). A „tudományrend” nélküliségnek két oka van: 1. maga a természet is mint „elegyest” rakja a szemünk elébe a különféle tárgyakat, 2. „Az ifjúi elme és azzal járó szem hamar is belé ún az egyformaságba, mindenkor újat még pedig egymástól szembenítő képpen különböző újat akar az vizsgálni, úgy lesz állandó figyelmetessége és gyönyörködése. Ezen okból öfzvezavartattak ugyan a’ tárgyak rendjei; mindazáltal, Ezen zürzavarnak látzó rendetlenségben is, könnyű az elrejtette lévő tudományrendet észrevenni, ’s a’ tanítónak arra tanítványit figyelmetessé tenni” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja). Ugyanis az egymás után következő tárgyak pl. emlősállatok, madarak, halak, növények úgy vannak számmal megjelölve, hogy a könyvkötő az egész munkát „tudományrend” szerint egybekötheti, de a munka alapján az idősebb, érettebb diákok oktató segítségével szisztematikusan tanulhatnak (ezért találhatóak napjainkban könyvtárakban témakörök szerint egybekötött kötetek is). Hogy a Természethistóriai képeskönyvben mennyire érvényesült a „tudományrend nélküliség”, arra idézhetjük Kazinczy Ferencet, aki ezt írta róla: „A’ munka nicht systematisch, sőt merő Spielwerk” (Kazinczy Ferencz’ levelei Szentgyörgyi Józsefhez, ifj. Szilágyi Sámuelhez, Csokonaihoz és Ercseihez. Pest, 1857. 86).

A kötetek végén található mutatók, „Foglalat”-ok alapján a hatalmas anyag 16 csoportra, témakörre oszlik: I. „Emlősállatok”, II. „Madarak”, III. „Halak”, IV. „Bogarak”, V. „Növények” („Plánták”), VI. „Tsigák”, VII. „Korallok” („Klárifajok”), VIII. „Ufzómafzók”, IX. „Ásványok”, X. „Építésmesterség”, XI. „Férgek”, XII. „Rózsák”, XIII. „Gyümölcök”, XIV. „Régiségek”, XV. „Viseletek” („Emberek és viseletek”), XVI. „Elegyestárgyak”.

A szövegeket és a képeket számokkal látták el (3 számmal: a réztábla sorszáma, a kötetszám és lapszám), ezzel lehetővé teszik a könnyű eligazodást a kötetekben (ábra nélküli szöveg nincs). Minden képes tábla tartalmazza római számmal a réztábla sorszámát (pl. IV.); a szöveges oldalon a lap bal sarkában feltüntetik a 16 témakör egyikét (pl. Madarak), ezt követi a réztábla száma még egyszer (pl. IV.), a lap jobb oldalán pedig római számmal a kötetszám (pl. I.) és arab számmal a szöveges lap száma (pl. 17) látható. A fenti számok a „Papagájok az Újvilágból” tábla számai: Madarak IV. I. 17 (A továbbiakban az egyszerűség kedvéért a következő jelölésmódot alkalmazzuk: Madarak IV, 1: 17).

A táblázat az egyes témaköröknek - a színes táblák alapján - kötetenkénti megoszlását mutatja:

Kötetszám Tárgykör	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	A táblák száma
	I. Emlősállatok	13	9	14	12	8	8		4	5	1	2	
II. Madarak	8	6	3	10	12	7	11	8	4	7	1		77
III. Halak	7	3	11	5	2		6	6	1		1		42
IV. Bogarak	4	1	1	6	4	5	5	5	3	13	4	2	53
V. Növények (Plánták)	8	13	16	13	13	11	10	6	5	9	5	9	118
VI. Tsigák	1					1	1						3
VII. Korallok (Klárifajok)	1					1							2
VIII. Úszó- mászók	5			2	2	2	4	5	2		1	2	25
IX. Ásványok	2												2
X. Építés- mesterség	1												1
XI. Férgék		3				1	1	1	1	3	1	2	13
XII. Rózsák							4	4	6	4			18
XIII. Gyümöl- tsők									2				2
XIV. Régiségek		3	3				1	5	10				22
XV. Viseletek (Emberek és viseletek)		5							1	3	1	1	11
XVI. Elegyes- tárgyak		7	2	2	9	14	7	6	10	10	34	34	135
A táblák száma	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	600

Az állatokat bemutató összes táblák száma: 291, a növényeké: 138, az ásványoké: 2, az építésmesterségé: 1, a régiségeké: 22, az emberek és viseleteké: 11, az elegyes tárgyaké: 135. A 12 kötetes műben a legnagyobb az állatokat tartalmazó táblák száma, ezt követi a növényeké.

Az első kötetekben a természeti témák uralkodóak, ezzel szemben az utolsó két kötetben az elegyes tárgyak (34) kerülnek túlsúlyba: így az első kötet 50 táblája (egy táblán több ábra található) közül 13 emlősállatot, 8 madarokat, 7 halakat, 4 bogarokat, 8 növényeket, 1 csigákat, 1 korallokat, 5 úszómászókat, 2 ásványokat, 1 építésmesterséget mutat be. Ugyanakkor az utolsó kötet 50 táblája a következőképpen rendeződik el: 2 bogarokat, 9 növényeket, 2 úszómászókat, 2 férgeket, 1 viseletet és 34 elegyes tárgyat bemutató tábla.

Egy-egy témakörön belül a táblákat alcímekkel látta el. Néhány példa a témakörökből:

I. Emlősállatok Drága prémbőrű állatok: A' közönséges Vidra, A' tengeri Vidra, A' Nyufzt Menyet, A' Tzoboj Menyét, A' Hólgly Menyét, A' Fék Mókus (IX, 1: 31) - Külömbféle Maki fajok (LXVII, 8: 41) - Fijahordók: A' fakó Ifzákos, Patkányforma Kénguru (LXXI, 9: 2) - Ragadozó Állatok: A' foltos Hiéna, A' Foki Sakál (LXXII, 9: 16) - Murmutérok, és vakondakok (XXXV, 3: 42) stb.

II. Madarak Nevezetes Madarak: A' kékfejű Gyurgyalag, A' Kajennai Gyurgyalag (LVIII, 8: 1) - Német országi ritkább madarak (LXV, 8: 15) - Nevezetes Gázlmadarak (XXVIII, 5: 3) stb.

III. Halak Különös Halak: A' húrfarkú Stilofór (XLI, 11: 8) - Repeső Halak (XXIV, 4: 18) stb.

IV. Bogarak Ártalmas bogarak, Melegtartománybéli: A' Madarász Pók, A' Torontál Pók, A' Narantspontos Pók, A' Skorpió (III, 1: 15) - Külsőországi szép Pillangók: A' Szurinámi Narantszárny Pillangó (XLVIII, 11: 11) - A' termeszek (XVII, 6: 15) - Ártalmas bogarak: A' Dallos Szúnyog (XVI, 5: 45) - Nevezetes Bogarak: A' Nagy Pávaízem Pille (XXXI, 8: 32) - Kínai Bogarak: Veres Trütsök, A' pántlikás Pompabogár (XXVII, 8: 14) stb.

V. Növények Különös plánták: dögfű, Szemérmes Érzőke (LXXV, 7: 2) - Meleg tartománybéli növények: Pízang Pálma, Dinnyefa (LII, 5: 7) stb.

VI. Tsigák Nevezetes Tsigák és Kagylók: Gyöngytermő Mia, A' gyöngyházás Révéfzke (I, 1: 18) - Nevezetes tsigák: Az evező Gályatsiga, A' durva Bibortsiga, Az Ofztrea Tsigá (II, 6: 38) stb.

VII. Korallok: Klárizs fajai: A legyező Klárizs, Az orgona Tsókorall (II, 6: 33) - Korallak: A' veres Tsemetekorall, A' fekete Kláris fzarvkorall (I, 1: 21) stb.

VIII. Ufzómáfzók Az orrmányos Fóka (XXIV, 11: 43) - Gyíkok: A' Légyián Gyík, A' Kamelon Gyík, A' tűz Gyík (IV, 1: 24) - Nevezetes Kígyók: A' fzarvas Kígyó, A' fehérhasú Kígyó (XI, 6: 40) - Amériai Varasbékák (VIII, 5: 39) stb.

IX. Ásványok Értzek: Az Arany, Az Ezüst stb. (II, 1: 12) - Értzek és Félértzek: A' Kéneső, A' Vizmút, Piskóltz, Az Ön, A' Vas (II, 1: 12) stb.

X. Építésmesterség Építésmesterség: A' Toskánai Ofzloprennd, A' Dórus ofzloprenndje, A' Jóniai ofzloprennd, A' Kórinthusi ofzloprennd (I, 1: 15) stb.

XI. Férgek. A' Medúzafő Tsillagféreg (IV, 6: 44) stb.

XII. Rózsák A' fázzevelű piros Rózsa (I, 7: 15) - A' fázzevelű fehér Rózsa (I, 7: 15) - A' tsigavér tellyes Rózsa (II, 7: 20) - Az Etzet-Rózsa (III, 7: 30) stb.

XIII. Gyümölsök Az Oriás-alma (I, 9: 42) - A' Venetziái kétfzínű fázlő (II, 9: 46) stb.

XIV. Régiségék A' világnak hét tsudái: 1. Az Égyiptomi Piramisok, 2. A' Babiloni függő kertek, 3. Babilon kőfalai, 4. A' Mauzolos Király Temető helye, vagy a' Mauzóleum, 5. Az Olimpiai Jupiter Bálványképe, 6. A' Rhodusi Kolofz, 7. Az Éfészusi Diána Temploma (I, 2: 18-20) - A' Régieknek Muzsikafzerfzamaik (X, 8: 11) - Égyiptomi Istenségek: Isis, Osiris, Serapis (XIV, 9: 26) stb.

XV. Viseletek (Emberek és viseletek) Európai emberek: Frantziák, Ánglusok, A' Hegyi Skótus Katonai, Törökök, A' Szamojédok (I, 2: 26) - Amériai emberek (IV, 2: 29) - Ausztráliai Emberek (V, 2: 30) - Lovagok rendje: A' templáriusok, A' Johannitarend Vitézzei (VII, 10: 11) - Perui Viseletek (VI, 9: 48) stb.

XVI. Elegyes Tárgyak Levegőhajókázás (LXIII, 8: 29) - Meteorák: „A' ritka Meteorák vagyis Levegőbeli tünemények közé tartoznak a' tüzes golyobisok, mellyek néha véletlenül látszanak az áerben” (LXXII, 11: 9) - A' Hó és annak Megkristályosodása (LXXVI, 11: 14) - Költött Állatok: A' Centaurus v. Emberlő, A' Sírenek stb. (I, 2: 7) - Híres Barlangok: A' Pozilippi barlang, Nápoly mellett a' kutya barlang (XXXVIII, 7: 39) - Nevezetes Hidak: A' függő és kifeszített hidak déli Amériában (LV, 9: 44) - Mindenféle Sókristályok (XVII, 5: 21) - Nagyítóüveg alá vetett tárgyak: Egy fázl Hollandiai finom tzérna fázl, Két Arányfonál [aranyfonál] (XXXIII, 6: 50) - Nagyítóüvegen vizsgált marhanyelv pl. „Egy kis borjú nyelv természeti nagyságában, külföféle bőreivel és bibirtsóival” (XXXIV, 7: 10) stb.

Bertuch célja, hogy a bemutatott tárgy, dolog „esmeretlen, ritka és nevezetes legyen” (Term.hist.: A' munkának és kiadása módjának rajzolatja) sok helyen érvényesül. Tudósít ismeretlen, „Nevezetes növények”-ről: „A' Tulipánfa éjzfaki Amériai jókora nagyságú és

vastagfa” és az *Ilyits ávizsról*: „Az *Ilyits* inkább tsemete, mint fa, mely Japánban és Khinában terem,...” (Növ. LIII, 5: 14) vagy „Külföldi fűszerszámok”-ról: „A’ *Kafzžia Babér* Napkeleti Indiában Malabáriának partjain Sumátra és Jáva fzigeteiben tenyészik” és a galanga havasikáról: „A’ *Galanga Havasika* néhány elftendőig tartó plánta a’ mely Déli Indiában és Kínában vadon nő,...” (Növ. XCI, 9: 8); számtalan egzotikus állatot is leír: a „Ritka állatok Újhollandiából” táblán a „rőtbarás tsikos bőrű” *Tsikos Kanguruval* és a *Vombat Fijahordóval* ismerkedhetünk meg. Az utóbbiról ezt írja: „Ezt az állatot is tsak nem régen találták fel Újhollandia déli tsútsánál az ott fekvő nagy fzigetben a’ Van Diemens földjén” (Emlősállatok LXXV, 11: 31).

Olvashatunk távoli emberekről: „Ázsiai emberek”-ről pl. *Arabsokról*, *Szibériaiakról* (Viseletek II, 2: 27) vagy „Áfrikai emberek”-ről *Hottentóta*król, *Kafferekről* stb. (Viseletek III. 2: 28); távoli városokról, földekről: a „Földalattvaló nevezetes dolgok Égyiptomban” táblán a *katakombák* fogalmat magyarázza: „A’ régi Égyiptombéliek, a’ kiknek építőmesterségek olly igen különös és nevezetes volt, a’ holtjaik fszámára is tulajdon földalattvaló hajlékokat építettek,...” (Elegyes Tárgyak XCII, 11: 34); de találunk képeket a 12 kötetes műben az „Emberragadozás és rabszolgákkal való kereskedés”-ről is (Elegyestárgyak LIV, 9: 43). Mindezek a témák jól mutatják Bertuch igényét a különös, egzotikus iránt, amellyel a gyerekek figyelmét kívánta megragadni.

A természeti ismeretanyagon kívül a Természethistóriai képeskönyv bemutat mikroszkopikus képeket: pl. „Nagyító üveg alá vett Tárgyak” táblán „A’ Méhfülánk és a’ Varrótóhegy” (Elegyestárgyak X, 4: 48) nagyított képét láthatjuk; közvetít népi ismeretanyagot: pl. a „Helvétziai Viseletek” táblán bemutatja a „Bernai Paraszt Leány”-t és a „A’ Zerge Vadász”-t, aki „a’ hegyes végü botjának és kiálló szegekkel megrakott sarujának segítsége által a’ jeges hegyeket megmássza. Így teszi ez ki magát a’ szemlátomást való veszedelemnek, tsak hogy neki kedve teljék ’s kőszáli zergét lőhessen” (Viseletek X, 11: 1). Találhatók benne illusztrációk új felfedezésekről, ennek következtében a mű aktualitása elevenen él. Megtudhatjuk például, hogy „Az *Újhollandi Kazuárt* tsak a’ mai időkben találták fel ebben a’ nagy fzigetföldében a’ déli tengernek;...” „hofzfa 7 lábnyi, és mindenütt fzurkebarna és serteforma tolakkal van beborítva” (Madarak LXXVII, 11: 41). A mű olyan technikai újításokat is tartalmaz mint a „Telegráfok”: „A’ Louvreen lévő Telegráf Párisban” és a „A’ Lellei Telegráf” (Elegyestárgyak XLI, 8: 5).

8. E dolgozat elsődleges célja a kiváló nyelvtudós, grammatikus és szótáríró MÁRTON JÓZSEF Bertuch-fordításában található - addig szinte ismeretlen - gazdag szókincs egy töredékének, a növényneveknek a feltárása. Ezeknek csupán egy része (kb. 110) vonatkozik olyan fajokra (pl. gabonafélék, kalapos gombák, konyhakerti és ipari növények, gyümölcsfák és bokrok, erdei fák, bennszülött mérgező és gyógynövények), amelyeket Közép-Európában már régóta jól ismertek. A 140 színes táblán bemutatott mintegy 280 növényfaj (és fajta) nagyobbik része távolabbi területek, idegen földrészek lakója. A régóta termesztett külföldi élelmiszernövények (kukorica, burgonya), a többszáz éve behozott fűszer-, gyógy- és élvezeti növények (ánizs, bors, mák, kávé, tea, vanília, cukornád; sáfrány, kínafa, gyűszűvirág stb.) vagy a déligyümölcsök (narancs, gránátalma, datolya- és kókuszpálma stb.) mellett igen jelentős számban találunk trópusi és szubtrópusi vidékekről származó (a továbbiakban leegyszerűsítve „egzotikus”-nak nevezett) kultúrnövényeket, melyek akkoriban nemcsak az iskolás gyermekek, hanem még a felnőttek nagy része előtt is csak alig, vagy egyáltalán nem voltak ismeretesek. Ezek az „ismeretlen, ritka és nevezetes” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja) tárgyak (főleg egzotikus állatok és növények) teszik ki a Természethistóriai képeskönyv legfőbb értékeit, melyek a szemléltető ismeretterjesztés korabeli mintaképeinek tekinthetők.

Ahhoz, hogy a szóban forgó 12 kötet magyar növényneveiben MÁRTON JÓZSEF újíto tevékenysége kellőképpen kitűnjék, szükséges az előtte eltelt több mint két évtized magyar nómenklaturai irodalmának áttekintésére, az egzotikus növények magyar elnevezését illetően. Erről a témakörrel - az egzotikus gyümölcsök szótárán kívül (Vörös Éva, Egzotikus gyümölcsök neveinek történeti-etimológiai szótára. Debrecen, 1996) - sajnos még vázlatos áttekintés sincs. Így e tárgykör behatóbb tanulmányozást igénylő feldolgozása helyett itt most mindössze az ismertebb adatok szemelvényes bemutatására vállalkozhatunk.

8.1. Az egzotikus származású növényfajok legrégebb magyar említései jóval a két első orvosbotanikai műnek (a Lencsés-féle kéziratot Orvosi könyv 1577 k. és Melius Juhász Péter, Herbárium. Kolozsvár, 1578) a megszületése előtti időkből származnak. A XIV-XVI. századbeli latin-magyar szójegyzékek, glosszák és oklevelek, valamint nyomtatott szótáraink számos ilyen növénynevet őriznek. Ez a szókincs elsősorban az akkoriban orvosilag használatos fajokra vonatkozik, pl. 1577 k.: *Aloes* 'aloé' (OrvK. 14/13), 1395 k.: *ysip* 'izsóp', 1395 k.: *rutha* 'ruta', 1395 k.: *saphran* 'sáfrány' (RMGL.), de szép számban vannak köztük fűszerek és illóolajat tartalmazó fajok: 1470 k.: *Anis* 'ánizs', 1395 k.: *bors*, 1395 k.: *fa hew* 'fahéj', 1395 k.: *genber* 'gyömbér', 1405 k.: *capor* 'kapor', 1533: *koriander*, 1520 k.: *mavorana* 'majoránna', 1533: *Leuendula* 'levendula', 1533: *Rosmarinu*^m 'rozsmaring', 1525 k.: *Zekfjw* 'szegfűszeg' (RMGL.), vagy gyümölcsök: 1550 k.: *citront* gr., 1416 u./ 1450 k.: *palma* 'datolyapálma', 1481: *naranch*, 1470 k.: *pomagranat* 'gránátalma', 1395 k.: *djnye* 'dinnye', (TESz.), ritkábban pedig élelmi vagy ipari növények: pl. 1395 k.: *ptrofol* 'petrezselyem', 1548: *kapri*, 1500 k.: *Spenacz* 'spenót', 1493: *Ryska*[sa], 1372 u./ 1448 k.: *gyapotual* gr. 'gyapot', 1493 k.: *naadmeez* 'cukornád' (TESz.), sőt néhány kerti dísznövény: pl. 1416 u./ 1450 k.: *Iacinctus* 'jácint', 1395 k.: *cedrus*, 1508: *Cipros*, 1533: *Myrtus*, 1525 k.: *pwzpank* 'puszpáng' (TESz.) nevei is fellelhetők.

8.2. Az Orvosi könyv és a Herbárium (1577, 1578) legalább egy tucat újabb névvel bővítette az addig főleg a gyógyászatban alkalmazott egzotikus növények sorát. Ilyenek pl. 1577 k.: *Baber*, *Camfort* gr., *Reubarbaromoth* gr. 'rebarbara', *terpentjnwawal* gr. (TESz.), *Sebestent* gr. 'mellbogyó' (OrvK. 11/39), *pistaciumnak* gr. 'pisztácia' (Orvk. 206/19), *Tamarindufth* gr. 'tamarindusz' (OrvK. 11/39), 1578: *Iuiuback* 'jujuba' (Melius Juhász Péter, Herbárium Az fáknak, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól. Bev., magyarázó jegyz. és sajtó alá rend. Szabó Attila. Bukarest, 1979. 159). Beythe András Füveskönyve (Németújvár, 1595), minthogy Meliusból merít, talán az egyedüli a *Purgalo Tők*, *Erdei Tők*-öt (130) (*Colocynthis*) kivéve, semmi újat nem hoz.

8.3. A XVII. század első felében terjednek el hazánkban olyan fontos növények, mint a dohány vagy a kávé; a század végén pedig a kukorica. Kiemelkedő fontosságú e korból a magyar kertészeti irodalom alapvetése, a Posoni kert c. három kötetes mű (Nagyszombat és Bécs, 1664-7), amelyben Lippay János az Európa-hírű primási kertet mutatja be. Ebben számos konyhakerti és ipari növény első magyar említése található: *Borago* vagy *Atraczel* (II. 86), *Cauli-fioli* 'karfiol' (II. 20), *Cauli-rapi* 'karalábé' (II. 20), *Kárdival* gr., *Cardi* (II. 87-8), *nap után járó virág* 'napraforgó' (I. 93), *Olafz kapor* 'édeskömény' (II. 102), *Olafz kápofta* 'brokkoli' (II. 120-21), *storax gyantát* gr. (Lippay János, Posoni kert... I-III. Nagyszombat [később] Bécs, 1664-67. II. 230). Sokszorosan több ennél az egzotikus dísznövények sora: *Bárfony virág* (*Amaranthus*) (I. 97), *Cardinál virág* (*Lobelia cardinalis*) (I. 100), *Csafzári koronának* gr. (*Fritillaria imperialis*) (I. 57), *Dúcsőfféges*, vagy *dicfekedő káka* (*Yucca*) (I. 105), *Fára folyó harang virág* 'hajnalka' (I. 93), *fegyver Lilium* (*Gladiolus*) (I. 64), *Indiai fűge* 'fügekaktusz' - a kaktusz első említése hazánkban (I. 106), *Indiai nád* 'kanna' (I. 81), *Jelfemin virág* 'jázmin' (I. 100), *kék Spanyol bodzának* gr. 'orgona' (I. 109), *Paffio virág*, *Maraton* (*Passiflora*) (I. 99), *Sárga fzaraláb*, avagy *vitézi farkantyú* (*Tropaeolum*) (I. 93), *Spanyor kendő* (*Mirabilis*) (I. 94) stb.

8.4. A XVIII. század első felében kevés újabb egzotikus növénynév bukkan fel. Így több festőnövény: 1708: *Buzér*, *Indego* (TESz.), ekkori megjelenésük a 1708: *Léstyán-fű* 'lestyán', 1745: *Banilia* 'vanília' (TESz.). A XVIII. században második felében találkozhatunk az *Ananas* (1757), *Cocus* (1757), *Banana* (1787) (TESz.) neveivel, de ekkoriban említik először a krumplit: 1768: *Krumpliban* gr. (TESz.) és a csicsókát: 1773: *tsitsóka* (TESz.) is. A század vége felé jelenik meg két magyar orvosbotanikai munka: Csapó József Új magyar füves és virágos könyv-e (Pozsony, 1775), valamint Veszelszki Antal A' növény plánták országából való erdei, és mezei gyűjtemény, vagy- is fa- és fűszeres könyv-e (Pest, 1798). Mindkettő csaknem kizárólag a hazai flórát veszi figyelembe, így értékes népi növénynévi anyaguk mellett az egzotikus fajok terén nem hoznak újat.

Alapvető fontosságú összeállítás viszont e korban Benkő József műve. Az erdélyi származású szerző (historikus és botanikus) növénytani munkái (így az első erdélyi flóramű) sajnos csak tervek maradtak, megjelent viszont Pozsonyban Molnár János szerkesztésében (először 1780-ban kivonatosan, majd a Magyar Könyv-ház 1783. évi kötetében) a *Nomenclatura Botanica* című Benkő-mű. Ez nem más, mint Linné fontosabb növényfajainak első magyar növénynév-szótára. A többnyelvű kiadvány (a magyaron kívül latin, német, francia, később román neveket is tartalmaz) közel 1000 fajról ad mintegy 2400 magyar nevet. Nagy kár, hogy ezt az értékes összeállítást alig vették figyelembe (szinte csak Rapaics Rajmund, Gombocz Endre és Éder Zoltán foglalkoznak vele), sőt még egyes szótárak is csak Molnár (vö. TESz.) néven idézik adatait.

Az 1783. évi munkában mintegy 80 egzotikus nemzetségben találunk magyar nevet, és ezek között számos, addig teljesen ismeretlen: *Bádián* (*Illicium*) (371), *Berzen*, *Veres Santál-fa* (*Caesalpinia*) (366), *Eléfant tetü* (*Anacardium*) (366), *Indiai édes répa* 'batáta' (336), *Kék kandilla* (*Nigella*) (380), *Muskáta*, *Illatozó Daru-orr* (*Pelargonium*; a későbbi szobanövény) (398), *Orlán* (*Bixa*) (378), *Saffafrás-fa* (364).

Nem sokkal Benkő szójegyzéke után látott napvilágot az igen fiatalon elhunyt debreceni orvos, Földi János kis füzete: Rövid kritika és rajzolat a magyar fűvésztudományról. (A' Magyar Hírmondó költségével. Béts, 1793). Földi Linné teljes, három kötetes „szisztémáját” tervezte kiadni, de ebből csak a jól ismert állattani kötet (a Természeti história. ... Első Tsomó. Az állatok országa. Pozsony, 1801) jelent meg. Földi a növénytani kötethez előmunkálatként közzétette a Rövid kritikát, amely szinte teljesen a feledés homályába merült. Ez annál is inkább sajnálatos, mert a mindössze 60 oldalas füzet (alig maradt belőle példány) nemcsak az első és azóta is egyetlen alapos kritika a magyar népi növénynevekről, hanem egyben részletes javaslatokat is tartalmaz. Megírja benne a szerző (részben Linnére támaszkodva), hogy milyen módon kellene a tudományos növényneveket új és helyesen képzett magyar növénynevekkel kiegészíteni szakirodalmunkban. A tömör kis munkában nemcsak a hazai spontán növények, hanem számos egzotikus is szerepel. Pl. *Búbvirág* (*Cephalanthus*) (35), *Bundaszár* (*Eriocaulon*) (37), *Czövektok* (*Hypoxis*) (36), *Éjjvirágú* (*Nyctanthes*) (35), *Fűrészhüvelyk* (*Biserrula*) (37), *Götsvirág* (*Gomphraena*) (35), *Gyámolka* (*Columnea*) (27), *Gyertyatartóka* (*Ceropegia*) (27), *Hómag* (*Chiococca*) (36), *Ipékokán* (*Ipecacuanha*) (39), *Jégvirág* (*Mesembryanthemum*) (35), *Kézvirág* (*Manuela*) (35), *Kúpmag* (*Conocarpus*) (31), *Láblevél* (*Podophyllum*) (36), *Lángvirág* (*Phlox*) (36), *Négyszarvútok* (*Tetracera*) (31), *Setétke* (*Melanthium*) (28), *Szárnyasgyümölcs* (*Pterocarpus*) (36), *Szennyvirág* (*Spilanthus*) (35), *Széplevél* (*Calophyllum*) (36), *Tsókvirág* (*Basella*) (36), *Vérzőke* (*Sanguinaria*) (28), *Vízlevél* (*Hydrophyllum*) (36), *Zörgőke* (*Crotalaria*) (28).

8.5. Időrendileg mindeme előzmények után lépett fel fordítói munkásságával MÁRTON JÓZSEF. Ő a XIX. század elején vállalkozott arra a nehéz feladatra, hogy a Bécsben akkoriban közzétett Bertuch-féle, német és francia nyelvű sorozatot latin és magyar nyelvre lefordítsa. A 12

kötetben mintegy 280 növény található. Az egzotikusak között persze már soknak a nevét ismerték, de szép számmal akadtak olyan trópusi és szubtrópusi éghajlat alatt termő fajok, amelyeknek addig hazánkban teljesen ismeretlenek voltak. A több nyelvet jól beszélő, gyakorlott szótáríró itt alkotott számos új magyar nevet.

A szókincs, a terminológia, a rendszertani megkülönböztetések és magyar nyelvre való átültetésük felveti a Bertuch-féle mű magyar fordításának kérdését is. A fordító MÁRTON JÓZSEF, a bécsi egyetem egykori magyartanára kétségkívül nagyszerű munkát végzett. Fordítási módszeréről a mű bevezetésében így nyilatkozik:

„A’ Magyar fordító maga rézféről ezeket jegyzi meg

a.) Szükségesnek ítélt olyan helyeken egy két ízót adni a’ magyar fordításhoz, a’ hol az egyébaránt homályos lett volna, vagy a’ hol a’ magyarázat az egész dolog megértésére szolgálhat.

b.) Új ízókat sem maga nem faragott, sem azoktól nem költsönözött, kik nyelvünket mivelni akarván, természetellenes ízókat ízórtak bele; a’ mire ízüségünk nem lett volna. - Míg fekete földünk a’ tífzta búzát megtermi, legalább addig krumplit belé ne ültessünk.

Bétsben Januárus 5dikén 1805ben. - A’ Kiadók” (Term.hist.: A’ munkának és kiadása módjának rajzolatja).

Saját szavai („Új ízókat ... maga nem faragott”) ellenére több tucatot tesz ki az általa elsőként közölt új egzotikus növénynevek száma. Legnagyobb részük a latin nemzetségnévből (néha a bennszülött fajnévből) eredő, néhol viszont német (vagy francia) névből alakítja ki a magyar növénynevet. Pl. *Atlatzfa* (*Ferolia*) (Növ. L, 4: 49), *bakfzarv Afztragály* (*Astragalus*) (Növ. XXII, 3: 3), *Borpálma* (*Borassus*) (Növ. XXXVIII, 4: 1), *dögfü* (*Stapelia*) (Növ. LXXV, 7: 2), *Farkasmafzlag Ifztrák* (*Strychnos*) (Növ. XVI, 2: 36), *festő Sartoly* (Növ. XLI, 4: 12/1), *Kerti Hidránya* (*Hydrangea*) (Növ. LXXXVIII, 8: 16), *keserű Kvafzfzia* (*Quassia*) (Növ. LXXX, 7: 32), *Nelumbó* (*Nelumbo*) (Növ. XCI [Téves, helyesen: XCVI], 10: 6), *Olajpálmának gr.* (*Elaeis*) (Növ. XXXVIII, 4: 1), *Piros Tsutkakúp* (*Rudbeckia*) (Növ. CXVIII, 12: 50), *tsetses Akrafz* (*Achras*) (Növ. LXXIX, 7: 23/3), *tsudálatos Mányaafa* (*Rhizophora mangle*) (Növ. LXIII, 5: 48), *újbors Mirtus* (*Myrtus pimenta*) (Növ. LVIII, 5: 29), *vérmézgás Sárkányfa* (*Dracaena draco*) (Növ. XXIV, 3: 8), *zolna* (*Solanum*) (Növ. XXXIII, 3: 39).

Hogy hogyan vélekedtek a kortársak a nagy műről, ahhoz idézhetünk KAZINCZY FERENCnek Szentgyörgyi Józsefhez írt leveleiből. Szentgyörgyi József (1765-1832) Bécsben szerzett orvosi oklevelet, majd 1799-től 32 éven át orvosként dolgozott Debrecenben, ahol egy oktató célzatú munkát készített, A’ leg-nevezetesebb természeti dolgok’ esmérati. Az apróbb oskolák’ számára (Debreczenbenn, 1803. I. darab) címmel, „mellyben szerző az állatországot a növénydekéek elméjéhez alkalmazva népszerűleg, szinezett rajzokkal fölvilágositva adja elő” (HANÁK JÁNOS, Az állattan története és irodalma Magyarországon. Pest, 1849. 112), Szentgyörgyi könyvének növénytani része nem készült el (KADÁR ZOLTÁN-PRISZTER SZANISZLÓ, i. m. 94), bár annak rajzai fennmaradtak.

KAZINCZY FERENC 1805-ben, a Természethistóriai képeskönyv megjelenési évében többször is ír Szentgyörgyi Józsefnek MÁRTON fordításáról. 1805. április 29-én „Szeretnék veled szóllani a’ Bertuch’ magyar textussal is megbővített képes könyve eránt, hogy hallanám ítéletedet. Én még nem is láttam. Reményilem egyéb újsága is volt a’ vásárnak” (Kazinczy Ferencz’ levelei Szentgyörgyi Józsefhez, ifj. Szilágyi Sámuelhez, Csokonaihoz és Ercseihez. Pest, 1857. 82).

1805 pünkösdjének első napján KAZINCZY elismerőleg nyilatkozik a magyar fordítóról: „Bertuchnak Bilder Buchját ismerem Németül. Az Ipam meghordatta. De magyarban még csak a' Prospectusát láttam. Azt a' mit láttam, nekem nagyon tetszik. A' munka nicht systematisch, sőt merő Spielwerk. De a' képek igen szépek, és ennek is van haszna. A' magyar textus jobb kézbe akadt mint remélni mertem. Azonban én erről nem ítélek, mert idegen vagyok a' tudományban, 's ha az nem volnék is, kevés a' mit láthaték. De Sophiem hordatni fogja” (i. m. 86).

9. A MÁRTON által 1805-ben elkezdett Bertuch-fordítások kezdetekor még nem, de a IV-V. kötettel alighanem egyazon évben, 1807-ben jelent meg Debrecenben az első magyar nyelvű növényhatározó: Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály Magyar fűvész könyve. Míg a fentebb röviden tárgyalt munkák (Meliustól MÁRTONig) ismertsége csekély volt, addig a Fűvészkönyv gyorsan elterjedt Magyarországon, és számos XIX. századbeli jelentős személyiség - hogy csak Kossuthot vagy Jókait említsük - kézikönyvként használta. A magyar botanikai terminológia és nomenklátúra alapjait a Fűvészkönyv rakta le 1807-ben, míg használható magyar növényhatározó megjelenésére még 1872-ig várni kellett. Feltételezhető, hogy MÁRTON ismerhette debreceni kortársai egy részét (így pl. Csokonait és Földit, sőt tudott Benkő munkásságáról is), viszont a Fűvészkönyv új magyar növénynevei és a MÁRTON fordításában szereplők között összefüggés vagy ráhatás nem valószínű.

MÁRTON, a debreceni Református Kollégium egykori növendéke - Csokonai barátja, később verseinek kiadója - maga is gyakorló természetrajz-pedagógus volt. Jénai tanulmányai után Lőcsén természetrajzot tanított. 12 kötetes Bertuch fordítása tartalmazza „a' Termézet Orfzágaiból, a' Tudományok és mesterségek határából a' legnevezetesebb tárgyakat; az az, egy Rajzolatokból 's Képekből álló Gyűjteményben terjeszti az ifjak eleibe mind azt, a' mit a' tanuló ifjúságnak tudni hasznos és szükséges, elmellőzi pedig mind azt, a' mi ezen tzelra nem tartozik” (OSzK. 627496). Stílusa ízes, fordulatos. Bár nem híve a nyelvújításnak, MÁRTON JÓZSEFet mégis a magyar természetrajzi műnyelv egyik megteremtőjeként tisztelhetjük (KÁDÁR ZOLTÁN, i. m. 54).

MÁRTON Természethistóriai képekönyvének nemcsak a növénynevei, hanem az egyéb tudományterületek (állattan, ásványtan, földrajz stb.) nyelvi anyaga is további vizsgálatokra ad lehetőséget.

II. A Természethistóriai képeskönyv növénynevei

Közleményünk II. része MÁRTON JÓZSEF Természethistóriai képeskönyvének növényneveit tartalmazza. Nem vettük fel az illető növényfajból származó élelmezési, ipari vagy gyógyászati termékeket (mint pl. kínakéreg, mustármag stb.).

MÁRTON JÓZSEF Friedrich Justin Bertuch német szerző Bilderbuch für Kinder (Weimar, 1790-1830) című könyvét fordította le 1805-13 (16?) között Bécsben. A teljes 12 kötetes magyar kiadás négy nyelvű (sorrendben: latin, magyar, német és francia), minden idegen nyelvű szöveg külön oldalon található. Előfordulnak olyan példányok Magyarországon, amelyekbe az idegen nyelvű oldalak nem mindegyikét kötötték bele, vagy nem az előbb említett sorrendben. MÁRTON egy kétnyelvű (német-francia) kiadást fordított le magyarra és latinra.

A szótárban címszónak tekintettünk minden egyes növénynevet, amely nem tartalmaz jelzőt. A félkövér címszó után feltüntetjük a Természethistóriai képeskönyvben található latin nevet. Amennyiben ez téves, elavult vagy hiányzik, szögletes zárójelben [] megadjuk a ma használatos tudományos latin nevet.

A latin elnevezések után (gondolatjellel (-) elválasztva) ha lehetséges, szövegkörnyezettel idézzük a magyar nyelvű adatot, majd megadjuk a Természethistóriai képeskönyvben található idegen nyelvi (latin, német, francia) megfelelőket. A latin tudományos név és a latin növénynév nem mindenhol azonos, ilyenkor a latin növénynevet külön feltüntetjük.

A félkövér címszó (pl. **rózsa**) dokumentálása után a címszó adataitól gondolatjellel elválasztva következnek a címszó jelzős szerkezetei (pl. **csíkos rózsa**) jelentésükkel együtt, | jellel elválasztva. A szócikk végén **Ö**: bevezetéssel utalunk a címszó összetételeire.

A homonim szavakat indexszámmal különböztettük meg egymástól (pl. **pálmafa¹**, **pálmafa²**).

Az utaló szócikkekbe az önálló címszóknak csupán azok az alak- és írásváltozatai kerültek, amelyek ábécérendben messze esnek a szótározott alaktól. Az egy-egy szócikken belül tárgyalt jelzős szerkezeteket ugyancsak feltüntetjük utalószóként.

A címszó dokumentálása, valamint az idegen nyelvi megfelelők után megadjuk az adat előfordulási helyét. MÁRTON JÓZSEF Természethistóriai képeskönyvében a szövegeket és a képeket számokkal látták el (3 számmal: a réztábla sorszáma, a kötetszám és lapszám), ezzel lehetővé teszik a könnyű eligazodást a kötetekben (ábra nélküli szöveg nincs). Minden képes tábla tartalmazta római számmal a réztábla sorszámát (pl. L.); a szöveges oldalon a lap bal sarkában feltüntetik a könyv 16 témakörének egyikét (pl. Növények), ezt követi a réztábla száma még egyszer (pl. L.), a lap jobb oldalán pedig római számmal a kötetszám (pl. IV.) és arab számmal a szöveges lap száma (pl. 49) látható. A fenti számok az *atlaszfa* számai: Növ. L. IV. 49 (A továbbiakban az egyszerűség kedvéért a következő jelölésmódot alkalmazzuk: Növ. L, 4: 49). A kettőnél több fajt tartalmazó növénytáblákon az egyes fajokat a kötet táblaszáma utáni / jellel tettük könnyebben azonosíthatóvá; pl. 3: 24/7 = a 3. kötet 24. táblájának 7. képe.

Rövidítések és használt jelek:

cv. (tudományos latin nevekben) = cultivar
(fajta)

fr. = francia

gr. (adat után) = toldalékolt, tehát raggal vagy
jellel ellátott alak

Gyümölcsök = a „Gyümölcsök” témakörbe
tartozó táblák

lat. = latin

ném. = német

Növ. = a „Növények” témakörbe tartozó
táblák rövidítése

Ö = összetétel

Rózsák = a „Rózsák” témakörbe tartozó
táblák

sp. (tudományos latin nevek után) = species
(közelebbről meg nem határozott faj)

? (latin név után) = nem biztos azonosítású
növénynév

A közel két évszázados tudományos nevek azonosítását igyekeztünk a korszerű magyar és külföldi szakirodalom segítségével tisztázni. A kalapos gombáknál Rimóczy Imre, a rózsáknál Facsar Géza (mindketten a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem tanárai) szakmai segítségét hálással köszönjük. A dinnyekaktusz mai nevét Szutórisz Gyula volt szíves megállapítani.

áfonya - fekete ~ *Vaccinium myrtillus* - „A' fekete Afonyának bokra legfellyebb egy lábnyi magasságra nevededik...” gr., lat. *Myrtillus*, ném. *Heidelbeere*, fr. *Airella, Myrtille* (Növ. LXXXIII, 7: 47/1). | **mohos** ~ *Vaccinium oxycoccos* - „A' mohos afonya tsak Európának 's Aziának éfzaki réfzében fokamfzik meg...” ném. *Moosbeere*, fr. *Canneberge* (Növ. LXXXIII, 7: 47/3). | **veres** ~ *Vaccinium vitis-idaea* [*Vaccinium vitis-idaea*] - „veres Afonya”, ném. *Preufselbeere*, fr. *Airella ponctuée* (Növ. LXXXIII, 7: 472).

agavé - amerikai ~ *Agave americana* - „Más és az Aloestól éppen különbözö nemű plánta az Amérikai Agave...” lat. *Agave*, ném. *Agave*, fr. *Agave* (Növ. LI, 5: 2).

akazsufa¹ *Anacardium occidentale* - „Az Akazsufa két tekintetben nevezetes, előfzör különös formájú gyümölsére, és azután fzip rőtbarna eres fájára nézve...” lat. *Acajou*, ném. *Acajoubaum*, fr. *Bois d'Acajou*. (Növ. L, 4: 49).

akazsufa² *Swietenia Mahagoni* [*Swietenia mahagoni*] - „A' Mahónifával, melyet Frantzia országban *Akazu fának* (*Bois d'Acajou*) is neveznek, nagy kereskedést üznek már ma Angliában Hollandiában és Hamburgban” gr., lat. *Acajou*, ném. *Acajou-Holz*, fr. *Bois d'Acajou* (Növ. VI, 1: 45).

akrász - csecses ~ *Achras mammosa* [*Manilkara zapota*] - „tsetses Akrász”, ném. *Brustförmige Breyapfel*, fr. *Mamei-Sapote* (Növ. LXXIX, 7: 23/3).

alma - óriás ~ *Malus gigas* [*Malus domestica* cv.] - „Ez az alma talám legnagyobb a' nálunk lévő kertekben nevedök gyümölsök között, melyre nézve azt jusson nevezik *Oriás-almának*...” gr., ném. *Riesen-Apfel*, fr. *Pomme géante* (Gyümölsök I, 9: 42).

almafa l. vadalmafa

aloé *Aloë Succotrina* [*A. succotrina*] - „Az itt lerajzolt *Aloe*, Szokkatora szigetén találtatik...” ném. *Aloe von Succotora*, fr. *Aloës Succotrin* (Növ. CXIV, 12: 21); *Aloe* [*Aloë*] *perfoliata* [*Aloë barbadensis*] „Tulajdon képpenaló hazája az *Aloesnek* Afrika és napkeleti India...” gr. (Növ. LI, 5: 2). - **közönséges** ~ *Aloe* [*Aloë*] *perfoliata* [*Aloë barbadensis*] - „közönséges *Aloes*”, lat. *Aloe vulgaris*, ném. *gemeine Aloe*, fr. *L'aloës vulgaire* (Növ. LI, 5: 2). **Ö: Szokkotrina-~.**

aloéfa *Cordia sebestena* [*sebestena*] [*Cordia myxa*] - „A' patikákban *Aloéfa* név alatt esmeretes...” lat. *ligni aloes*, ném. *Aloeholz*, fr. *bois d'Aloè* (Növ. LXVI, 6: 17).

áloes l. aloé

álmhozó mák l. mák

amerikai agavé l. agavé

amerikai kukorica l. kukorica

amóm - paradicsommagú ~ *Amomum grana Paradisi* [*Aframomum exscapum*] - „paraditsmagú *Amóm*”, ném. *Paradieskörner*, fr. *Maniguette, Graine de Paradis* (Növ. LXVII, 6: 21). **Ö: zítvor~.**

ananász *Bromelia ananas* [*Ananas comosus*] - „Az *Ananász*nek hazája déli Amérika...” gr., lat. *Ananas*, ném. *Ananas*, fr. *Ananas* (Növ. LVII, 5: 27). - **fehér** ~ [*Ananas comosus*] - „Legesmeretesebb nálunk a' fejer Ananász, melyet leginkább termefztenek...” ném. *Ananas*, fr. *ananas* (Növ. LVII, 5: 27).

ánizs *Pimpinella anisum* - „Az *Ánizs* Égyiptomból fzármazott...” lat. *Anisum*, ném. *Anis*, fr. *Anis* (Növ. XLVII, 4: 38). **Ö: ilyics~.**

annónafa - nyugati ~ *Annona muricata* - „nyugoti *Annónafa*”, ném. *stachlicher Flaschenbaum*, fr. *Carosol* (Növ. LXXIX, 7: 23/2).

apró bürök l. bürök

apró galóca l. galóca

apró paradicsommag l. paradicsommag¹

apró szőlő l. szőlő

arábiai kávé l. kávé

arekafa - közönséges ~ *Areca catechu* - „közönséges *Árekafa*”, ném. *Palma areca*, ném. *Areca-Palme*, fr. *Palmier d'Aréc ou Aréca* (Növ. XXIV, 3: 8).

arekapálma¹ *Areca catechu* - „Az *Árekapálma* napkeleti Indiában, Áfrikában és a' déli tenger meleg fzigeteiben terem, 's jókorára meg nő”, ném. *Areca-Palme*, fr. *palmier d'aréc ou aréca* (Növ. XXIV, 3: 8).

arekapálma² *Areca oleracea* [*Roystonea oleracea*, ma: káposztapálma] - „*Arekapálma*”, lat. *Palma oleracea*, ném. *Kohl-Palme*, fr. *Palmier Arequier, Palmiste royal* (Növ. XXXVI, III: 47).

árpa *Hordeum distichon* - „Az *árpa* tsekélyebb élet neme mint a' rozs és a' búza”, lat. *Hordeum*, ném. *Gerste*, fr. *Orge* (Növ. XXVI, 3: 15/3).

aszánt - büdös ~ *Ferula Assa foetida* [*assa-foetida*], *Ferula Assa foetida* [*assa-foetida*] - „Az az esmeretes mézgás tsipa, a' melyet hathatós büdösségére nézve közönségesen Ördög[zarnak] neveznek, egy plántából kerül, mely Persiában vadon terem és *büdös Asánt*nek nevezetik” gr., lat. *Assa foetida*, ném. *stinkende Asant*, fr. *laser, assa foetida* (Növ. LI, 5: 2).

asztragály l. bakszarv~

atlaszfa *Ferolia guianensis* „Az *Atlaszfa* főképpen Jamajkában terem...” ném. *Atlaszholz*, fr. *Bois satiné* (Növ. L, 4: 49).

azánt l. aszánt

bab l. egyiptomi~

babér l. kámforfa~, kasszia~, szaszafrász~

babérceresznye *Prunus laurocerasus* - „A' *Babírtseresznyének* fánemű tserjéje 5 's 6 lábnyira neveddik...” gr., ném. *Kirschlorbeer*, fr. *Laurier cérique* (Növ. LXXXVI, 8: 7).

babérceresznye l. babérceresznye

bagolygomba *Agaricus fimetarius* [*Coprinus comatus*] - „*bagoly Gomba*”, ném. *Mistblätterschwamm*, fr. *Mousseron de fumier* (Növ. XXVIII, 3: 24/7).

bakszarvasztragály *Astragalus tragacantha* [*Astragalus angustifolius*] [*Az ábrázolt faj a*

Mediterráneumban gyakori *A. angustifolius*. A tragantgumit nem ez, hanem közép-ázsiai fajok szolgáltatják.] - „*bakfzarv Afztragály*”, lat. *Tragacantha*, ném. *Tragantstrauch*, fr. *tragacant* (Növ. XXII, 3: 3).

bakszarvfű *Astragalus tragacantha* [*Astragalus angustifolius*] [Az ábrázolt faj a Mediterráneumban gyakori *A. angustifolius*. A tragantgumit nem ez, hanem közép-ázsiai fajok szolgáltatják.] - „A' *bakfzarvfű* a' Levántában terem, és ezenkívül Frantziaországban, felső Olaszországban”, lat. *Tragacantha*, ném. *Tragantstrauch*, *Bockshorn*, fr. *tragacant* (Növ. XXII, 3: 3).

baltacím *Hedysarum gyrans* [*Desmodium g.*] - „Éppen oly nevezetes, mint az előbbeni, az itt le rajzolt *Baltatim*...”, ném. *bewegliche Süßklee*, fr. *Sainfoin tremblant* (Növ. LXIX, 6: 32). - **napraforgó** ~ *Hedysarum gyrans* [*Desmodium gyrans*] - „*napraforgó Baltatim*”, ném. *bewegliche Süßklee*, fr. *Sainfoin tremblant* (Növ. LXIX, 6: 32).

balzsamcsemete - **perui** ~ *Myroxylum peruiferum* [*Myroxylum balsamum* var. *pereirae*] - „A' *Perui Balzsam tsemetének* hazája Peru és egész déli Amerika” gr., ném. *Peruanischer Balsamstrauch*, fr. *Baume de Perou* (Növ. LXX, 6: 37).

balzsamfa - **kopava** ~ *Copaifera officinalis* - „A' *Kopava Bal'samfának* hazája nyapnyúgoti India...” gr., ném. *Copaiva-Balsambaum*, fr. *Baumier de Copaiba* (Növ. LXIII, 5: 48).

barack l. **kajsz**~, **ősz**~, **tengeri**~

bárcs [*Acanthus*] - „A' *Barts* előttünk azért nevezetes, minthogy már a' legrégebb Görög és Római építésmódban is ennek szép formájú levelei az oszlop fejezetek ékesítésére, főként a' Korinthusi oszlop-rendben...” lat. *acanthus*, ném. *Acanthusstaude*, fr. *acanthé* ou *branche-ursine* (Növ. CV, 11: 6). - **olaszországi** ~ *Acanthus mollis* - „Az *Olaszországi Barts* kitelelő növény...” ném. *ächte Bärenklau*, fr. *Acanthe molle* (Növ. CV, 11: 6). | **tövises** ~ *Acanthus spinosa* [*A. spinosus*] - „*Tövises Barts*”, ném. *stachelige Bärenklau*, fr. *Acanthe épineuse* (Növ. CV, 11: 6).

barna galóca l. **galóca**

barna kenyérgomba l. **kenyérgomba**

barnarót földcsillag l. **földcsillag**

bársonyrózsa *Rosa holoserica* [*holosericea*] *purpurea* [*R. gallica* cv. *Violacea*] - „Ezt a' fűzép rózsát némelyek *bársonyrózsanak* is nevezik” gr., lat. *purpurea regia*, *purpurea sametina*, *nigra*, *Plutonia*, ném. *königl. Purpurrose*, *Purpursammtrose*, *schwarze Rose*, *Pluto-Rose*, fr. *Rose pourpre royale*, *rose veloutée pourpre*, *rose noire*, *rose de Pluton*, *rose de Provins* (Rózsák II, 7: 20). - **félig teljes** ~ *Rosa holoserica* [*holosericea*] *purpurea* flore *semiplena* [*Rosa gallica*] - „*félig teljes bársony Rózsa*”, lat. *Rosa purpurea semiplena*, ném. *halbgefüllte Purpurrose*, fr. *Rose de velours*, *midouble* (Rózsák IV, 7: 45).

basadohány *Tabacum turcicum* [*Nicotiana tabacum*] - „Hazája Ázsia [az ázsiai származtatás

téves, minden dohány amerikai], és főképpen Török és Magyar országokban termelztetik, a' honnan *basa dohánynak* is nevezetik” gr., ném. *türkischer Taback*, fr. *tabac de Turquie* (Növ. IV, 1: 35).

batatás *Convolvulus batatas* [*Ipomoea batatas*] - „A' *Batatáznak* hazája a' két India, hanem most már Spanyolországban és Portugáliában is bőven termelztetik” gr., lat. *Batatas*, ném. *Batatten*, fr. *Batattes* (Növ. XXII, 3: 3).

batatásznövény *Convolvulus batatas* [*Ipomoea batatas*] - „*Batatáznövény*” (Növ. XXII, 3: 3).

bazsarózsa [Nem azonos a ma ilyen néven ismert *Paeonia* nemzetség fajaiával.] - **damaszkuszi** ~ *Rosa Damascena Basilica* [*Rosa damascena*] - „*Damalkusi Bazsa-Rózsa*”, lat. *Rosa Damascena Basilica*, ném. *Basilica-Rose*, fr. *Rose de Damas double* (Rózsák V, 8: 19).

békavirágrozsa [*Rosa centifolia* cv. *Parvifolia*] - „Ez a' rózsa, melyet *békavirágrozsanak* is neveznek, mivel nagyságára 's termetére nézve azzal egéjzen megegyez...” gr., lat. *Rosa Ranunculi*, ném. *Ranunkel-Rose*, fr. *Rose-renoncule* (Rózsák XIV, 9: 50). |

bencefa *Styrax benzoin* - „A' *Bentzefa* napkeleti Indiában terem...” lat. *Arbor Benzoin*, ném. *Benzoebaum*, fr. *Arbre Benjoin* (Növ. LXII, 5: 43).

berzenfa l. **berzsenyfa**

berzseny - **kék** ~ *Haimatoxylon Campechianum* [*Haematoxylon campechianum*] - „A *Kámpésfa*, vagy az úgy nevezett *kék berzsen*, Angliára, Spanyolországgra és Hollandiára nézve igen nevezetes kereskedésbeli portéka...” ném. *Blauholz* (Növ. LXII, 5: 43).

berzsenyfa - **brazíliai** ~ *Caesalpinia Brasiliensis* [*C. brasiliensis*] - „A' *Brazíliai Berzsenyfa*, ... legkönnyebben megterem Braziliában”, lat. *Lignum Brasiliense*, ném. *Brasilienholz*, fr. *Bois de Brésil* (Növ. VI, 1: 45). | **kámpesi kék** ~ [*Haematoxylum campechianum*] - „A' *Kámpesi kék berzsenyfa* az elébbenihez igen hasonló, ez *Kámpesben*, *Hondúrásban*, *Jamajkában*, és *napnyúgoti Indiának* más tájékain terem”, lat. *Lignum Campeschense*, ném. *Campeschholz*, *Blauholz*, fr. *bois de Campêche*, ou *bois bleu* (Növ. VI, 1: 45).

bikkfa l. **bükkfa**

biksza - **festőmagú** ~ *Bixa orellana* - „*festőmagú Biksza*”, lat. *Orlean seu Roucou*, ném. *Orlean*, *Rocou-Baum*, fr. *Roucou* (Növ. XXIII, 3: 5).

bogyó l. **vas**~

bokrétarózsa - **testszín** ~ *Rosa umbellata*, flore *carneo* [*R. damascena*] - „*testszín bokréta Rózsa*”, ném. *fleischfarbige Büschelrose*, fr. *Rosier multiflore* (Rózsák XI, 9: 25).

bolondító *Hyoscyamus niger* - „A' *bolondító* felette mérges plánta...” ném. *schwarzes Bilienkraut*, fr. *Jusquiamé* ou *Hanebane* (Növ. LXXI, 6: 42).

bolondító csalmatok l. **csalmatok**

borneói kámfor l. **kámfor**

borostamoh *Phascum cuspidatum* - „*borostamoh*”, ném. *Grünes Bartmoos*, fr. *Mousse*

terrestre ordinaire (Növ. LIX, 5: 31). - **zöld** ~ *Phascom cuspidatum* - „*zöld Borostamoh*”, ném. *Grünes Bartmoos*, fr. *Mousse terrestre ordinaire* (Növ. LIX, 5: 31).

boroszlán l. **farkas**~

borpálma *Borassus flabellifer* - „Ez a' *Borpálma* mintegy 30 lábnyi magas, 's főképpen napkeleti Indiában terem” (Növ. XXXVIII, 4: 1). - **legyezőlevelű** ~ *Borassus flabellifer* - „*legyezőlevelű Borpálma*”, ném. *fächertragende Weinpalme*, fr. *Latanier, Palmier en éventail* (Növ. XXXVIII, 4: 1).

bors [Piper] - „A' *bors* egy tsemetének magva napkeleti Indiában, a' melly letört ágainak földbe való leduggatása által szaporíttatik” (Növ. III, 1: 30). - **fehér** ~ Piper nigrum - „A' *fejér bors*, éppen ez a' gyümölcs, tsak hogy ezt mikor egészen megérik, tenger vízbe áztatják, hogy rólla a' fekete haja leváljék ..., és a' belső magva kikerüljön”, lat. *Piper album*, ném. *weisser Pfeffer*, fr. *poivre blanc* (Növ. III, 1: 30). | **fekete** ~ Piper nigrum - „Virága zöldes fejér, mint a' gyöngyvirágnak a) és a' bogyói világos veresek b), ebben van a' magva c), melly megfázasztatván d), feketéssé lefz, és ez a' mi úgy nevezett *fekete borsunk*, mellyel fűszerfzám gyanánt élünk” gr., ném. *schwarzer Pfeffer*, fr. *poivre noir* (Növ. III, 1: 30). **Ó: új**~.

borscsemete [Piper nigrum] - **fekete** ~ Piper nigrum - „*fekete Borstsemete*”, lat. *Frutex Piperis*, ném. *Pfefferstrauch*, fr. *Poivrier* (Növ. III, 1: 30).

borsos menta l. **menta**

borzas kaktusz l. **kaktusz**

borzas pamutcsemete l. **pamutcsemete**

brazíliai berzsenyfa l. **berzsenyfa**

bubon l. **gálbán**~

burgonya *Solanum tuberosum* - „A' krumpli, kolompér, *burgonya*, (pityóka) legdrágább és leghafzanosabb ajándék mind azok között, mellyeket Európai Ámerikából és annak feltalálásából még eddig nyert”, ném. *Kartoffel, Tartuffel, Erdbirn, Grundbirn* (Növ. XXX [Téves, helyesen: XL], 4: 6).

búza *Triticum [aestivum]* - „A' *búza* nevezetes élet neme, mellynek finom igen derék lifztje lefz, és abból fejér jó izú kenyér zsemlye és mindenféle sütemény süttetik”, ném. *Weizen*, fr. *Froment* (Növ. XXVI, 3: 15/1). **Ó: török**~.

búza-üszög *Uredo Tritici [Ustilago tritici]* - „*Búza Üszög*”, ném. *Brandpilz des Weizens*, fr. *Uredo des blés* (Elegyes Tárgyak. CXXVI, 12: 38).

büdös azánt l. **azánt**

bükkfa - **fehér** ~ [helyesen: gyertyánfa, *Carpinus betulus*] *Fagus silvatica* - „A' közönséges vagy veres *Bükkfa* (mert van ám *fejér* is) igen hafznos...”, lat. *colore albo*, ném. *Weißbuche*, fr. *hêtre blanc* (Növ. C, 10: 27). | **közönséges** ~ *Fagus silvatica* - „A' közönséges vagy veres *Bükkfa* (mert van ám *fejér* is) igen hafznos...”, lat. *Fagus vulgaris*, ném. *gemeine Buche*, fr. *Hêtre commun* (Növ. C, 10: 27). | **veres** ~ *Fagus silvatica* - „A' közönséges vagy veres *Bükkfa*

(mert van ám *fejér* is) igen hafznos...”, ném. *Roth Buche* (Növ. C, 10: 27).

bürök - **apró** ~ *Cicuta minor* [*Aethusa cynapium*] - „Az *apró bürök* vadon terem a' kertekben, nevezetesen a' mivel földekben mint a dudva”, ném. *kleine Schierling*, fr. *petite Cigüe* (Növ. XXVII, 3: 20/1). | **mérges vízi** ~ *Cicuta virosa* - „*mérges vízi Bürök*”, lat. *Cicuta aquatica*, ném. *Wasserschierling*, fr. *Cigüe aquatique* (Növ. XXVII, 3: 20/3). | **nagy** ~ *Conium maculatum* - „*nagy Bürök*”, ném. *gefleckte Schierling*, fr. *grande Cigüe, Cigüe rayée* (Növ. XXVII, 3: 20/2).

cédrus *Pinus cedrus* [*Cedrus libani*] - „A' *Tzédrus* tulajdonképpen a' Libánus hegyén nő Síríában...”, lat. *cedrus libani*, ném. *Ceder von Libanon*, fr. *cèdre du Liban* (Növ. CVII, 11: 33). - **libanus** ~ *Pinus cedrus* [*Cedrus libani*] - „A' *Libanus Tzédrus* (*Pinus Cedrus* L.) a' legfzebb fák közé tartozik...”, lat. *cedrus libani*, ném. *Ceder von Libanon*, fr. *cèdre du Liban* (Növ. CVII, 11: 33).

cibébe [*Vitis vinifera* cv.] - „Legjobb édes faja a' [szőlőnek az a' mellyből a' derék malozsa lefz, ezt a' szőlőt így nevezik *Tzibébe*...”, lat. *cibebae*, ném. *Cibeben*, fr. *Raisins de Damas* (Növ. LVI, 5: 24).

ciprusfű *Cyperus esculentus* - „A' fűvek seregébe tartozik, azért nevezetik *tziprusfűnek* is” gr., ném. *Cyperngras* (Növ. LXXXVII, 8: 13).

ciprusi terpentinfá l. **terpentinfá**

cirbelfenyő *Pinus cembra* - „Németorlfzágban a' *Tzirbel Fenyőt* az Ánglus kertekbe fzozták ültetni” gr., lat. *Cembra*, ném. *Zürbelnufskiejer*, fr. *Pin-Cimbre* (Növ. LXXIV, 6: 48).

cirok [*Sorghum bicolor*] - „Ennek két nevezetes fajai vannak, 1) a' *tzirok* mellynek a' fzei kaláfz forma bokrétákban teremnek, 2) közönséges köles mellynek a' fzei ágbogokban teremnek mint a' zabnak”, lat. „*milium majus* (*Kolben-Hirse*) etiam *Sorgo dictum, milium minus sive ordinarium*”, ném. *Kolben-Hirsen*, fr. „*le grand millet* ou *sorgo, le petit millet* ou *millet ordinaire*” (Növ. XXXVII, 3: 50).

citrom *Citrus* - „Az érett *tzitrom*, a' mint a' kereftbe metzet formája... mutatja, igen vékony fehér húsú és sok leve van”, ném. *Zitrone*, fr. *Citron* (Növ. VIII, 1: 47/1). - **közönséges** ~ *Citrus medica* [*Citrus limon*] - „*közönséges Tzitrom*”, lat. *Citrus*, ném. *Zitrone*, fr. *Citron* (Növ. VIII, 1: 47/1). | **varancsogós** ~ [*Citrus medica*] - „A' *varantsogós tzitrom*... a' közönséges tzitromfához levelére és virágjára nézve hasonló, de a' gyümöltse sokkal nagyobb, bibirtsós, ... igen vastag fehér húsa és kevés leve van”, lat. *Cedrat*, ném. *Cedrat*, fr. *Cédrat* (Növ. VIII, 1: 47/2).

citromfa *Citrus medica* [*Citrus limon*] - „A' *tzitromfának* hazája tulajdonképpen Persia, a' honnan Oláfz orfzágba, Spanyol orfzágba, Portugalliába 's déli Frantzia orfzágba által plántáltatott” gr., lat. *Citri*, ném. *Zitronenbaum*, fr. *Citronier* (Növ. VIII, 1: 47/1).

cukornád *Arundo sacchari* [*Saccharum officinarum*] - „A' *Tzükornád*, mint más akármelly

nád és káka, motsári növény, mely napkeleti és napnyugoti Indiának csak meleg tájjékain 's szigeteiben terem", ném. *Zuckerrohr*, fr. *Canne de Sucre* (Növ. I, 1: 10). - **nádmézlevelű** ~ *Saccharum officinarum* - „Nádmézlevelű Tzúkornád”, lat. *Saccharum*, ném. *Zuckerrohr*, fr. *Canne du Sucre* (Növ. I, 1: 10).

cukorrózsa *Rosa gallica* [R. gallica cv. *Officinalis*] - „Ez a' rózsza tzuokorrózsának azért neveztetett, mivel ízaga 's íze legjobban közölhető lévén, a' patikákban az úgy nevezett rózsza tzuokrot és rózsza befőzött mézet ezzel kélfiztik” gr., ném. *gemeine Zucker-Rose*, fr. *Rosier de France* (Rózsák XVI, 10: 25). - **közönséges** ~ *Rosa gallica* [R. gallica cv. *Officinalis*] „közönséges Tzuokorrózsa”, ném. *gemeine Zucker-Rose*, fr. *Rosier de France* (Rózsák XVI, 10: 25).

csalmatok - **bolondító** ~ *Hyoscyamus niger* - „*bolondító Tsalmatok*”, ném. *schwarzes Bilsenkraut*, fr. *Jusquiamé* ou *Hanebane* (Növ. LXXI, 6: 42).

csecses akrász l. **akrász**

csemete l. **balzsam**~, **bors**~, **borzas pamut**~, **fanemű pamut**~, **fekete bors**~, **gyömbér**~, **herbaté**~, **kapri**~, **pamut**~, **perui balzsam**~, **vad kapri**~

cseresznye [*Prunus avium*] - „A' *Tserefznye*ének ennek a' jó ízű és keménymagú gyümölsnek sokféle fajai vannak...” gr., lat. *Cerasus vulgaris*, ném. *gemeine Stammkirsche*, fr. *Merise* (Növ. XCIX, 10: 24). - **koránérő pongrác** ~ [*Prunus avium* cv.] - „A' setét veres fajtól a' jó pongrátz tserefznye, a' piros közönséges tserefznye fajtól pedig a' *koránérő pongrátz tserefznye* ízarmazik”, ném. *vortreffliche Herzkirsche*, *Frühherzkirsche*, fr. *excellent coeuret*, *coeuret hâtif* (Növ. XCIX, 10: 24). | **közönséges** ~ *Prunus avium* [*Prunus avium* cv.] - „A' közönséges *tserefznye* nálunk vadon nő...” lat. *Cerasus vulgaris*, ném. *gemeine Stammkirsche*, fr. *Merise* (Növ. XCIX, 10: 24). | **pongrác** ~ [*Prunus avium* cv.] - „A' setét veres fajtól a' jó *pongrátz tserefznye*, a' piros közönséges *tserefznye* fajtól pedig a' *koránérő pongrátz tserefznye* ízarmazik”, ném. *vortreffliche Herzkirsche*, *Frühherzkirsche*, fr. *excellent coeuret*, *coeuret hâtif* (Növ. XCIX, 10: 24). **Ö: babér**~.

cseresznyefa - **közönséges** ~ *Prunus avium* [*Prunus avium*] - *közönséges Tserefznyefa*, lat. *Cerasus vulgaris*, ném. *gemeine Stammkirsche*, fr. *Merise* (Növ. XCIX, 10: 24).

csigavér teljes rózsza l. **rózsza**

csíkos rózsza l. **rózsza**

csillag l. **barnarót föld**~, **föld**~, **koronás föld**~, **nedvességmérő föld**~

csimazrózsza *Rosa punicea* [R. foetida cv. *Bicolor*] - „Szaga kelletlen, 's majd olyan mint a' tsimazé, ezért néhól *tsimaz Rózsának* is neveztetik” gr., lat. *Rosa cimum*, ném. *Wanzenrose*, fr. *rose des punaises* (Rózsák VII, 8: 45).

csipafa - **elemíri** ~ *Amyris emirifera* [elemifera] [*Canarium luzonicum*] - „Az *Elemíri Tsipafa* Brazíliában, Új Spanyolországban és Károlinában

terem...” , ném. *Elemiharz*, fr. *Gomme Elemi* (Növ. LXX, 6: 37).

csiperkegomba *Agaricus campestris* [*Agaricus campester*] - „*tsiperke Gomba*”, ném. *Champignon*, fr. *Champignon propre* (Növ. XXXI, 3: 33/7).

csipkeszőlő *Ribes grossularia* - „*Tsipkefzölő*”, ném. *Stachelbeerstrauch*, fr. *Gradelier* ou *Groseillier vert* (Növ. CI, 10: 28).

csodafa *Datura stramonium* - „A' *Tsudafa* nem különbben vefzedelmes mérges plánta...” (Növ. XLIV, 4: 24).

csodafamaszlag *Datura stramonium* - „*Tsudafa Mafzlag*”, ném. *Stechapfel*, fr. *Pomme épineuse*, *Herbe aux sorciers*, *Stramoine* (Növ. XLIV, 4: 24).

csodálatos mányafa l. **mányafa**

csonka rózsza (nagy) l. **rózsza**

csucsor - **keserédes** ~ *Solanum dulcamara* - „*Keserédes Tsutsór*”, lat. *Dulcamara*, ném. *Bittersüßs*, fr. *Douce-amère*, *Dulcamara* ou *Morelle rampante* (Növ. LXXII, 6: 43).

csutkakúp - **piros** ~ *Rudbeckia purpurea* - „A' *Piros Tsutkakúp* igen ízép ékességre való Plánta...” , ném. *purpurrothe Rudbeckie*, fr. *Rudbeck pourpré* (Növ. CXVIII, 12: 50).

damalkuszi bazsarózsa l. **bazsarózsa**

damasrózsza l. **dizsoni** ~

damaszkuszi bazsarózsa l. **bazsarózsa**

damaszkuszi rózsza (nagy) l. **rózsza**

dél-amerikai viaszpálma l. **viaszpálma**

dinnyefa *Carica papaya* - „A' *Dinnyefa* napkeleti és napnyugoti Indiában terem...” , ném. *Papay-* oder *Melonenbaum*, fr. *Papayer* (Növ. LII, 5: 7).

dinnyeforma kaktusz l. **kaktusz**

diófa l. **szerecsen**~

dionéa - **légyfogó** ~ *Dionea muscipula* [*Dionaea m.*] - „A' *légyfogó Dionéa*, igen tsiklándós leveleire nézve, felette tsudálatos”, ném. *Fliegenfalle der Venus*, fr. *Dionée happante* (Növ. LXIX, 6: 32).

dizsoni damasrózsza l. **rózsza**

dohány [*Nicotiana*] - „*dohány*”, lat. *tabacum seu herba nicotiana*, ném. *Taback*, fr. *tabac* (Növ. IV, 1: 35). - **nagylevelű** ~ *Nicotiana rustica* - „*nagy levelű Dohány*”, lat. *Tabacum Asiaticum sive rusticum*, ném. *Asiatischer*, oder *Bauern-Taback*, fr. *Tabac d'Asie* (Növ. IV, 1: 35). | **virginiai** ~ *Nicotiana Tabacum* [N. tabacum] - „*Virginiai Dohány*”, lat. *Tabacum Virginense*, ném. *Virginischer Taback*, fr. *Tabac de Virginie* (Növ. IV, 1: 35). **Ö: basa**~.

dohánypalánta [*Nicotiana tabacum*] - „Tulajdonképpen való hazája a' *Dohánypalántának* Déli Amerika” gr. (Növ. IV, 1: 35).

dögfű *Stapelia hirsuta* - „Ez a' plánta különös tulajdonsággal bír, mert ennek a' természet állati, vagy is, a' rothadó döghöz hasonló ízgot adott, a' honnan *dögfű* a' neve”, lat. *Stapelia hirsuta*, ném. *Aaspflanze*, fr. *Stapelie velue* (Növ. LXXV, 7: 2).

dugókérgű tölgyfa l. **tölgyfa**

ebszőlő [*Solanum*] - **veres** ~ *Solanum dulcamara* - „A' *Keserédes (Veres Ebfzölő*, vagy *Ízsalag)* a' sövény kerítések mellett, és az árnyékos helyeken

egézf Európában vadon terem”, lat. *Dulcamara*, ném. *Bittersüßs, Alpranke*, fr. *Douce-amère, Dulcamara* ou *Morelle rampante* (Növ. LXXII, 6: 43).

ebszőlő zolna l. **zolna**

ecetrózsa *Rosa turbinata* - „Az *etzet-rózsa* nagy hafznavételű és a’ pompás kerteknek különös ékessége...”, ném. *Tapetenrose*, fr. *La Rose à tapis, Rose française* (Rózsák III, 7: 30).

édes mandula l. **mandula**

édes narancs l. **narancs**

édesgyökér *Glycyrrhiza [Glycyrrhiza] glabra* - „Az *Édesgyökér* Spanyol, Frantzia- Olafzorfzágban ’s Ázsiai Orofzorfzágban déli réfzeiben vadon terem”, ném. *glattes Süßholz*, fr. *Réglisse vulgaire* (Növ. LXXXI, 7: 37). - **síma** ~ *Glycyrrhiza [Glycyrrhiza] glabra* - „*Síma Édesgyökér*”, ném. *glattes Süßholz*, fr. *Réglisse vulgaire* (Növ. LXXXI, 7: 37).

egyed sárga rózsza l. **rózsza**

egyiptomibab *Nelumbium speciosum* [Nelumbo nucifera] - „A’ Nelumbó ez a’ pompás virág a’ melly *Égyiptomi babnak* is neveztetik egy igen nevezetes vízi növény...” gr., ném. *Aegyptische Bohnenblume*, fr. *fève d’Egypte* (Növ. XCI, 10: 6).

egyiptomi melegvízi nimfa l. **nimfa**

egyiptomi szilvapálma l. **szilvapálma**

elemíri csipafa l. **csipafa**

ellyapána *Eupatorium Aya-Pana* [E. aya-pana] [E. triplinerve] - „Az *Ellyapana* havasi plánta...”, ném. *Aya-Pana*, fr. *Eupatoire Aya-Pana* (Növ. XCII, 9: 23).

ellyapánapakóca *Eupatorium Aya-Pana* [E. aya-pana] [E. triplinerve] - „*Ellyapána Pakotza*”, ném. *Aya-Pana*, fr. *Eupatoire Aya-Pana* (Növ. XCII [Téves, helyesen: XCIV], 9: 23).

erdeifenyőfa *Pinus silvestris* - „Az *erdei Fenyőfa* Németorlfzágban ’s nálunk is a’ legrofzfzabb homokos földben terem...”, ném. *Kiefer*, fr. *Pinastre, Pin savage* (Növ. LX, 5: 34).

erőgyökér *Strychnos colubrina* [Panax ginseng] - „Az *Erőgyökér* egy plánta, melly Khinában, Tatárorlfzágban és éjzfaki Ámerikában is terem, mintegy egy lábnyi magasságú ’s gyökerére nézve igen nevezetes”, lat. „*Ginseng seu colubrina*”, ném. *Ginseng, Kraftwurzel*, fr. *ginseng* (Növ. XVI, 2: 36). [Itt kép- és növénycsere történt (nyilván még az eredeti kiadásban). A Növ. XVI, 2: 36/2 oldalon található kép és szöveg egyértelműen a ginseng (Panax ginseng) megfelelője, mint ahogy a latin, német és francia név is az. A kígyófa (*Strychnos colubrina*) teljesen más növény; helyes névvel és képpel a Növ. LXVI, 6: 17/1 oldalon látható.]

erőgyökérisztrák *Strychnos colubrina* [Panax ginseng] - *Erőgyökér Ifztrák*, lat. *Ginseng*, ném. *Ginseng*, fr. *Ginseng* (Növ. XVI, 2: 36). [Itt kép- és növénycsere történt (nyilván még az eredeti kiadásban). A Növ. XVI, 2: 36/2 oldalon található kép és szöveg egyértelműen a ginseng (Panax ginseng) megfelelője, mint ahogy a latin, német és francia név is az. A kígyófa (*Strychnos colubrina*) teljesen más

növény; helyes névvel és képpel a Növ. LXVI, 6: 17/1 oldalon látható.]

érzőke - **szemérmes** ~ *Mimosa pudica* - „*Szemérmes Érzőke*”, ném. *verschämte Sinnpflanze*, fr. *Sensitive commune* (Növ. LXXXV, 7: 2).

fa l. **akaszu**^{1,2}, **aloé**~, **annóna**~, **areka**~, **atlasz**~, **balzsam**~, **bence**~, **berzseny**~, **brazíliai berzseny**~, **bükk**~, **citrom**~, **cseresznye**~, **csipa**~, **csoda**~, **csodálatos mánya**~, **dinnye**~, **dugókérgű tölgy**~, **elemíri csipa**~, **erdeifenyő**~, **fahéj**~, **fehér bükk**~, **femambuk**~, **francia**~, **fűszerszámos szekfű**~, **gája**~, **gaják**~, **gesztenye**~, **gránátalma**~, **gummigutti kámbóg**~, **hárs**~, **jegenyefenyő**~, **jóféle pisztácia**~, **jóillatú sztoraksz**~, **juhar**~, **kacsos tölgy**~, **kakao**~, **kámfor**~, **kampes**~, **kámpesi kék berzseny**~, **kaszkárilla krotón**~, **kávé**~, **kék berzseny**~, **kenyér**~, **kígyó**~, **kína**~, **kopava balzsam**~, **köris**~, **körtetermő gája**~, **közönséges areka**~, **közönséges bükk**~, **közönséges cseresznye**~, **közönséges mandula**~, **közönséges szilva**~, **közönséges tölgy**~, **krotón**~, **lasponya**~, **lucfenyő**~, **mahagóni**~, **mandula**~, **mangó**~, **mangosztán**~, **mánya**~, **másztiksz-pisztácia**~, **mimóza**~, **móringa**~, **nádmézlevelű juhar**~, **narancs**~, **nyugati annóna**~, **olaj**~, **pálma**^{1,2}, **patikai gaják**~, **pisztácia**^{1,2}, **rambusztán**~, **sárkány**~, **sárkányvér**~, **sebestyén**~, **som**~, **szekfű**~, **szelíd gesztenye**~, **szépszinű mahagóni**~, **szerecsendió**~, **szil**~, **szilva**~, **sztoraksz**~, **terpentin**~, **terpentin-pisztácia**~, **tölgy**~, **tulipán**~, **vad szekfű**~, **vadalma**~, **vadkörte**~, **vajfa**~, **valóságos ciprusi terpentin**~, **veres bükk**~, **veresfenyő**~, **vérmezgás sárkány**~, **virágos köris**

fahéj - **fehér** ~ *Canella alba* - „*fejér Fahéj*”, ném. *weifse Zimt*, fr. *Canelle blanche* (Növ. LXV, 6: 12).

fahéjfa *Laurus Cinnamomum* [Cinnamomum verum] - „*Fahéjfa*”, lat. *Arbor Cinnamomi*, ném. *Zimmetbaum*, fr. *Canellier* (Növ. V, 1: 37).

fahéjrózsa *Rosa majalis* [R. m. cv. *Foecundissima*] - „A’ Pünkösti Rózsát a’ Németek *fahéj rózsának* is nevezik...” gr., ném. *May-Rose*, fr. *rose de Canelle* (Rózsák X, 9: 15).

fáigomba *Boletus versicolor* [Volvariella?] - „A’ *fái gomba* süvege bóthajtásos halavány-barnafzínű, és setétbarna foltokkal béhintve”, ném. *bunter Pilz*, fr. *Potiron panaché* (Növ. XXXII, 3: 34/4).

fanemű pamutcmete l. **pamutcmete**

farkasboroszlán *Daphne mezereum* - „A’ *farkas Boroszlán* (vagy *Farkashárs*) sok környékeken terem Magyarorlfzágban is az árnyékos erdőkben”, ném. *gemeiner Kellerhals, Kellerhals, Seidelbast*, fr. *Lauréole femelle, Mézéréon, Garou* (Növ. LXXXVI, 7: 7).

farkashárs *Daphne mezereum* - „A’ *farkas Boroszlán* (vagy *Farkashárs*) sok környékeken terem Magyarorlfzágban is az árnyékos erdőkben”, ném. *gemeiner Kellerhals, Kellerhals, Seidelbast*, fr. *Lauréole femelle, Mézéréon, Garou* (Növ. LXXXVI, 7: 7).

farkasmaszlag *Strychnos nux-vomica* - „A’ *Farkasmaszlag*, vagy *Vasbogyó* egy napkeleti Indiai fának magva, és esmeretes méreg minden vakot

kölykező állatoknak, mellyel p. o. a' kutyákat és matskákat meg lehet ölni", lat. *Nux vomica*, ném. *Krähen-Augen*, fr. *noix vomiques* (Növ. XVI, 2: 36). [Itt kép- és növénycsere történt (nyilván még az eredeti kiadásban). A Növ. XVI, 2: 36/2 oldalon található kép és szöveg egyértelműen a ginzeng (*Panax ginseng*) megfelelője, mint ahogy a latin, német és francia név is az. A kígyófa (*Strychnos colubrina*) teljesen más növény; helyes névvel és képpel a Növ. LXVI, 6: 17/1 oldalon látható.]

farkasmaszlagisztrák *Strychnos nux-vomica* - *Farkasmaszlag Isztrák*, lat. *Nux vomica*, ném. *Krähen-Augen*, fr. *Noix vomiques* (Növ. XVI, 2: 36). [Itt kép- és növénycsere történt (nyilván még az eredeti kiadásban). A Növ. XVI, 2: 36/2 oldalon található kép és szöveg egyértelműen a ginzeng (*Panax ginseng*) megfelelője, mint ahogy a latin, német és francia név is az. A kígyófa (*Strychnos colubrina*) teljesen más növény; helyes névvel és képpel a Növ. LXVI, 6: 17/1 oldalon látható.]

fehér ananász l. **ananász**

fehér bikkfa l. **bükkfa**

fehér bors l. **bors**

fehér fahéj l. **fahéj**

fehér rózsa l. **rózsa**

fejér ananász l. **fehér ananász**

fejér bikkfa l. **bükkfa**

fejér bors l. **bors**

fejér bors l. **fehér bors**

fejér fahéj l. **fahéj**

fejér rózsa l. **fehér rózsa**

fekete áfonya l. **áfonya**

fekete bors l. **bors**

fekete borscsemete l. **borscsemete**

fekete hunyor l. **hunyor**

félíg teljes bársonyrózsa l. **bársonyrózsa**

fénylő rózsa l. **rózsa**

fenyő l. **cirbel**~, **jegenye**~, **mandula**~, **veres**~

fenyőfa l. **erdei**~, **jegenye**~, **luc**~, **veres**~

fernambukfa *Caesalpinia Brasiliensis* [C. brasiliensis] [Téves; a fernambukfát nem ez a fafaj, hanem a *Caesalpinia echinata* szolgáltatja.] - „legkönnyebben megterem Brazíliában, nevezetesen Fernambuk városánál, a' honnan *Fernambukfának* is neveztetik” gr., lat. *Fernambucense*, ném. *Fernambucholz*, fr. *Fernambouc* (Növ. VI, 1: 45).

festő jeneszter l. **jeneszter**

festő krapp l. **krapp**

festő sartoly l. **sartoly**

festőfü **záté** l. **festőfü**¹

festőfü¹ *Isatis tinctoria* - „Minekelőtte az Indiket napnyúgoti Indiából hozzánk hozták volna tsak a' *festőfü* volt az, mellyel jóféle kék színt lehetett festeni, a' honnan Frantzia és Németországban bőven termelztették”, lat. *Indigofera*, ném. *Waid*, fr. *Guède* (Növ. XXV, 3: 10). - ~ **záté** *Isatis tinctoria* - „*festőfü Záté*”, lat. *Isatis*, ném. *Waid*, fr. *Guède ou le Pastel* (Növ. XXV, 3: 10).

festőfü² *Rubia tinctorum* - „A' *festőfü* a' festésre nézve színt olyan nevezetes plánta mint az Indigo”

ném. *Färberröthe*, *Grapp*, fr. *Garance* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21).

festőgyömbér-kurkuma *Curcuma longa* - „*festőgyömbér Kurkuma*”, lat. *Curcuma*, ném. *Curcuma*, *Gilbwurzel*, fr. *Curcuma*, *Terremerite* (Növ. XVII, 2: 40).

festőmagú biksza l. **biksza**

fige l. **füge**

firnácós szömörce l. **szömörce**

fonálmázhínár *Fucus Filum* [F. filum] [Chorda filum] - „*fonál Mázhínár*”, ném. *fadenförmiger Tang*, fr. *Varec Fil* (Növ. XC, 8: 40).

fourcroya - **óriási** ~ *Fourcroya* [Furcraea] *gigantea* - „*Óriási Fourcroya*”, ném. *riesenmälsige Fourcroya*, fr. *Fourcroye gigantesque* (Növ. CXIII, 12: 20).

földesillag [Geastrum] - **barnarót** ~ *Geastrum rufescens* - „*barnarót Földtsillag*”, ném. *braunrother Erdsternpilz*, fr. *géastre rufescé* (Növ. CVIII, 11: 37/3-4). | **koronás** ~ *Geastrum coronatum* [G. quadrifidum] - „*koronás Földtsillag*”, ném. *gekrönter Erd-sternpilz*, fr. *géastre couronné* (Növ. CVIII, 11: 37/1-2). | **nedvességmérő** ~ *Geastrum hygrometricum* [Astraeus hygrometricus] - „*Nedvességmérő Földtsillag*”, ném. *hygrometrischer Erdsternpilz*, fr. *géastre hygrométrique* (Növ. CVIII, 11: 37/5).

franciafa *Guajacum officinale* - „A' fája, melly Németországban *Frantziafa* név alatt esmeretes feketéssárgazöld..., szép habos, oly kemény, hogy igen nehéz megmunkálni, és oly nehezett nyom, hogy a' vízbe szinte úgy leül mint a' kő”, ném. *Franzosen-Holz* (Növ. XIX, 2: 45).

francia rózsa l. **rózsa**

fülánkos halavány rózsa l. **fullánkos halvány rózsa**

fullánkos halovány rózsa l. **rózsa**

fullánkos rózsa l. **rózsa**

fű l. **bakszarv**~, **ciprus**~, **dög**~, **festő**^{1,2}, **festő**~ **záté**, **patikai tej**~, **sebesítő**~, **sisak**~, **szappan**~, **tajtétköz szappan**~, **tej**~

füge *Ficus carica* - „A' *Fige* a' közönséges 's nálunk is esmeretes figefának a' gyümöltse, melly minden meleg tartományokban bőven terem, és a' mellynek a' fája puha taplós”, lat. *Ficus*, ném. *Feige*, fr. *Figue* (Növ. VIII, 1: 47/5).

függő rózsa l. **rózsa**

fűszeres koriánder l. **koriánder**

fűszeres korjándrom l. **koriánder**

fűszerszámos szekfűfa l. **szekfűfa**

gabona *Secale cereale* - „*Gabona*”, lat. *Secale*, ném. *Roggen*, *Korn*, fr. *Seigle* (Növ. XXVI, 3: 15/2).

gájafa *Psidium piriferum* [Psidium guayava] - „A' *Gájafa* napnyúgoti Indiában terem.” lat. *Guajava pirifera*, ném. *Birntragender Guajavabaum*, fr. *Gojavier poirier* (Növ. LXXIX, 7: 23). - **körtetermő** ~ *Psidium piriferum* [P. guayava] - „*körtvélytermő Gájafa*”, lat. *Guajava pirifera*, ném. *Birntragender Guajavabaum*, fr. *Gojavier poirier* (Növ. LXXIX, 7: 23/1).

gajakfa *Guajacum officinale* - „A' *Gajakfa*, mellyből a' kereskedésben előforduló Gajakfa és

Gajáksipa kerül, a' napnyúgoti Indiai fzigetekben terem, 's Braziliában is, és olyan nagyra nő mint nálunk a' tölgyfa", ném. *Guajac-Baum*, *Guajac-Holz*, fr. *arbre de guajac* (Növ. XIX, 2: 45). - **patikai** ~ *Guajacum officinale* - „*Patikai Gajákfa*”, lat. *Guajacum*, ném. *Guajac-Baum*, fr. *Guajac* (Növ. XIX, 2: 45).

galambica - **keserű** ~ *Agaricus piperatus* [*Russula foetens*] - „*keserű Galambitza*”, ném. *Pfefferschwamm*, fr. *Ecoussin* (Növ. XXVIII, 3: 24/8).

galanga-havasika *Alpinia Galanga* [A. galanga] - „A' *Galanga Havasika* néhány eíztendőig tartó plánta a' melly Déli Indiában és Kínában vadon nő...” ném. *Galgant*, fr. *Galanga officinal* (Növ. XCI, 9: 8).

gálbán *Bubon galbanum* [*Ferula galbaniflua*] - „A' *Gálbán* orvosi erejű plánta...” ném. *Galban-Bubon*, fr. *Bubon galbanifère* (Növ. CIV, 10: 47).

gálbánbubon *Bubon galbanum* [*Ferula galbaniflua*] - „*Gálbán-Bubon*”, ném. *Galban-Bubon*, fr. *Bubon galbanifère* (Növ. CIV, 10: 47).

galóca [*Agaricus lactifluus*, *kenyér*] - „A' *galótának* ez a' faja őízfízel terem a' gypes helyeken magánosan álló fák töveibe” gr. (Növ. XXXI, 3: 33/3). - **apró** ~ *Agaricus mammosus* [*Laccaria lac-cata*] - „*apró Galótza*”, ném. *Muceron*, fr. *Mousseron* (Növ. XXXI, 3: 33/2). | **barna** ~ *Agaricus torminosus* [*Lactarius torminosus*] - „*barna Galótza*”, ném. *giftiger Hirschling*, fr. *Mousseron vénimeux* (Növ. XXVIII, 3: 24/4-5). | **kékes** ~ *Agaricus integer* [*Russula grisea?*] - „*kékes Galótza*”, lat. (*Agaricus integer*) *violaceus*, ném. *giftiger Bläuling*, fr. *Taeubling bleu* (Növ. XXVIII, 3: 24/2). | **olasz** ~ *Agaricus deliciosus* [*Lactarius deliciosus*] - „*olafz Galótza*”, ném. *efsbare Reisker*, fr. *Champignon brun* (Növ. XXXI, 3: 33/1). | **piros** ~ *Agaricus integer* [*Russula emetica*] - „*piros Galótza*”, lat. (*Agaricus integer*) *ruber*, ném. *giftiger rother Täubling*, fr. *Taeubling rouge vénéneux* (Növ. XXVIII, 3: 24/1). | **zöldhátú** ~ *Agaricus integer* [*Russula aeruginea*] - „*zöldhátú Galótza*”, lat. (*Agaricus integer*) *viridis*, ném. *giftiger Grünling*, fr. *Taeubling verd* (Növ. XXVIII, 3: 24/3).

ganéjgomba *Agaricus fimetarius* [*Coprinus comatus*] - „*ganéj Gomba*”, ném. *Mistblätterschwamm*, fr. *Mousseron de fumier* (Növ. XXVIII, 3: 24/7).

gesztenye *Fagus castanea* [*Castanea sativa*] - „A gyümöltse..., az esmeretes ennívaló *gefztenye*...” lat. *castanea*, ném. *Kastanie*, fr. *châtaigne* (Növ. XLIII, 4: 19). - **olasz** ~ *Fagus castanea* [*Castanea sativa*] - „... a' mellyet *Olafzgefztenyének* ízoktak nevezni” gr., lat. *maronae*, ném. *Maronen*, fr. *marons* (Növ. XLIII, 4: 19).

gesztenyefa - **szelíd** ~ *Fagus castanea* [*Castanea sativa*] - „A' *szelíd Gefztenyefa* vadon terem ugyan Európának melegebb tartományában p. o. Olafzorízában...” lat. *Castanea*, ném. *Kastanienbaum*, fr. *Châtaigner* (Növ. XLIII, 4: 19).

golyóbispenész *Mucor sphaerocephalus* [*Gymnosporangium clavariaeforme*] - „Ez nem egyéb *golyóbis penéíznél*, melly a' beteg 's hideg megtsipte körtvélyfa levélen, megakadván benne a' nedvesség, azonnal megterem” gr., ném. *Kugelschimmel*, fr. *Moississure globuleuse* (Növ. XLVIII, 4: 42/6-7).

gomba l. **bagoly**~, **barna kenyér**~, **csiperke**~, **fái**~, **ganéj**~, **halovány kenyér**~, **kecske**~, **kékhátú**~, **kenyér**~, **kucsma**~, **légyölő**~, **méreg**~, **piroshátú**~, **püspöksüveg**~, **süveg**~, **szarvas**~, **szekfű**~, **szömlöcsök**~, **tapló**~, **tinó**~, **tőke**~, **veresfenyő**~

gránátalma *Punica granatum* - „Kétféle fajtájú *Gránátalma* van, úgymint, egyes vagy fattyú virágú...” lat. *Punica*, ném. *Granatbaum*, fr. *grenadier* (Növ. LV, 5: 22).

gujáni hebea l. **hebea**

gummigutta l. **gummigutti**

gummigutti *Cambogia gutta* [*Garcinia hanburyi*] - „A' *Gummigutta* termőfa napkeleti Indiában terem, 's Szurinában is nagyra nő, ágai hegyein apró veres virágai vannak, mellyekből jókora gerintzes aranyízinű gyümöltsök leíznak, 's ezekben violaveres magok vannak”, ném. *Gummigutt-Baum*, fr. *Gommier* (Növ. XVII, 2: 40). - ~ **kámbógfa** *Cambogia gutta* [*Garcinia hanburyi*] - „*Gummigutti Kámbógfa*”, ném. *Gummigutt-Baum*, fr. *Gommier* (Növ. XVII, 2: 40).

gummigutti kámbógfa l. **gummigutti**

gyertyánfa l. **fehér bükkfa**

gyökér l. **édes**~, **erő**~, **örvény**~, **sima édes**~

gyömbér l. **festő**~**kurkuma**, **német**~, **sárga**~**kurkuma**

gyömbércsemete *Amomum zingiber* [*Zingiber officinale*] - „A' *gyömbér tsemete* káka forma növény, melly mind a' két Indiában terem”, lat. *Planta Zingiberis*, ném. *Ingwerstaude*, fr. *Gingembrier* (Növ. III, 1: 30).

gyűszűvirág - **piros** ~ *Digitalis purpurea* - „A' *piros Gyűszűvirág* ugyan ízép ékessége a' kerteknek, de egyízersmind mérges plánta is...” gr., ném. *rother Fingerhut*, fr. *digitale pourprée* ou le *doigtier* (Növ. LXXXVI, 8: 7).

halovány kenyérgomba l. **kenyérgomba**

haricska *Polygonum fagopyrum* [*Fagopyrum esculentum*] - „*haritska*”, ném. *Heidekor*, *Buchwaizen*, fr. *Sarrasin*, *bled noir* (Növ. XXXV, 3: 45/2).

hárs l. **farkas**~

hársfa *Tilia Europaea* [*T. cordata*] - „*Hársfa*”, ném. *Europäische Linde*, fr. *Tilleul d'Europe* (Növ. XCVIII, 10: 18). - **közönséges** ~ *Tilia Europaea* [*T. cordata*] - „A' *közönséges Hársfa* Európának többnyire minden erdeiben találatik...” ném. *Europäische Linde*, fr. *Tilleul d'Europe* (Növ. XCVIII, 10: 18).

havasika l. **galanga**~

hebea - **gujáni** ~ *Hevea guyanensis* [*H. brasiliensis*] - „A' *Gujáni Hebea* [feltehetőleg sajtóhiba, *hevea* helyett] az a' nevezetes fa, a' melly a' Gummi elasticumot vagy rúgó fátípát termi...”

ném. *Caoutchouc*, fr. *Caoutchouc*, *Hévé de Guiane* (Növ. LXXXIV, 7: 50).

herbatécsemete *Thea bohea* [*Camellia sinensis*] - „A' *Herbatécsemetének* hazája Khína és Japán, mellynek megfzáráfzított 's ölzve sodrott leveleiból lefzáz az esmeretes herbaté” gr., lat. *Frutex Thea*, ném. *Theestaude*, fr. *Thé* (Növ. VII, 1: 46).

hidránya - kertí ~ *Hydrangea Hortensis* [H. *hortensis*] [H. *macrophylla*] - „*Kerti Hidránya*”, ném. *Hydrangea*, fr. *Hydrangelle* (Növ. LXXXVIII, 8: 16).

hínár l. **fonálmáz~**, **máz~**, **nyálka~**, **recés nyálka~**, **salátamáz~**, **szárnyas máz~**, **ujjas máz~**

hónapos fehér rózsa l. **rózsa**

hónapos rózsa l. **rózsa**

hunyor - fekete ~ *Helleborus niger* - „A' *fekete Hunyor* vadon terem Auszriának Magyarországnak Stajerországnak, Helvétziának és Olaszországnak hegyes tájékain...”, ném. *schwarze Nieswurz*, fr. *Ellébore noir* (Növ. LXXI, 6: 42).

ilyics *Illicium anisatum* [*Illicium verum*] - „Az *Ilyits* inkább tsemete, mint fa, melly Japánban és Khínában terem...”, lat. *Illicium*, ném. *Stern Anis*, fr. *arbre d'Anides Indes* (Növ. LIII, 5: 14).

ilyicsánizs *Illicium anisatum* [*Illicium verum*] - „Az *Ilyits ánizs* kereskedésbeli portéka...”, lat. *Illicium*, ném. *Stern Anis*, fr. *arbre d'Anis des Indes* (Növ. LIII, 5: 14).

indiai rebarbara l. **rebarbara**

indiai rebarbara l. **rebarbara**

indiai tamarinda l. **tamarinda**

indigó *Indigofera anil* [I. *suffruticosa*] - „A' festőfü a' festésre nézve fzint olyyan nevezetes plánta mint az *Indigo*”, lat. *Indigofera* seu *Anil*, ném. *Indigo*, *Anil*, fr. *Indigo*, *Anil* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21).

indig — indik ~ *Indigofera anil* [I. *suffruticosa*] - „*Indik Indig*”, lat. *Indigofera* seu *Anil*, ném. *Indigo*, *Anil*, fr. *Indigo*, *Anil* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21).

indik *Indigofera tinctoria* - „Minekelőtte az *Indiket* napnyúgoti Indiából hozzánk hozták volna tsak a' festőfü volt az, mellyel jóféle kék fzint lehetett festeni, a' honnan Frantzia és Németországban bőven termefztették”, lat. *Indigofera*, ném. *Indigo*, fr. *indigo* (Növ. XXV, 3: 10).

indik indig l. **indig**

indikpalánta *Indigofera anil* [I. *suffruticosa*] - „Az *Indik plántának* egy ujjnyi vastagságú 3-4 lábnyi magasságú fzára van...” gr., ném. *Indigo-Pflanze*, fr. *indigo* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21).

istárj *Ranunculus sceleratus* - „A' *Torzsika (Istárj)*, vízi méreg, lator koldús, sebesítő fű) mérges plánta, melly vízárkok 's más nedves helyek körül mintegy két lábnyira nő fel”, ném. *böser Hahnenfuß*, *Gifthahnenfuß*, *Wassereppig*, fr. *Renoncule des marais*, ou le *Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

iszalag *Solanum dulcamara* - „A' *Keserédes (Veres Eb)zóló*, vagy *Ifzalag*) a' sövény kerítések mellett, és az árnyékos helyeken egézf Európában vadon terem”, lat. *Dulcamara*, ném. *Bittersüßs*,

Alpranke, fr. *Douce-amère*, *Dulcamara* ou *Morelle rampante* (Növ. LXXII, 6: 43).

isztrák l. **erőgyökér~**, **farkasmaszlag~**

izlandi tüdőtárjag l. **tárjag**

jalappa *Convolvulus jalappa* [*Exogonium purga*] - „A' *Jalappa* mellynek gyökere úgy esmeretes nálunk, mintegy erős hashajtó fzer, a' fzulákok neme közé tartozik...” lat. *Jalappa*, ném. *Jalappe*, fr. *Jalap* (Növ. LIV, 5: 18).

jalappaszulák *Convolvulus jalappa* [*Exogonium purga*] - „*Jalappa Szulák*”, lat. *Jalappa*, ném. *Jalappe*, fr. *Jalap* (Növ. LIV, 5: 18).

jegenyefenyő *Pinus picea* [*Abies alba*] - „A' *Jegenye Fenyő* hasonlóképpen egy a' legfzibb és legegyenesebb fák közül...” ném. *Fichte*, fr. *Pin*. (Növ. LXI, 5: 36).

jegenyefenyőfa *Pinus picea* [*Abies alba*] - „*Jegenye Fenyőfa*”, ném. *Fichte*, fr. *Pin* (Növ. LXI, 5: 36).

jeneszter - festő ~ *Genista tinctoria* - „A' *festő Jeneszter* vadon terem Németországban az erdők tisztásain és a' rétek körül, sárgán nyílik, és tartós tserjés növény”, ném. *Färber-Ginster*, fr. *Genestrole*, *Genêt des teinturiers* (Növ. XLI, 4: 12/3).

jóféle kömény l. **kömény**²

jóféle pisztáciafa l. **pisztácia**¹

jóféle rebarbara l. **rebarbara**

jóféle sáfrány l. **sáfrány**

jóillatú sztórakszfa l. **sztórakszfa**

jóillatú vanília l. **vanília**

juharfa - nádmézlevelű ~ *Acer sacharinum*, *A. saccharinum* - „A' *nádmézlevelű Juharfa* főképpen éjfzaki Ámérikában, Penzilvánban és Új-Jorkban terem, és nagyságára, leveleire, 's magvaira nézve a' mi közönséges Juharfánkhoz hasonlít”, ném. *Zucker-Ahorn*, fr. *Erable à sucre* (Növ. XXX [Téves, helyesen: XL], 4: 6).

kacosz tölgyfa l. **tölgyfa**

kajszibarack *Prunus armeniaca* [*Armeniaca vulgaris*] - „A' *kajszin baratzkot* magváról fzokták termefzteni...” lat. *Armeniaca*, ném. *Aprikosen*, fr. *Abricotier* (Növ. LXXVII, 7: 13).

kajszinbarack l. **kajszibarack**

kakaófa *Theobroma Cacao* [T. *cacao*] - „A' *Kakaófa* előttünk azért nevezetes minthogy a' tsokoládét annak magvából tsinálják”, lat. *Arbor Cacao*, ném. *Cacaobaum*, fr. *Cacaotier* (Növ. II, 1: 27).

kaktusz - borzas ~ *Cactus mammillaris* [*Mammillaria mammillaris*] - „A' jelenvaló Tábla a' *Borzas Kaktusz* adja elő...” gr., ném. *brustförmige Fackeldistel*, fr. *cierge à mamelons* (Növ. CXII, 12: 12). | **dinnyeforma ~** *Cactus Melocactus* [*Melocactus intortus*] - „*Dinnyeforma Kaktusz*” gr., ném. *melonenförmige Fackeldistel*, fr. *Cierge Melon* (Növ. CX, 12: 5). | **pompásvirágú ~** *Cactus grandiflorus* [*Selenicereus g.*] - „*pompásvirágú kaktusz*”, ném. *prächtige grossblumige Fackeldistel*, fr. *cierge a grandes fleurs* (Növ. CXI, 12: 8).

kalántorma Cochlearia officinalis - „A' kalán Torma Angliában, Frantzia Spanyol - és Magyarországon terem a' tenger partok mellett”, lat. *Cochlearia*, ném. *Löffelkraut*, fr. *Cochlearia* ou *l'herbe aux cuilliers* (Növ. LXXII, 6: 43).

kámbófga l. **gummigutti** ~

kámfor - **borneói** ~ [Cinnamomum aromaticum] - „Borneói kámfor”, lat. *Borneensis camphora*, ném. *Borneische Campfer*, fr. *camphre de Bornéo* (Növ. V, 1: 37). | **természeti** ~ [Cinnamomum camphora] - „természeti kámfor”, lat. *naturalis camphora*, ném. *natürliche Campfer*, fr. *camphre naturel* (Növ. V, 1: 37).

kámforfa Laurus Camphora [Cinnamomum camphora] - „a' kámforfa mézgája vagy is tsipája, melly fa Khinában, főképpen pedig napkeleti Indiában Borneó és Szumátra fzigeteiben terem”, lat. *Arbor Camphorae*, ném. *Campferbaum*, fr. *Camphrier* (Növ. V, 1: 37).

kámforfababér Laurus camphora [Cinnamomum camphora] - „Kámforfa Babér”, lat. *Arbor Camphorae*, ném. *Campferbaum*, fr. *Camphrier* (Növ. V, 1: 37).

kampesfa Haimatoxylon Campechianum [H. campechianum] [Haematoxylon campechianum] - „A Kámpésfa, vagy az úgy nevezett kék berzsen, Angliára, Spanyolorzóra és Hollandiára nézve igen nevezetes kereskedésbeli portéka...”, lat. *Lignum Campechianum*, ném. *Campecheholz*, fr. *Bois de Campêche* (Növ. LXII, 5: 43).

kámpesi kék berzsenyfa l. **berzsenyfa**

kandilla Nigella sativa - „A' Kandillának ez a' faja, mintegy egy lábnyi magas plántátska...” gr., ném. *Schwarzkümmel*, fr. *Nielle romaine*, *Nielle des jardins* (Növ. XLVI, 4: 33). - **kerti** ~ Nigella sativa - „kerti Kandilla”, ném. *Schwarzkümmel*, fr. *Nielle romaine*, *Nielle des jardins* (Növ. XLVI, 4: 33).

kapor Anethum graveolens - „A' Kapor (Anethum graveolens) rátekinve egészen hasonló a' köményhez...”, ném. *Dill*, fr. *anet* (Növ. XLVI, 4: 33).

kapri Capparis spinosa - „Az a' Kápri, melyet leginkább a' Németek fzeretnek fűszerfzám gyanánt enni sokféle húsételekkel, fzárdellás salátával”, lat. *Cappari*, ném. *Kappern*, fr. *Capres* (Növ. XI, 2: 11). -

tüskés ~ Capparis spinosa - „tüskés Kápri”, lat. *Capparis*, ném. *Kappern*, fr. *Capres* (Növ. XI, 2: 11).

kápri l. **kapri**

kapricsemete Capparis spinosa - „A' Kápritsemete Olaszországban és Frantziaországban déli részében terem, alacsony növésű és terepélyen elfutó ágai vannak”, ném. *Kappernstaude* (Növ. XI, 2: 11). | **vad** ~ [valószínűleg Capparis spinosa var. *inermis*] - „A' vad Kápritsemete tövises vagy tüskés, de ha kertben termeszetik tüskéi elvesznek” (Növ. XI, 2: 11).

kaszkarilla krotonfa l. **krotonfa**

kaszkarilla l. **krotonfa**

kassziababér Laurus Cassia [Cinnamomum verum] - „A' Kafzzia Babér Napkeleti Indiában Malabáriának partjain Sumátra és Jáva fzigeteiben

tenyészik”, ném. *Mutterzimmet*, fr. *Laurier-Casse* (Növ. XCI, 9: 8).

katáng Cichorea [Cichorium] intybus - „Egy darab időtől a' Katángnak gyökerei a' kereskedésnek hafznos ágát tefzik, mivel kávé helyett lehet velek élni”, ném. *Cichorie*, fr. *Cichorée* (Növ. LXXXII, 7: 42). - **mezei** ~ Cichorea [Cichorium] intybus - „A' mezei Katáng orvosi plánta, a' melly nálunk az útfeleken, barázdákon és hegyeken vadon nő”, ném. *Cichorie*, fr. *Cichorée* (Növ. LXXXII, 7: 42).

kávé - **arábiai** ~ [Coffea arabica] - „Az Arábiai vagy úgy nevezett levántai kávé, legjobb és legdrágább”, ném. *Arabische* oder *fogenannte Levantische Caffee* (Növ. I, 1: 10/1). | **levántai** ~ [Coffea arabica] - „Az Arábiai vagy úgy nevezett levántai kávé, legjobb és legdrágább”, ném. *Levantische Caffee*, fr. *Caffé du Levant* (Növ. I, 1: 10).

kávéfa Coffea arabica - „A' Kávéfa Arábiában és Szeretsenországban vadon nő”, lat. *Arbor Coffea*, ném. *Caffeebaum*, fr. *Caffier* (Növ. I, 1: 10).

kecskegomba Clavaria fastigata [Ramaria flava] - „ketske Gomba”, ném. *Ziegenbart* oder *Keulenschwamm*, fr. *barbe de chèvre* (Növ. XXXII, 3: 34/7).

kék berzseny l. **berzseny**

kék berzsenyfa l. **berzsenyfa**

kék szeder l. **szeder**

kék szederj l. **szeder**

kék vízitök l. **vízitök**

kékes galóca l. **galóca**

kékhátúgomba Agaricus integer [Russula grisea?] - „kékhátú Gomba”, lat. (*Agaricus integer*) *violaceus*, ném. *giftiger Bläuling*, fr. *Taeubling bleu* (Növ. XXVIII, 3: 24/2).

kender Cannabis sativa - „Tulajdonképpenvaló hazája a' kendernek Persia...” gr., lat. *Cannabis*, ném. *Hanf*, fr. *Chanvre* (Növ. XXXIX, 4: 5).

kenyérfa Artocarpus incisa - „A' Kenyérfa meglehetősen nagyságú, virít 60-70 éftendeig, levelei igen nagyok, fzinte két lábnyi hozfzáságúak és másfél lábnyi fzélességűek, mélyen behasogatott fzélekkel, mellyek a' fzigetbélieknek tálok, tányérok és afztalkeszkenők helyett fzolgnak”, ném. *Brodbaum*, fr. *arbre à pain* (Növ. IX, 2: 1).

kenyérgomba Agaricus lactifluus [Lactarius volemus] - „kenyérgomba”, ném. *guter Goldbrätling*, *Brätling doré* (Növ. XXXI, 3: 33/3). - **barna** ~ Agaricus lactifluus [minor] [Lactarius volemus] - „barna Kenyérgomba”, ném. *brauner Brätling*, fr. *Brätling brun* (Növ. XXXI, 3: 33/4). | **halovány** ~ Agaricus lactifluus [altus] [Lactarius volemus] - „halovány Kenyérgomba”, ném. *guter Silberbrätling*, fr. *Brätling argenté* (Növ. XXXI, 3: 33/5).

kenyérgyökerű manikót l. **manióka**

kenyérgyökerű manióka l. **manióka**

kerti kandilla l. **kandilla**

kerti sáfrány l. **sáfrány**

kerti vadsáfrány l. **sáfrány**

keserédes Solanum dulcamara - „A' Keserédes (Veres Ebjzóló, vagy Ifzalag) a' sövény kerítések

mellett, és az árnyékos helyeken egézf Európában vadon terem”, lat. *Dulcamara*, ném. *Bittersüßs*, *Alpranke*, fr. *Douce-amère*, *Dulcamara* ou *Morelle rampante* (Növ. LXXII, 6: 43).

kesperédes csucsor l. **csucsor**

kesperű galambica l. **galambica**

kesperű mandula l. **mandula**

kesperű narancs l. **narancs**

kígyófa *Strychnos colubrina* - „A’ *Kígyófa* ez előtt közönségesebb volt a’ patikákban, mint orvosi plánta, mintsem már ma”, ném. *Schlangenholzbaum*, fr. *Bois de couleuvre* (Növ. LXVI, 6: 17).

kínafa *Cinchona officinalis* - „A’ *Khínafának* hazája Peru” gr. (Növ. LIV, 5: 18).

kókuszpálma *Cocos nucifera* - „A’ *kókusz pálma* közönségesen a’ két naptérítő között terem, Afrikába, Ázsiába, Amerikába, és a’ déli tenger izigetein, ’s kétségkívül leghafzanosabb minden pálma fajok között”, ném. *Cocos-Palme*, fr. *Cocotier* (Növ. XXXVI, 3: 47).

kolokinta *Colocynthis* [*Citrullus colocynthis*] - „A’ *Kolokinta* Ázsiai plánta”, ném. *Coloquinte*, fr. *Coloquinte* (Növ. XXV [Téves, helyesen: XV], 2: 25).

kolokintauborka *Colocynthis* [*Citrullus colocynthis*] - „*Kolokinta Ugorka*”, ném. *Coloquinte*, fr. *Coloquinte* (Növ. XXV [Téves, helyesen: XV], 2: 25).

kolokintaugorka l. **kolokintauborka**

kolompér *Solanum tuberosum* - „A’ *krumpli*, *kolompér*, *burgonya*, (*pityóka*) *legdrágább* és *leghafzanosabb* ajándék mind azok között, melyeket Európai Amerikából és annak feltalálásából még eddig nyert”, ném. *Kartoffel*, *Tartuffel*, *Erdbirn*, *Grundbirn* (Növ. XXX [Téves, helyesen: XL], 4: 6).

komló *Humulus lupulus* - „A’ *Komló* egézf éjzaki Európára nézve felette hafznos plánta...”, lat. *Lupulus*, ném. *Hopfen*, fr. *Houblon* (Növ. XLII, 4: 16). - **közönséges** ~ *Humulus lupulus* - „*közönséges Komló*”, lat. *Lupulus*, ném. *Hopfen*, fr. *Houblon* (Növ. XLII, 4: 16).

kontyvirág - mocskos ~ *Arum maculatum* - „A’ *motskos Kontyvirág*, vagy a’ *Német gyömbér* Német Orfzágnak sok vidékein tenyészik”, ném. *geflecker Aron*, fr. *Gouet commun*, ou le *pied de veau* (Növ. XCIII, 9: 18).

kopava balzsamfa l. **balzsamfa**

koránérő pongrác cseresznye l. **cseresznye**

koriánder *Coriandrum sativum* - „A’ *Korjándrom* a’ belföldi vagy belföldi fűszerfűzámok közé tartozik...”, lat. *Coriandrum*, ném. *Coriander*, fr. *Coriandre* (Növ. XLII, 4: 16). - **fűszeres** ~ *Coriandrum sativum* - „*Fűzeres Korjándrom*”, lat. *Coriandrum*, ném. *Coriander*, fr. *Coriandre* (Növ. XLII, 4: 16).

korinthoszi szőlő l. **szőlő**

korjándrom l. **koriánder**

koronás földcsillag l. **földcsillag**

köles *Panicum miliaceum* - „A’ *köles* Indiából került hozzánk”, lat. *Milium*, ném. *Hirsens*, fr. *Millet* (Növ. XXXVII, 3: 50). - **közönséges** ~ [*Panicum*

miliaceum] - „Ennek két nevezetes fajai vannak, 1) a’ *tzirok* mellynek a’ *ízemei* kalálfz forma bokrétákban teremnek, 2) *közönséges köles* mellynek a’ *ízemei* ágbogokban teremnek mint a’ *zabnak*”, lat. „*milium majus* (*Kolben-Hirse*) etiam *Sorgo dictum*, *milium minus sive ordinarium*”, ném. *Kolben-Hirsens*, fr. „*le grand millet* ou *sorgo*, *le petit millet* ou *millet ordinaire*” (Növ. XXXVII, 3: 50).

kömény¹ *Carum carvi* - „A’ *Kömény* igen esmeretes és közhalznú fűzser...”, ném. *Kümmel*, fr. *Cumin* (Növ. XLVII, 4: 38). - **mezei** ~ *Carum carvi* - *mezei Kömény*, ném. *Kümmel*, fr. *Cumin* (Növ. XLVII, 4: 38).

kömény² [mai neve: édeskömény] *Anethum foeniculum* [*Foeniculum vulgare*] - „A’ *Köménynek* hazája déli Európa...” gr., lat. *Foeniculum*, ném. *Fenchel*, fr. *Fenouil* (Növ. XLVI, 4: 33). - **jóféle** ~ [mai neve: édeskömény] *Anethum foeniculum* [*Foeniculum vulgare*] - „*jóféle Kömény*”, lat. *Foeniculum*, ném. *Fenchel*, fr. *Fenouil* (Növ. XLVI, 4: 33).

kőrísfa - **virágos** ~ *Fraxinus ornus* - „*virágos Kőrösfa*”, ném. *Mannaesche*, fr. *Frêne à Manne* (Növ. LXXXV, 8: 3).

körösfá l. **kőrísfa**

körtefa l. **vad~**

körtetermő gájafa l. **gájafa**

körtvélyfa l. **vadkörtefa**

körtvélytermő gájafa l. **gájafa**

közönséges aloé l. **aloé**

közönséges arekafa l. **areka**

közönséges bikkfa l. **bükkfa**

közönséges citrom l. **citrom**

közönséges cukorrózsa l. **cukorrózsa**

közönséges cseresznye(fa) l. **cseresznye(fa)**

közönséges cseresznyefa l. **cseresznye**

közönséges hársfa l. **hársfa**

közönséges hónapos rózsa l. **rózsa**

közönséges komló l. **komló**

közönséges köles l. **köles**

közönséges kukorica l. **kukorica**

közönséges mandulafa l. **mandulafa**

közönséges pamutpalánta l. **pamutpalánta**

közönséges penész l. **penész**

közönséges szilfa l. **szilfa**

közönséges szilvafa l. **szilvafa**

közönséges tölgyfa l. **tölgyfa**

krapp [*Rubia*] - „A’ *Krapp* fajai között legjobbnak tartják a’ *Hollandiai* és *Zélandiait*”, ném. *Grapp* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21). - **festő** ~ *Rubia tinctorum* - „*festő Krapp*”, ném. *Färberröthe*, *Grapp*, fr. *Garance* (Növ. XXIII [Téves, helyesen: XIII], 2: 21).

krotonfa - **kaszkarilla** ~ *Croton cascarilla* [*Croton eluteria*] - „*Kaszkarilla Krótonfa*”, lat. *Cascarilla*, ném. *Cascarille*, *Schakerille*, fr. *Chacarille* (Növ. XIX, 2: 45).

krumpli *Solanum tuberosum* - „*Krumpli*”, ném. *Kartoffel*, fr. *Pomme de terre* (Növ. XXX [Téves, helyesen: XL], 4: 6).

kucsmagomba *Phallus esculentus* [*Morchella conica*] - „A' süveg, vagy *kutsmagomba* hegyes [zároz helyeken terem fenyves erdőkben], ném. *Spitzmorchel*, fr. *Morille* (Növ. XXXII, 3: 34/5).

kucsmáspenész *Mucor pilobolus* [*Pilobolus crystallinus*] - „*kutmás Penész*”, ném. *Hutwerfer*, fr. *Pilobole* (Növ. XLVIII, 4: 42/3-4).

kukorica *Zea mays* - „A' *kukoritza* melyet tengerinek, törökbúzának és málénak is neveznek, napnyúgoti Indiából került Európába, és mind ott, mind pedig Európának melegebb részeiben igen bőven termesztenek”, lat. *Zea*, ném. *Mays*, fr. *Maïs* (Növ. XXXVII, 3: 50). - **amerikai** ~ *zea* [*Zea*] *americana* [*Zea mays cv.*] - „*Amerikai kukoritza* ... mely Amerikában gyakorta 18 lábnyira is felnő”, lat. *zea major*, ném. *großene Mays*, fr. *grand maïs* (Növ. XXXVII, 3: 50). | **közönséges** ~ *zea* [*Zea*] *vulgaris* [*Zea mays*] - „a' közönséges *kukoritza* ... mely nálunk termesztenek, és 3-4 lábnyira felnő”, lat. *zea minor*, ném. *kleinen oder gemeinen Mays*, fr. *le petit maïs*, ou *le vulgaire* (Növ. XXXVII, 3: 50).

kvasszia — keserű ~ *Quassia amara* - „Az igazi *keserű Kva[z]fia* drága lévén, azt a' hamis *Kva[z]ziának* belévaló elegyítése által megfzokták vefzetegetni...”, ném. *bittere Quassia*, fr. *Bois amer des Suriname* ou *Bois de Quassie* (Növ. LXXX, 7: 32). **Ö: szenna**~.

lángrózsa *Rosa punicea* [*R. foetida cv. Bicolor*] - „A' *láng rózsza* igen szép ékessége kertjeinknek...” ném. *Feuer-Rose*, fr. *Rose d'Autriche* (Rózsák VII, 8: 45).

lasponyafa *Mespilus Germanica* [*M. germanica*] - „A' *lasponyafa* Frantzia 's Olaszországban és nálunk is vadon nő...”, ném. *Mispelbaum*, fr. *neflier* (Növ. CIII, 10: 37).

latorkoldus *Ranunculus sceleratus* - „A' Torzsika (Istárj, vízi méreg, *lator koldús*, sebesítő fű) mérges plánta, mely vizárok 's más nedves helyek körül mintegy két lábnyira nő fel”, ném. *böser Hahnenfuß*, *Gifthahnenfuß*, *Wassereppig*, fr. *Renoncule des marais*, ou *le Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

leánykökörcsin *Anemone pulsatilla* [*Pulsatilla grandis*] - „*leány Kökörcsin*”, ném. *Violette Anemone*, fr. *Anémone violette* (Növ. XCV, 9: 38).

legyezőlevelű borpálma l. **borpálma**

légyölógomba *Agaricus muscarius* [*Amanita muscaria*] - „*légyölő Gomba*”, ném. *Fliegenschwamm*, fr. *Champignon de mouches* (Növ. XXVIII, 3: 24/6).

len *Linum usitatissimum* - „Ez a' közönséges *len*, Spanyolországban, Svajtczországban, 's más déli tartományokban Európának, még vadon is találtatik”, lat. *Linum*, ném. *Flachs*, *Lein*, fr. *Lin* (Növ. XXXIX, 4: 5).

levántai kávé l. **kávé**

leveletlen szalikornia l. **szalikornia**

libanusi cédrus l. **cédrus**

lucfenyőfa *Pinus abies* [*Picea abies*] - „A' *Lütz Fenyőfa* minden Európai fák között legmagasabb...”, ném. *Tanne*, fr. *Sapin* (Növ. LXI, 5: 36).

mag l. **apró paradicsom**~, **öreg paradicsom**~, **paradicsom**~^{1,2}

mahagónifa *Swietenia Mahagony* [*Swietenia mahagoni*] - „A' *Mahónifa* déli Amériában terem, főképpen pedig a' Bahami fzigetekben”, lat. *Arbor Mahagony*, ném. *Mahagonybaum*, fr. *Mahagony* (Növ. VI, 1: 45). - **szépszínű** ~ *Swietenia mahagony* [*Swietenia mahagoni*] - „*fézpszínű Mahónifa*” (Növ. VI, 1: 45).

mahónifa l. **mahagónifa**

májusi rózsza l. **rózsza**

mák - **álomhozó** ~ *Papaver somniferum* - „*álomhozó Mák*”, ném. *Opiummohn*, fr. *Pavot blanc* (Növ. XXI, 2: 49).

málé *Zea mays* - „A' *kukoritza* melyet tengerinek, törökbúzának és *málénak* is neveznek, napnyúgoti Indiából került Európába, és mind ott, mind pedig Európának melegebb részeiben igen bőven termesztenek” gr., lat. *triticum turcicum*, *frumentum indicum*, ném. *türkischer Waizen*, *indianisches Korn*, fr. *bled de Turquie*, *bled d'Inde* (Növ. XXXVII, 3: 50).

málna *Rubus idaeus* - „A' *Málna* 4-5 lábnyi magas tsemétén terem...” ném. *gemeine rothe Himbeere*, fr. *Framboise rouge ordinaire* (Növ. LXXXVIII, 7: 18).

málnaszeder *Rubus idaeus* - „*Málna Szederj*”, ném. *gemeiner Himbeerstrauch*, fr. *Framboisier* (Növ. LXXXVIII, 7: 18).

malozsa l. **mazsola**

mandula - édes ~ *Amygdalus communis* [*convar. sativa*] - „Van *édes* és *keserű mondola* is”, lat. „*Amygdalorum 2 sunt genera, amara et dulcia*”, ném. „*Es gibt süße und bittere Mandeln*”, fr. „*Amandes douces*” (Növ. VIII, 1: 47/6). | **keserű** ~ *Amygdalus communis* [*convar. amara*] - „*keserű mondola*”, lat. „*Amygdalorum 2 sunt genera, amara et dulcia*”, ném. „*Es gibt süße und bittere Mandeln*”, fr. *Amandes amères* (Növ. VIII, 1: 47/6). **Ö: ószibarack**~.

mandulafa *Amygdalus communis* - „A' *Mandulafa* hasonlóképpen egélfz déli Európában vadon terem...” lat. *Amygdalus*, ném. *Mandelbaum*, fr. *Amandier* (Növ. XLIII, 4: 19). - **közönséges** ~ *Amygdalus communis* - „*közönséges Mandulafa*”, lat. *Amygdalus*, ném. *Mandelbaum*, fr. *Amandier* (Növ. XLIII, 4: 19).

mandulafenyő *Pinus pinea* - „Erre nézve a' *mondola fenyőt* délfelé igen bőven termesztenek...” ném. *Pineolenkiefer*, fr. *Pin-Pignier* (Növ. LXXIV, 6: 48).

mangófa *Garcinia mangostana* - „A' *Mangófának* hazája napkeleti India, ...” gr., ném. *Mangostanbaum*, fr. *Mangoustan* (Növ. LXVIII, 6: 26).

mangosztán *Garcinia mangostana* - „Sőt magok az orvosok is rendelik a' *Mangufztánt* orvosság gyanánt a' vérhas és más dögletes nyavalyák ellen” gr., ném. *Mangustane*, fr. *Mangoustan* (Növ. CVI, 11: 24).

mangosztánfa *Garcinia mangostana* - „A' *Mangufztánfa* ... Napkeleti Indiában terem...” lat.

arbor garcinia mangostana, ném. *Mangustan-baum*, fr. *mangoustan cultivé* (Növ. CVI, 11: 24).

mangusztán(fa) l. **mangosztán(fa)**

manikót l. **manióka**

manióka - kenyérgyökerű ~ *Jatropha manihot* [Manihot esculenta] - „*kenyérgyökerű Manikót*”, lat. *Radix Cassava* seu *Manioc*, ném. *Cassava-* oder *Manioc-Wurzel*, *Cassava*, *Manioc*, *Manichot*, fr. *racine de Cassave* ou de *Magnoc*, *cassave*, *manchot*, *magnoc* (Növ. XXII, 3: 3).

manna *Fraxinus ornus* - „*A' Mannának* íze és ízaga émelegős édes” gr., ném. *Mannaesche*, fr. *Frêne à Manne* (Növ. LXXXV, 8: 3).

mányafa *Rhizophora mangle* - „*Ha valamely folyóvíznek mind a' két partján Mánya fák* állanak, igen hamar ölzve nőnek a' gyökerei a' folyón keresztül 's azon hidat formálnak” gr., lat. *Mangle*, ném. *Mangle*, *Lichtbaum*, fr. *Manglé* (Növ. LXIII, 5: 48). - **csodálatos** ~ *Rhizophora mangle* - „*tsudálatos Mányafa*”, lat. *Mangle*, ném. *Mangle*, *Lichtbaum*, fr. *Manglé* (Növ. LXIII, 5: 48).

maszlag l. **csodafa**~, **farkas**~

másztiksz l. **másztiksz-pisztáciafa**

másztiksz pistáciafa l. **másztiksz-pisztáciafa**

másztiksz-pisztáciafa *Pistacia lentiscus* - „*Masztiksz Pistáciafa*”, lat. *Lentiscus*, ném. *Mastixbaum*, fr. *Lentisque* (Növ. XLIX, 4: 44).

mázhínár [Rhodophyceae + Phaeophyceae] - „*A' Mázhínárok* a' Növények Országában a' legelső rendet tévén a' hínárok neméhez tartoznak és sok fajokat foglalnak magokban” gr., ném. *Tange*, fr. *Varecs* (Növ. LXXXIX, 8: 35). - **szárnyas** ~ *Fucus alatus* [Membranoptera alata] - „*A' szárnyas Mázhínár* ízép setétveres növény...” , ném. *geflügelter Tang*, fr. *Varec plumeux* ou *aîlé* (Növ. LXXXIX, 8: 35). | **ujjas** ~ *Fucus digitatus* [Laminaria digitata] - „*Az újjas Mázhínár* az egélz nembe a' legnagyobb faj...” , ném. *gefingertter Tang*, fr. *Varec digité* (Növ. XC, 8: 40). **Ó: fonál**~, **saláta**~.

mazsola [*Vitis vinifera* cv.] - „*Legjobb édes faja a' szőlőnek az a' mellyből a' derék malozsa* lefz, ezt a' szőlőt így nevezik *Tzibébe*...” , lat. *Uvae passae majores*, ném. *Große Rosinen*, fr. *Gros Raisins* (Növ. LVI, 5: 24).

medvegomba *Boletus bulbosus* [Suillus variegatus?] - „*medve Gomba*”, ném. *Knollen-Pilz*, fr. *potiron nouveau* (Növ. XXXII, 3: 34/2).

melegvízi nimfa l. **nimfa**

menta - borsos ~ *Mentha piperita* - „*A' borsos Menta* tsak Angliába nő vadon...” , ném. *Pfeffermünze*, fr. *Menthe poivrée* (Növ. LXXXII, 7: 42).

méreggomba *Agaricus muscarius* [*Amanita muscaria*] - „*méreg Gomba*”, ném. *Fliegenschwamm*, fr. *Champignon de mouches* (Növ. XXVIII, 3: 24/6).

mérges saláta l. **saláta**

mérges szömörce l. **szömörce**

mérges vízi bürök l. **bürök**

mezei katáng l. **katáng**

mezei kömény l. **kömény**¹

mimóza - nilusi ~ *Mimosa nilotica* [*Acacia senegal*] - „*Nilusi Mimosa*”, lat. *Gummi arabicum*, ném. *arabischer Gummibaum*, *Nilmimose*., fr. *Gommier rouge* (Növ. LXXXIV, 7: 50).

mimózafa *Mimosa nilotica* [*Acacia senegal*] - „*A' Mimosa fa* az, a' melly termi a' hires Arabiai fatsipát”, lat. *Gummi arabicum*, ném. *arabischer Gummibaum*, *Nilmimose*, fr. *Gommier rouge* (Növ. LXXXIV, 7: 50).

mindégnyitó rózsa l. **rózsa**

mindignyító rózsa l. **rózsa**

mirtusz l. **újbor**~

mocskos kontyvirág l. **kontyvirág**

moh l. **borosta**~

mohos áfonya l. **áfonya**

mohos rózsa l. **rózsa**

mondola l. **mandula**

mondolafa l. **mandulafa**

mondolapalka *Cyperus esculentus* - „*A' mondola Pálka* mostanában lett Németországban nevezetessé, minekutánna tudniillik annak gyökérgumóival a' kávé helyett élni, jónak lenni tapafztalták”, ném. *Erdmandel*, fr. *Souchet Sultan au sucre* (Növ. LXXXVII, 8: 13).

móringafa *Gullandia* [Guilandina] *moringa* [*Moringa oleifera*] - „*Móringafa*”, lat. *Guilandia moringa*, ném. *Beennu/sbaum*, fr. *Noyer de Ben* (Növ. LXIV, 6: 7).

mustár *Sinapis* [*Sinapis alba* + *Brassica nigra*] - „*A' Mustár*, főképpen a' magva a' legjobb fűszerfzámok közé tartozik az ételre nézve”, ném. *Senf*, fr. *Sénevé*, *Moutarde* (Növ. XLV, 4: 27).

nádmézlevelű cukornád l. **cukornád**

nádmézlevelű juharfa l. **juharfa**

nadrágulya *Atropa bella-donna* - „*A' Natragulya* egy a' legerősőbb és legfelzedelmesebb mérges plánták közül, minthogy ennek tseresznyéhez hasonló bogyóit a' tudatlanok, és a' gyermekek könnyen megköstölják”, lat. *Bella donna*, ném. *Tollkirsche*, *Tollbeere*, fr. *belle Dame* (Növ. XXXIII, 3: 39).

nagy bürök l. **bürök**

nagy csonka rózsa l. **rózsa**

nagy damaszkuszi rózsa l. **rózsa**

nagy testszínrózsa l. **testszínrózsa**

nagylevelű dohány l. **dohány**

napraforgó baltacím l. **baltacím**

narancs *Citrus aurantium Sinensis* [*Citrus sinensis*] - „*Legjobb Narants* kerül Portugalliából” (Növ. VIII, 1: 47/3). - **édes** ~ *Citrus aurantium Sinensis* [*Citrus sinensis*] - „*édes Narants*”, lat. *Malus Sinensis*, ném. *Sinaapfel*, fr. *Pomme de Sine* (Növ. VIII, 1: 47/4). | **kesperű** ~ *Citrus aurantium* - „*kesperű Narants*”, lat. *Malus aurantia*, ném. *Pomeranze*, fr. *Orange* (Növ. VIII, 1: 47/3).

narancsfa *Citrus aurantium* [*Citrus sinensis*] - „*A' Narantsfának* sűrűbb, setét zöld és alól egy ízív formájú ragafzttékkal bíró levelei és apróbb virágjai vannak, mint a' *tzitromfának*” gr., lat. *Malus*

aurantia, ném. *Pomeranze*, fr. *Oranger* (Növ. VIII, 1: 47/3).

natragulya l. nadragulya

nedvességmérő földcsillag l. földcsillag

nelumbó *Nelumbium speciosum* [Nelumbo nucifera] - „A’ *Nelumbó* ez a’ pompás virág a’ melly Égyiptomi babnak is neveztetik egy igen nevezetes vízi növény...” német. *prächtige Nelumbo*, fr. *superbe Nelumbo* (Növ. XCI [Téves, helyesen: XCVI], 10: 6). - **pompás** ~ *Nelumbium speciosum* [Nelumbo nucifera] - „A’ *Pompás Nelumbó* már Égyiptomban nem találhatik...” német. *prächtige Nelumbo*, fr. *superbe Nelumbo* (Növ. XCI [Téves, helyesen: XCVI], 10: 6).

németgyömbér *Arum maculatum* - „A’ motskos Kontyvirág, vagy a’ *Német gyömbér* Német Országának sok vidékein tenyészik”, lat. *Zingiber Germanicum*, ném. *Deutscher Ingwer*, fr. *Gingembre allemand* (Növ. XCIII, 9: 18).

nílusi mimóza l. mimóza

nimfa - melegvízi ~ *Nymphaea lotus* - „*melegvízi Nimfa*”, lat. *Nymphaea lotus*, ném. *ägyptische Seerose* oder *ächte Lotuspflanze*, fr. *Nénuphar Lotus* ou le *véritable Lotus d’Égypte* (Növ. XCVII, 10: 15). |

egyiptomi melegvízi ~ *Nymphaea lotus* - „itt pedig az *egyiptomi*, vagy a’ valóságos *melegvízi Nimfát* ízemlélhetjük...” gr., ném. *ägyptische Seerose, ächte Lotuspflanze*, fr. *Nénuphar Lotus, véritable Lotus d’Égypte* (Növ. XCVII, 10: 15). | **valóságos melegvízi** ~ *Nymphaea lotus* - „itt pedig az *egyiptomi*, vagy a’ *valóságos melegvízi Nimfát* ízemlélhetjük...” gr., ném. *ägyptische Seerose, ächte Lotuspflanze*, fr. *Nénuphar Lotus, véritable Lotus d’Égypte* (Növ. XCVII, 10: 15).

nyálkahínár *Conferva reticulata* [Hydrodiction reticulatum] - „Az itt le rajzolt retzés *Nyálkahínár* legnevezetesebb faj...” német. *Netzartiger Wasserfaden.*, fr. *fil d’eau réticulaire* ou le *Conferva* (Növ. LIX, 5: 31). - **recés** ~ *Conferva reticulata* [Hydrodiction reticulatum] - „retzés *Nyálkahínár*”, német. *Netzartiger Wasserfaden*, fr. *fil d’eau réticulaire* ou le *Conferva* (Növ. LIX, 5: 31).

nyugati annónafa l. annónafa

olajfa *Olea Europea* [O. europea] [Olea europaea] - „Az *olajfa* gyümölsét fele érttében bé is fozták tsinálni sós vízbe, ’s azután külömb-külobbféle ételek kélfítésére fordítják”, lat. *Olea*, ném. *Ölbaum*, fr. *Olivier* (Növ. II, 1: 27).

olajpálma *Clais guineensis* [Elaeis guineensis] - „Az *Olajpálmának* hazája *Guinea*” gr., ném. *Ölpalme*, fr. *Palmier huileux, oléagineux* (Növ. XXXVIII, 4: 1).

olasz galóca l. galóca

olasz gesztenye l. gesztenye

olaszországi bárca l. bárca

olaszsaláta [*Anthriscus cerefolium*] - „Ez a’ mérges plánta [a nagy bürök] (mellyet a’ fzakátsok, és zöldségárosok a’ turbujával vagy *olafz salátával* a’ petrezselyemmel, és pe[*z*ternákkal igen gyakran eltserélnek) vadon terem a’ kertekben a’ mivelt és

miveletlen földeken, a’ réteken, az utak és árkok mellett” gr., lat. *petroselino*, ném. *Gemüsweibern mit Körbel* (Növ. XXVII, 3: 20/2).

óriás alma l. alma

óriási fourcroya l. fourcroya

oroszsországi rebarbara l. rebarbara

ördögyszar *Ferula Assa foetida* [assa-foetida], *Ferula Assa foetida* [assa-foetida] - „Az az esmeretes mézgás tsipa, a’ mellyet hathatós bűdösségére nézve közönségesen *Ördög[z]arnak* neveznek, egy plántából kerül, melly Persiában vadon terem és bűdös *Azánt-nak* neveztetik” gr., lat. *merda diaboli*, ném. *Teufels-dreck*, fr. *merde de diable* (Növ. LI, 5: 2).

öreg paradicsommag l. paradicsommag¹

örvénygyökér *Inula Helenium* [Inula helenium] - „Az *Örvénygyökér* vagyis az *Örvény sertetsék* halfnos egy plánta...” lat. *Inula communis*, ném. *gemeine Alant*, fr. *Énule campane, Aunée* (Növ. CXVII, 12: 45).

örvénysertetsék *Inula Helenium* [Inula helenium] - „Az *Örvénygyökér* vagyis az *Örvény sertetsék* halfnos egy plánta...” gr., lat. *Inula communis*, ném. *gemeine Alant*, fr. *Énule campane, Aunée* (Növ. CXVII, 12: 45).

őszibarack [*Persica vulgaris*] - „A’ *Mondolafának* ez a’ faja, melly nekünk a’ jó ízű *Őzibarackot* termi, tulajdonképpen Persiában van otthon, a’ hol ez vadon terem”, ném. *gemeine Pfirsche*, fr. *Pêcher commune* (Növ. LXXVII, 7: 13).

őszibarack-mandula *Amygdalus persica* [*Persica vulgaris*] - *őzibarack Mondola*, ném. *gemeine Pfirsche*, fr. *Pêcher commune* (Növ. LXXVII, 7: 13).

őszike *Colchicum autumnale* - „Az *Őszike* hagyma gyökeréről őzfízel halavány lila virágot hajt...” német. *Zeitlose*, fr. *Colchique* (Növ. XCIII, 9: 18).

pakóca l. ellyapána~

palánta l. dohány~, indik~, közönséges pamut~, pamut~, rizskása~

palka l. mondola~

pálma l. areka^{1,2}, bor~, dél-amerikai viasz~, egyiptomi szilva~, kókusz~, legyezőlevelű ~, olaj~, pizáng~, szágó~, viasz~

pálmafa¹ [Arecaceae, pálmafélék családja] - „A’ *pálmafák* tsak Ázsiának, Ámerikának és déli Európának tsak a’ melegebb tartományaiban nőnek” gr., lat. *palmae*, ném. *Palmen*, fr. *palmiers* (Növ. XXXIV, 3: 43).

pálmafa² *Phoenix dactylifera* [*Phoenix dactylifera*] - „Legbővebben terem ez a’ *pálmafa* Égyiptomban, Sírjában, és Arábiában, ’s egy a’ legközönségesebb, és leghalfnosabb pálmák közül, a’ honnan egyáltalában tsak *pálmafának* nevezték” gr., lat. *palma*, ném. *Palmbaum*, fr. *palmier* (Növ. XXXIV, 3: 43).

pamutcesemete - borzas ~ [*Gossypium hirsutum*] - „Ezen az egy Eftendeig tartó Pamutplántán kívül még két nemei vagynak a’ Pamut termő növényeknek, a’ fanemű, és a’ *borzas Pamuttesemete*, amaz Napkeleti Indiában, ez pedig Amériában terem, amaz Napkeleti Indiában, ez pedig Amériában terem”, lat. *Gossypium nempe asperum*, ném. *rauhe*

Baumwollenstaude, fr. *Cotonnier épineux* (Növ. VII, 1: 46). | **fanemű** ~ [Gossypium arboreum] - „Ezen az egy Elztondeig tartó Pamutplántán kívül még két nemei vagynak a' Pamut termő növényeknek, a' *fanemű*, és a' borzas *Pamuttermete*, amaz Napkeleti Indiában, ez pedig Amérikában terem, amaz Napkeleti Indiában, ez pedig Amérikában terem”, ném. *baumartige Baumwollenstaude*, fr. *Cotonnier élévé* (Növ. VII, 1: 46).

pamutpalánta *Gossypium herbaceum* - „Pamutplánta”, ném. *Baumwollenpflanze*, fr. *Cotonnier* (Növ. VII, 1: 46). - **közönséges** ~ *Gossypium herbaceum* - „A' közönséges Pamut Plánta, ... elztondeig tartó növény 2 - 3 lábnyi magosságú, mely Tavalzfal vettetik el a' lzanatóföldekre, mint a' Tavalzivetés, és Ólzfal learattatik”, lat. *Gossypium ordinarium*, ném. *gewöhnliche Baumwollenstaude*, fr. *Cotonnier ordinaire* (Növ. VII, 1: 46).

paradicsmag l. **paradicsommag**²
paradicsmagú amóm l. **paradicsommagú amóm**
paradicsommag¹ - **apró** ~ *Amomum cardamomum* [*Elettaria cardamomum*] - „Az *apró Paradicsommag*, mellynek fűszerlám gyanánt vezik hafznát az ételekhez, magva valamely kákaforma növénynek, mellynek vastag bütykös gyökere van, és napkeleti Indiában, főképpen Jáva fzigetében terem”, lat. *Cardamomum*, ném. *Cardamom*, fr. *Cardamome* (Növ. XI, 2: 11). | **öreg** ~ [*Elettaria* sp.] - „Öreg *Paradicsommag*nak neveznek, de a' mellynek növényje még esmeretlen” gr., ném. „die größte Sorte Cardamom, die man auch *Paradieskörner* nennt”, fr. „*grand cardamome, graines de Paradis*” (Növ. XI, 2: 11).

paradicsommag² *Amomum grana Paradisi* [*Aframomum exscapum*] - „A' *Paradicsmag* az Amom ezen fajának... magva...”, lat. *Grana Paradisi*, ném. *Paradieskörner*, fr. *Maniguette, Graine de Paradis* (Növ. LXVII, 6: 21).

paradicsommagú amóm l. **amóm**

páros rózsza l. **rózsza**

paszternák [*Pastinaca sativa*] - „Ez a' mérges plánta [a nagy bürök] (mellyet a' lzakátsok, és zöldségárosok a' turbujával vagy olajz salátával a' petrezselyemmel, és *pezternákkal* igen gyakran eltserélnek) vadon terem a' kertekben a' mivel és miveletlen földeken, a' réteken, az utak és árkok mellett” gr., lat. *pastinaca*, ném. *Pastinak*, fr. *petasite* (Növ. XXVII, 3: 20/2).

patikai gajakfa l. **gajakfa**

patikai tejfű l. **tejfű**

penész *Mucor vulgaris* - „A' *Penész*, mellyet rendfzerént tsak a' rothadás jelének tartunk, 's pufzta fzemmel nézvéen, tsak ragados pornak vélünk lenni...”, lat. *mucor*, ném. *Schimmel*, fr. *moisissures* (Növ. XLVIII, 4: 42). - **közönséges** ~ *Mucor mucedo* - „A' közönséges *Penész* rendfzerént leves és poshadó dolgokon terem”, ném. *Gemeiner Schimmel*, fr. *Moisissure ordinaire* (Növ. XLVIII, 4: 42/1-2). | **zöld** ~ *Mucor mucedo viridis* [*Entomophthora*

muscae] - „zöld *Penész*”, lat. *Mucor viridis*, ném. *Grüner Schimmel*, fr. *Moisissure verte* (Növ. XLVIII, 4: 42). **Ö: golyóbis**~, **kucsmás**~.

perui balzsamcsemete l. **balzsamcsemete**
pezternák l. **paszternák**

petrezselyem [*Petroselinum crispum*] - „Ez a' mérges plánta [a nagy bürök] (mellyet a' lzakátsok, és zöldségárosok a' turbujával vagy olajz salátával a' *petrezselyemmel*, és *pezternákkal* igen gyakran eltserélnek) vadon terem a' kertekben a' mivel és miveletlen földeken, a' réteken, az utak és árkok mellett” gr., lat. *petroselino*, ném. *Petersilie*, fr. *persil* (Növ. XXVII, 3: 20/2).

piciny provinciai rózsza l. **rózsza**

piros csutkakúp l. **csutkakúp**

piros galóca l. **galóca**

piros gyűszűvirág l. **gyűszűvirág**

piroshátúgomba *Agaricus integer* [*Russula emetica*] - „*piroshátú Gomba*”, lat. (*Agaricus integer*) *ruber*, ném. *giftiger rother Täubling*, fr. *Täubling rouge vénéneux* (Növ. XXVIII, 3: 24/1).

pisztác l. **pisztácia**

pisztácfa l. **pisztáciafa**

pisztácia *Pistacia vera* - „A' *Pisztátnak*, melly hozzánk főképpen Olaszországból kerül, mind a' Patikában hafznát vezik, mint valami erősítő és tágító fzernek, mind a' Szakátsoknál és a' Fűszerlamsüteményeseknél, a' kikenél külömbkülömbféle ételek és sütemények kézfítésére fordittatik” gr., lat. *pistacia*, ném. *Pistacie*, fr. *pistaches* (Növ. XVIII, 2: 42). **Ö: terpentinf**~.

pisztáciafa¹ *Pistacia vera* - „A' *Pisztátf* Arábiában, Persiában, Spanyol és Frantziaországban terem, 25 's 30 lábnyira felnő, erős fa, 's tsaknem olyan forma setéztöld levelei vannak mint nálunk a' diófának” (Növ. XVIII, 2: 42). | **jóféle** ~ *Pistacia vera* - „*jóféle Pistátf*”, lat. *Pistacia*, ném. *Pistacien-Baum*, fr. *Pistachier* (Növ. XVIII, 2: 42).

pisztáciafa² *Pistacia lentiscus* - „A' *Pisztátf*, valamint a' babér, szüntelen zöldellő fa...”, lat. *Lentiscus*, ném. *Mastixbaum*, fr. *Lentisque* (Növ. XLIX, 4: 44).

pityóka *Solanum tuberosum* - „A' krumpli, kolompér, burgonya, (*pityóka*) legdrágább és leghafznosabb ajándék mind azok között, mellyeket Európai Amérikából és annak feltalálásából még eddig nyert”, ném. *Kartoffel, Tartuffel, Erdbirn, Grundbirn* (Növ. XXX [Téves, helyesen: XL], 4: 6).

pízang *Musa paradisiaca* - „A' *Pízang* ez a' pompás növény inkább káka mint fa...”, lat. *Pisang*, ném. *Pisang*, fr. *Pisang* (Növ. LII, 5: 7).

pízangpálma *Musa paradisiaca* - „*Pízang Pálma*”, lat. *Pisang*, ném. *Pisang*, fr. *Pisang* (Növ. LII, 5: 7).

pohánka *Polygonum fagopyrum* [*Fagopyrum esculentum*] - „*Pohánka*”, ném. *Heidekorn, Buchwaizen*, fr. *Sarrasin, bled noir* (Növ. XXXV, 3: 45/2).

pompás nelumbó l. **nelumbó**

pompásvirágú kaktusz l. **kaktusz**

pongrác cseresznye l. **cseresznye**
pontusi ragyabura l. **ragyabura**
pöszméte Ribes grossularia - „A' Pöszméte
alatsony és tövisel rakodott bokron vadon nő...”, ném.
Stachelbeerstrauch, fr. *Gradelier* ou *Groseillier vert*
(Növ. CI, 10: 28).

provinciai rózsa (piciny) l. **rózsa**

püskösdi rózsa l. **rózsa**

püspöksüveggomba Helvella mitra [H. crispa] -
„Püspöksüveg Gomba”, lat. *Phallus esculentus*, ném.
Bischofsmütze, fr. *Mitre* (Növ. XXXII, 3: 34/6).

rabarbara l. **rebarbara**

ragyabura - pontusi ~ *Rhododendron ponticum* -
„A' Pontusi Ragyabura szép egy növény...”, ném.
Pontischer Alpalsam, fr. *rosage du Ponte* (Növ.
CXVI, 12: 36).

ragyás tárncis l. **tárncis**

rambusztán *Nepheleium echinatum* [N.
lappaceum] - „A' Rámbufztán (*Nepheleium echinatum*)
a' Jáva, Szumátra, és a' Molukki fzigeteken terem...”,
ném. *rambustan-* oder *haarige Frucht*, fr. *Rambustan*
(Növ. CIX, 11: 42).

rambusztánfa *Nepheleium echinatum* [N.
lappaceum] - „Rámbusztán fa”, ném. *Rambustan-*
baum, fr. *rambustan* (Növ. CIX, 11: 42).

rebarbara - jóféle ~ *Rheum palmatum* - „A'
jóféle Rabarbara, mellynek különös orvosi ereje
közönségesen esmeretes, Ázsiai plánta...”, lat.
Rhabarbarum genuinum, ném. *ächte Rhabarber*, fr.
vraie rhubarbe (Növ. XXIV [Téves, helyesen: XIV],
2: 23). | **indiai** ~ [*Rheum rhabarbarum*] - „Utánna
való ennek az, mellyet Khinából a' tengeren szállítanak
ide 's Indiai rabarbarának neveznek” gr., lat.
rhabarbarum indicum orientale, ném. *ostindische*
Rhabarber, fr. *rhubarbe des Indes orientales* (Növ.
XXIV [Téves, helyesen: XIV], 2: 23). | **oroszországi**
~ [*Rheum rhabarbarum*] - „Legjobb az úgy nevezett
Orofzori Rhabarbara, mellyet t. i. a' Bukari
kereskedők Szibériába Kiaktába a' Khinai fzelekhez
szállítanak...”, lat. „*quod rassicum appellat*”, ném.
„*die sogenante russische*”, fr. „*qu'on appelle russe*”
(Növ. XXIV [Téves, helyesen: XIV], 2: 23).

recés nyálkahínár l. **nyálkahínár**

rezeda *Reseda luteola* „A' *Rezedának* ez a' faja
egélf Európában vadon terem mellynek a' festésre,
mivel világos jóféle sárga festék készül belőle a'
festők nagy hasznát veszik, a' honnan Frantziaor-
szágban, Angliában és Hollandiában termesztik is”
gr., ném. *Wau*, fr. *herbe à jaunir* (Növ. XXV, 3: 10). -
sárga ~ *Reseda luteola* - „*sárga Rezeda*”, ném. *Wau*,
fr. *herbe à jaunir* (Növ. XXV, 3: 10).

ribiszke - veres ~ *Ribes rubrum* - „A' *veres*
Ribiszke esmeretes gyümölcs...”, ném. *Johannisbeer-*
strauch, fr. *Groseiller* (Növ. CI, 10: 28).

ribiszkeszőlő - veres ~ *Ribes rubrum* - „A' *veres*
Ribiszke szőlő jó kesernyés ízű...”, ném.
Johannisbeerstrauch, fr. *Groseiller* (Növ. CI, 10: 28).

rizskása *Oryza sativa* - „A' *rizskása* kétféle t.i.
hegyi és réti, amazt a' melly száraz magas helyeken
terem sokkal felylyebb betsülik, mint a' réti rizskását,

minthogy annak fejérb, 's jobb ízű magva van,
keményebb, és tovább is eláll...”, lat. *Oryza*, ném.
Reis, fr. *Ris* (Növ. XXXV, 3: 45/3).

rizskásapalánta *Oryza sativa* - „*Rizskása*
plánta”, lat. *Oryza*, ném. *Reis*, fr. *Ris* (Növ. XXXV,
3: 45/3).

rozsz *Secale cereale* - „Minden élet nemei között
legmagasabbra nő a' *rozsz*, úgyhogy 4, 5 lábnyira is fel
nő a' szára, 's legbővebben is termesztetik, ennek
lisztjéből süttetik a' rendszerent való savanyúkás és
igen tápláló házi kenyér a' honnan legfzükségesebb
eledele ez az embereknek Európában”, ném. *Roggen*,
Korn, fr. *Seigle* (Növ. XXVI, 3: 15/2).

rózsa - csigavér teljes ~ *Rosa holoserica*
[holosericea] *purpurea* [R. gallica cv.] - „*tsigavér*
teljes Rózsa”, ném. *gefüllte Purpurrose*, fr. *Rose*
pourpre double, *Rose de Provins* (Rózsák II, 7: 20). |

csfikos ~ *Rosa versicolor* [R. gallica cv. *Variegata*] -

„*Tsikos Rózsa*”, ném. *gestreifte Bandrose*, fr. *Rose*
rayée (Rózsák XII, 9: 30). | **dizsoni damasz** ~ *Rosa*

Damascena [damascena] *Dijonensis* [R. damascena
cv.] - „*Dizsoni Damaszrózsa*”, lat. *Rosula Divionensis*,
ném. *Dijon-Röschen*, fr. *petite Rose de Dijon* (Rózsák

XIV, 9: 50). | **egyed sárga** ~ *Rosa lutea simplex* [R.
foetida] - „*egyed Sárga Rózsa*”, ném. *einfache gelbe*

Rose, fr. *Rose jaune à fleurs simples* (Rózsák V, 8:

19). | **fehér** ~ *Rosa unica* [R. centifolia cv. *Unique*
Blanche] - „A' *fehér rózsának* ez a' faja még

Németországban ritka virág...” (Rózsák I, 7: 15). |

fénylő ~ *Rosa lucida* [R. virginiana + R. carolina] -

„Levelei fénylő zöldek, mintha lakirozva volnának
ezért nevezetik *fénylő rózsának* is...” gr., ném.

Glanz-Rose, fr. *Rose reluisante* (Rózsák XVIII, 10:

40). | **francia** ~ *Rosa turbinata* - „Ezt a' rózsát *fran-*
tziarózsának is nevezik” gr., ném. *französische Rose*,
fr. *Rose française*, (Rózsák III, 7: 30). | **fullánk** ~

Rosa spinosissima flore flavo [R. spinosissima cv.
Flava] - „...fája temérdek tuskékkal rakodott ezért

nevezik *fullánk rózsának*” gr., ném. *dornenreiche*
Rose, fr. *rosier-epineux* (Rózsák XVII, 10: 35). | **ful-**

lánk halovány ~ *Rosa spinosissima flore flavo*
[R. spinosissima cv. *Flava*] - „*fulánk halovány*

Rózsa”, ném. *blafsgelbe Schottische Rose*, fr. *Rose*
jaunâtre écossaise (Rózsák XVII, 10: 35). | **függő** ~

Rosa pendulina inermis [Rosa pendulina var. *inermis*]
- „A' *függő Rózsa* nevét azon különös tulajdonságáról

vette, hogy virágjai levelei, gyümöltei, hofzfzú
vékony száron lefelé hajolva függenek”, ném.

Hangerose, fr. *Rosier à fruits pendans* (Rózsák X, 9:

15). | **hónapos** ~ *Rosa Damascena* [damascena]
communis [Rosa damascena var. *semperflorens*] -

„Ezt a' rózsát *hónapos Rózsának* is nevezik nem azért
mintha minden hódnapba nyilna, hanem azért mivel

külömbféle hónapokban, sőt még télen is nyílik” gr.,
ném. *gemeine Monatsrose*, fr. *Rosier de Damas* (Ró-

zsák XII, 9: 30). | **hónapos fehér** ~ *Rosa Damascena*
flore albo [Rosa damascena cv. *Quatre Saisons*
Blanche Mousseux] - „*hónapos fehér Rózsa*”, ném.
weifse Monats-Rose, fr. *Rose blanche de Damas*
(Rózsák XV, 10: 10). | **közönséges hónapos** ~

Rosa Damascena [damascena] communis [Rosa damascena var. semperflorens] - „közönséges hónapos Rózsa”, lat. *Rosa Damascena communis*, ném. *gemeine Monathrose*, fr. *Rosier de Damas* (Rózsák XII, 9: 30). | **májusi** ~ Rosa majalis [R. majalis cv. Foecundissima] - „Májusban legelőfzör virágzik, ezért nevezik Májusi Rózsának is” gr., ném. *May-Rose*, fr. *rose de Canelle* (Rózsák XI, 9: 25). | **mindignyító** ~ Rosa semper florens [Rosa bifera var. semperflorens] - „Egélz éftendón által nyit, télen ugyan nem olly gazdagon mint nyáron, ezen tulajdonságára nézve neveztetik Mindégnnyító Rózsának” gr., lat. *Rosae semper florentes, alia obscuriori, alia pallidiori colore*, ném. *dunkle und blasse immerblühende Rose*, fr. *Rose toujours fleurissante foncée et pâle* (Rózsák VI, 8: 24). | **mohos** ~ Rosa muscosa major [R. centifolia cv. Muscosa] - „mohos Rózsa”, ném. *grofse Moosrose*, fr. *Rosier moussu* (Rózsák VIII, 8: 50). | **nagy csonka** ~ Rosa truncata major [R. centifolia cv.] - „nagy tsonka Rózsa”, lat. *Rosa truncata*, ném. *grofse Zwerg-Rose*, fr. *grande Rose tronquée* (Rózsák XVIII, 10: 40). | **nagy damaszkuszi** ~ Rosa Damascena [damascena] grandiflora [R. damascena cv.] - „nagy Damaskusi Rózsa”, lat. *Rosa decumana Damascena colore obscuriori*, ném. *grofse dunkle Damascener-Rose*, fr. *grande Rose de Damas* (Rózsák XIII, 9: 45). | **páros** ~ Rosa gemella [R. damascena cv. Versicolor] - „És ezen különös tulajdonságáért neveztetett páros rózsának is” gr., lat. *Rose gemella*, ném. *Zwillingsrose*, fr. *Rose jumelle* (Rózsák IX, 9: 5). | **piciny provinciái** ~ Rosa Provincialis [provincialis] minima [R. centifolia cv. Parvifolia] - „pitzin Provintziai Rózsa”, lat. *Rosa parvula Provincialis*, ném. *kleine Provencer-Rose*, fr. *petite Rose de Provence* (Rózsák XIV, 9: 50). | **pünkösdi** ~ [Nem azonos a ma ilyen néven ismert Pünkösdirózsa = Paeonia nemzetség fajával.] Rosa majalis [R. majalis cv. Foecundissima] - „A’ Pünköshti Rózsát a’ Németek fahéj rózsának is nevezik...” gr., ném. *May-Rose*, fr. *rose de Canelle* (Rózsák X, 9: 15). | **százlevelű** ~ Rosa centifolia - „A’ fázlevelű rózsának három fajtája esmeretes nálunk, a’ piros, a’ feje, és az aranyzínű” gr. (Rózsák I, 7: 15), lat. *Centifolia ex rubro albicans*, ném. *fleischfarbene Centifolie*, fr. *Rose-perle* (Rózsák VIII, 8: 50). | **százlevelű fehér** ~ Rosa unica [R. centifolia cv. Unique Blanche] - „fázlevelű feje Rózsa”, lat. *Centifolia alba*, ném. *weifse Centifolie*, fr. *Rose à cent feuilles blanche* (Rózsák I, 7: 15). | **százlevelű kis** ~ Rosa centifolia minor [R. centifolia cv. Petite de Hollande] - „fázlevelű Kisrózsa”, ném. *kleine Centifolia*, fr. *La petite Rose à cent feuilles* (Rózsák III, 7: 30). | **százlevelű piros** ~ [Rosa centifolia cv. Major] - „fázlevelű piros Rózsa”, lat. *Centifolia rubra*, ném. *rothe Centifolie*, fr. *Rose à cent feuilles rouge* (Rózsák I, 7: 15). | **százlevelű sárga** ~ Rosa sulphurea [R. hemisphaerica cv. Flore Pleno] - „fázlevelű sárga Rózsa”, lat. *Centifolia flava*, ném. *gelbe Centifolie*, fr. *Rose à cent feuilles jaune* (Rózsák II, 7: 20). | **százzrétű** ~ Rosa millefolia rubra [R. gallica cv.

Conditorum] - „Százzrétű Rózsa”, ném. *rothe Millefolie*, fr. *Rosier à mille feuilles* (Rózsák X, 9: 15). | **tündöklő** ~ Rosa lucida [R. virginiana + R. carolina] - „tündöklő Rózsa”, ném. *Glanz-Rose*, fr. *Rose reluisante* (Rózsák XVIII, 10: 40). | **York és Lankaster** ~ Rosa gemella [R. damascena cv. Versicolor] - „Ángliában a’ honnan fázmoztak el, York és Lankaster Rózsának nevezik...” gr., (Rózsák IX, 9: 5). **Ö: bársony~, bazsa~, békavirág~, bokréta~, cukor~, csimaz~, ecet~, fahéj~, láng~, szűz~, testszín~, törpe~.**

sáfrány Crocus Autumnalis [C. autumnalis] [Crocus sativus] - „Liliom forma virágában az anyafzal háromágú, pirossárga és erős füzgü tsútsa a’ mellyet füzgalmatosan megfüzárogatnak és sáfrány név alatt mint esmeretes portékát árulnak”, ném. *Safran*, fr. *safran* (Növ. XXIII, 3: 5). - **jóféle** ~ Crocus autumnalis - „A’ jóféle Sáfrány hagyma gyökerű növény, melly mind napkeleten mind déli Európában vadon terem a’ hegyeken”, lat. *Crocus genuinus*, ném. *ächte Safran*, fr. *Safran* (Növ. XXIII, 3: 5). | **kerti** ~ Carthamus tinctorius - „Voltaképpen különbözik ettől a’ nálunk igen esmeretes kerti sáfrány (carthamus tinctorius) a’ melly nem hagyma gyökerű plánta, hanem tövises mint a’ bogátskóró”, ném. *unächte Safran oder Saflor*, fr. *safran bâtard ou le cartame* (Növ. XXIII, 3: 5). | **kerti vad~** - „kerti vad Sáfrány”, lat. *Carthamus tinctorum*, ném. *Saflor*, fr. *Cartame, Safran* (Növ. XLI, 4: 12/2). | **vad** ~ Carthamus tinctorius - „A’ vad Sáfrány egy nyári plánta, melly tulajdonképpen Egyiptomból került, de Magyarországbán is bőven terméftetik” (Növ. XLI, 4: 12/2).

saláta l. olasz~

saláta - mérges ~ Lactuca virosa - „mérges Saláta”, ném. *Gift-Lattich*, fr. *Laitue vénéneuse* (Növ. XCV, 9: 38).

salátamázshínár Fucus lactuca [Dilsea carnosa ?] - „Saláta Mázshínár”, ném. *Salatblättriger Tang*, fr. *Varec palmé* (Növ. LXXXIX, 8: 35).

sárga rezeda l. rezeda

sárga rózsa (egyed, százlevelű) l. rózsa

sárga vargánya l. vargánya

sárgagyömbér-kurkuma Curcuma longa - „A’ festő vagy sárgagyömbér Kurkuma egy sásnemű plántának a’ bütykös gyökere, melly tsak nem ollyan mint a’ gyömbér, veres virágú és napkeleti Indiában terem”, lat. *Curcuma*, ném. *Curcuma, Gilbwurzel*, fr. *curcuma* (Növ. XVII, 2: 40).

sárkányfa¹ - vérmézzgás ~ Dracaena draco - „vérmézzgás Sárkányfa”, ném. *Drachenblutbaum*, fr. *Sang-de-dragon* (Növ. XXIV, 3: 8).

sárkányfa² Calamus rotang - „A’ sárkányfa venyekéivel ’s ágaival nagy kereskedést üznek Európába”, lat. *Rotang*, ném. *Rotang, Drachenblutbaum*, fr. *Rotin Rotang* (Növ. LXVIII, 6: 26).

sárkányvérfa Calamus rotang - „A’ Sárkányvérfa tsemete nemű plánta...” lat. *Rotang*, ném. *Rotang*,

Drachenblutbaum, fr. *Rotin Rotang* (Növ. LXVIII, 6: 26).

sartoly - festő ~ *Serratula tinctoria* - „A’ *festő Sartoly* sárgát festő plánta, mely Németországban a’ réteken terem, ’s Juliusba és Augufztusba veresen nyílik”, ném. *Färber-Scharte*, fr. *Sarette* (Növ. XLI, 4: 12/1).

sebesítőfü *Ranunculus sceleratus* - „A’ Torzsika (Istárj, vízi méreg, lator koldús, *sebesítő fü*) mérges plánta, mely vízárkok ’s más nedves helyek körül mintegy két lábnyira nő fel”, ném. *böser Hahnenfußs*, *Gifthahnenfußs*, *Wassereppig*, fr. *Renoncule des marais*, ou le *Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

sebestyénfa *Cordia sebestana* [sebestena] [*Cordia myxa*] - „A’ *Sebestyénfa* napkeleti és napnyugoti indiában terem...”, ném. *Sebestenbaum*, fr. *Sebestier* (Növ. LXVI, 6: 17).

sertecsek l. **örvény**~

sima édesgyökér l. **édesgyökér**

sisakfü *Aconitum* [*Aconitum napellus*] - „A’ *Sisakfü* egy a’ belsőországi legmérgeesebb növények közül”, ném. *Sturmhut*, fr. *Aconit*, *Tue-loup* (Növ. XLIV, 4: 24).

somfa *Cornus mascula* [*C. mas*] - „A’ *somfa* szabad állapotjában, ’s magára hagyatva 8 ’s 9 lábnyira, a’ kertekben pedig a’ gondos nevelés mellett 20 ’s több lábnyi magasságra is megnevekedik...”, ném. *Cornelkirschbaum*, fr. *Cornouiller* (Növ. CIII, 10: 37).

süvegomba *Phallus esculentus* [*Morchella conica*] - „*süveg* vagy [zömöldsök *Gomba*”, ném. *Spitzmorchel*, fr. *Morille* (Növ. XXXII, 3: 34/5).

szágópálma *Cycas circinalis* - „A’ *Szágó pálma*, ha egélfen megnő, fázaz kemény gyümölsöt terem, mellyben kettős bél van..., ’s a’ fának nagy leveleivel az oda való lakosok a’ házaikat fzohták befedni”, lat. *Cycas*, ném. *Sago-Palme*, fr. *Palmier à sagou* (Növ. XXXIV, 3: 43).

szalikornia *Salicornia herbaea* [*Salicornia herbaea*] - „A’ *Szalikornianak* ez a’ fája körülbelöl egy lábnyi magasra nő, leveletlen, melly a’ tenger partjain ’s a’ sós források körül tsaknem egélf Európában bőven terem” gr. (Növ. XX, 2: 46).

leveletlen ~ *Salicornia herbaea* [*Salicornia herbaea*] - „*leveletlen Szalikornia*”, lat. *Salsola*, ném. *Salzkraut*, *Kali*, fr. *Salicote*, *Kali* (Növ. XX, 2: 46).

szappanfű - tajtézkő ~ *Saponaria officinalis* - „*Tajtézkő Szappanfű*”, ném. *gemeines Seifenkraut*, fr. *Saponaire officinale* (Növ. CXVII, 12: 45).

szárnyas mázhínár l. **mázhínár**

szarvasgomba *Lycoperdon tuber* [*Tuber aestivum*] - „*szarvas Gomba*”, ném. *Trüffel*, fr. *Truffe* (Növ. XXXII, 3: 34/8).

szasszafrász *Laurus sassafras* [*Sassafras albidum*] - „Tulajdonképpenvaló hazája a’ *Szafrász*nak éjzfaki Amerika...” gr., lat. *Sassafras*, ném. *Sassafras*, fr. *Sassafras* (Növ. LVIII, 5: 29).

szasszafrászbabér *Laurus sassafras* [*Sassafras albidum*] - „*Szafrász Babér*”, lat. *Sassafras*, ném. *Sassafras*, fr. *Sassafras* (Növ. LVIII, 5: 29).

szasszaparilla *Smilax sassa-parilla* [*sassa-parilla*] [*S. utilis*] - „A’ *Szafrászaparilla* gyenge indás tsemete...” ném. *Safsaparille*, fr. *Salsepareille* [*Sassepareille*] (Növ. LXXXV, 8: 3).

százlevelű fehér rózsza l. **rózsza**

százlevelű fejez rózsza l. **rózsza**

százlevelű kis rózsza l. **rózsza**

százlevelű piros rózsza l. **rózsza**

százlevelű rózsza l. **rózsza**

százlevelű sárga rózsza l. **rózsza**

százrétű rózsza l. **rózsza**

szeder - kék ~ *Rubus fruticosus* - „A’ *Kék fzederj*, melly az elébbeni plántával egy Nemű növény, bőven terem nálunk az erdők körül ’s köves partokon és hegyoldalakon a’ hol kevés fa van”, ném. *hoher Brombeerstrauch*, fr. *grande Ronce* (Növ. LXXVIII, 7: 18). **Ö: málna**~.

szekfü *Caryophyllus aromatica* [*Syzygium aromaticum*] - „A’ *Szekfünek* hazája is hasonlóképpen a’ Molukki szigetekben van, melly egy magas piramisforma kar vastagságnyi fának virágbimbója” gr., ném. *Gewürznelke*, fr. *clou de girofle* (Növ. X, 2: 2).

szekfűfa *Caryophyllus aromatica* [*Syzygium aromaticum*] - „A’ *szekfüfának* minden része fűszerfázamos, levele, gyümöltse, héjja, és sőt még a’ gyökere is” gr., ném. *Nelkenbaum*, fr. *Giroflie* (Növ. X, 2: 2). | **fűszerszámos** ~ *Caryophyllus aromatica* [*Syzygium aromaticum*] - „*Fűszerfázamos szekfüfa*”, lat. *Caryophyllum*, ném. *Gewürznäglein-* oder *Nelkenbaum*, fr. *Giroflie* ou le *clou de girofle* (Növ. X, 2: 2). | **vad**~ *Caryophylli* [*Caryophyllus*] *silvestris* [*Eugenia obtusifolia*] - „*Van Vad szekfüfa* is, melly a’ fűszerfázamoshoz igen hasonlít, de a’ mellynek egyáltalában semmi fűszerfázam ereje vagy íze nints”, ném. *wilden Nelkenbaum*, fr. *giroflie sauvage* (Növ. X, 2: 2).

szekfűgomba *Agaricus cinnamomeus* [*Marasmius oreades*] - „*szekfü Gomba*”, ném. *Nägelschwamm*, fr. *Clou* (Növ. XXXI, 3: 33/6).

szelíd gesztenyefa l. **gesztenyefa**

szemérmes érzőke l. **érzőke**

szenna *Cassia senna* - „A’ *Szennát* már most Olafzországban ’s Frantziaországban déli részeiben is termelztik...” gr., ném. *Senne*, fr. *Séné* (Növ. LXXX, 7: 32).

szennakvasszia *Cassia senna* - „A’ *Szenna* levelet, a’ melly mint hashajtó orvosi fzer mindenütt esmeretes és hafználtatik, a’ *Szenna kvasszia* [helyesen: *kasszia*] plántája termi, a’ melly megnő 3-4 lábnyi magasságra...” lat. *Cassia senna*, ném. *Sennesblättercassie*, fr. *Séné* (Növ. LXXX, 7: 32). [Elképzelhető, hogy a pillangósvirágúak családjába tartozó *Cassia* nemzetség és a vele semmiféle rokonságban nem levő (a citrom- és narancsfélékhez közel álló) *Quassia* nemzetség csaknem azonos kiejtésű neve okozhatta azt a félrétést, hogy Márton mindkét

nemzetségnevet egyaránt *kvassziának* írta. Az utóbbi valóban (ma is) *kvasszia*, míg az előbbi helyesen *kasszia*, v nélkül.]

szentjánoskenyér *Ceratonia siliqua* - „A’ *Szent János Kenyere* jóízű édes belére nézve igen kellemes étel...”, ném. *Johannisbrodbaum*, fr. *Caroubier* (Növ. LXXXI, 7: 37).

szépszínű mahagónifa l. **mahagónifa**

szépszínű mahónifa l. **mahagónifa**

szerecsendiófa *Myristica Moschata* [M. *moschata*] [M. *fragrans*] - „A’ *Szeretsendiófa* minden Molukki fzigeteken találtatik, főképpen Bandán, ’s olyan nagyra nő, mint nálunk a’ legnagyobb körtvélyfa”, lat. *Nux muscata*, ném. *Muscatenbaum*, fr. *Muscadier* (Növ. X, 2: 2).

szilfa - **közönséges** ~ *Ulmus campestris* - „*Közönséges Szilfa*”, lat. *Ulmus vulgaris*, ném. *gemeine Ulme*, fr. *Orme commun* (Növ. C, 10: 27).

szilvafa - **közönséges** ~ *Prunus domestica* - „*közönséges Szilvafa*”, ném. *gemeine Zwetsche*, fr. *Prune commune* (Növ. XCIX, 10: 24).

szilvapálma - **egyiptomi** ~ *Phoenix dactylifera* [Phoenix *dactylifera*] - „*Egyiptomi szilvapálma*”, lat. *Palma dactylifera*, ném. *Dattel-Palme*, fr. *Palmier dattier* (Növ. XXXIV, 3: 43).

szironták l. **torzsika**~

Szokkotrina-aloé *Aloë Soccotrina* [A. *soccotrina*] [A. *sucotrina*] - „*Szokkotrina Aloe*”, ném. *Aloe von Soccotora*, fr. *Aloès Succotrin* (Növ. CXIV, 12: 21).

szőlő - **apró** ~ [Vitis *vinifera* cv.] - „A’ Kórintusi [szőlő, mely az *Aprószőlőt* termi, hasonlóképpen édes [szőlő fajta...” gr., lat. *Uvae passae minores*, sive *Corinthiae*, ném. *Kleine Rosine*, fr. *Petits Raisins* (Növ. LVI, 5: 24). | **korintoszi** ~ [Vitis *vinifera* cv.] - „A’ Kórintusi [szőlő, mely az *Aprószőlőt* termi, hasonlóképpen édes [szőlő fajta, ...” lat. *Uvae passae minores*, sive *Corinthiae*, ném. *Corinthen Corinthentraube*, fr. *Raisins de Corinthe*, *petits raisins dits de Corinthe* (Növ. LVI, 5: 24). | **veneciai** ~ [Vitis *vinifera* cv.] - „*Venetizai szőlőnek* ez a’ szép különösség azért neveztetik, mivel egy Német ritkaság fzerető ennek plántáját egy Venetizai környéken lévő kertből kapta” gr., ném. *Venetianische Traube*, *bunte Wein*, fr. *Raisin de Venise*, *vigne bicolore* (Gyümölcsök II, 9: 46). | **veneciai kétszínű** ~ [Vitis *vinifera* cv.] - „*Venetizai kétszínű szőlő*”, ném. *Venetianische Traube*, *bunte Wein*, fr. *Raisin de Venise*, *vigne bicolore* (Gyümölcsök II, 9: 46). **Ö:** **csipke**~, **eb**~, **eb**~ **zolna**, **ribiszke**~, **veres eb**~, **veres ribiszke**~.

szömölcsökgomba *Phallus esculentus* [Morchella *conica*] - „*szömölcsök Gomba*”, ném. *Spitzmorchel*, fr. *Morille* (Növ. XXXII, 3: 34/5).

szömörce [Rhus] - **firnácós** ~ *Rhus vernix* - „A’ *firnácós Szömörce* Japánban és éjzfaki Ámerikában terem, ’s mintegy 15-20 lábnyira nő fel”, ném. *Firnissumach*, fr. *Arbre du vernis* (Növ. LXXIII, 6: 47). | **mérges** ~ *Rhus toxicodendron* - „A’ *mérges Szömörce* fás tsemete, mely 4-5 lábnyira nő”, ném.

Giftsumach, fr. *Toxicodendron*, ou *l’herbe à la puce* (Növ. LXXIII, 6: 47).

stórakszfa *Liquidambra* [Liquidambar], *styrax* [Styrax *officinalis*] - „A’ *Stórakszfa* főképpen napnyúgoti Indiában és Mekszikóban terem...”, lat. *Styrax*, ném. *Storaxbaum*, fr. *Storax* (Növ. XLIX, 4: 44). - **jóillatú** ~ *Liquidambra* [Liquidambar] *styrax* [Styrax *officinalis*] - „*jóillatú Stórakszfa*”, lat. *Styrax*, ném. *Storaxbaum*, fr. *Storax* (Növ. XLIX, 4: 44).

szulák l. **jalappa**~

szűzrózsa *Rosa truncata virginalis* [R. *alba* cv. La *Virginalis*] - „*Szűz Rózsa*”, ném. *Jungfern-Rose*, fr. *Rose des Demoiselles* (Rózsák VII, 8: 45).

tajtétköz szappanfű l. **szappanfű**

tamarinda *Tamarindus indica* - „A’ *Tamarinda* nagytoska fa, mely napkeleti napnyúgoti Indiában, és Afrikában, sőt még déli Frantziaországban is terem. ... Legjobbnek tartják a’ Napkeleti Indiait”, lat. *tamarindus*, ném. *Tamarinde*, fr. *tamarinier* (Növ. XVIII, 2: 42). - **indiai** ~ *Tamarindus indica* - „*Indiai Tamarinda*, lat. *Tamarindus*, ném. *Tamarinde*, fr. *Tamarinier* (Növ. XVIII, 2: 42).

taplógomba *Boletus ignarius* [Phellinus *ignarius*] - „A’ *Tapló Gomba* Német Országban a’ kereskedésnek egy ágát téfzi...”, ném. *Feuerschwamm*, fr. *Bolet-amadou* ou *l’Amadouier* (Növ. XCII, 9: 14).

tarjag *Lichen islandicus* [Cetraria *islandica*. Külföldi neveivel ellentétben - Moos, Mousse - nem moha, hanem zuzmó.] - „Ez a’ *tarjag* hegyes száraz helyeken terem, ’s mezfzire szélyel terjed”, lat. *muscus*, ném. *Moos*, fr. *mousse* (Növ. XX, 2: 46). **Ö:** **tüdő**~, **izlandi tüdő**~.

tárkony *Artemisia dracunculus* - „A’ *Tárkony* hasonlóképpen kellemetes belsőorfszági fűzefszám...”, lat. *Dracunculus*, ném. *Dragun*, fr. *Estragon* (Növ. XLV, 4: 27).

tárkonyüröm *Artemisia dracunculus* - „*Tárkony Üröm*”, lat. *Dracunculus*, ném. *Dragun*, fr. *Estragon* (Növ. XLV, 4: 27).

tárnics - **ragyás** ~ *Gentiana Pannonica* [G. *annonica*] - „*ragyás Tarnics*”, ném. *österreichischer Enzian*, fr. *Gentiane autrichienne* (Növ. CIV, 10: 47).

tejfű *Euphorbia officinalis* [Euphorbia *officinarum*] - „A’ *Téjfű* többnyire mind mérges plánta...”, ném. *Apotheker-Euphorbie*, fr. *Euphorbier officinal* (Növ. LXV, 6: 12). - **patikai** ~ *Euphorbia officinalis* [Euphorbia *officinarum*] - „*patikai Téjfű*”, ném. *Apotheker-Euphorbie*, fr. *Euphorbier officinal* (Növ. LXV, 6: 12).

tengeri *Zea mays* - „A’ kukoritzza mellyet *tengerinek*, törökbúzának és málénak is neveznek, napnyúgoti Indiából került Európába, és mind ott, mind pedig Európának melegebb réfzeiben igen bőven termefztetik” gr., lat. *triticum turcicum*, *frumentum indicum*, ném. *türkischer Waizen*, *indianisches Korn*, fr. *bled de Turquie*, *bled d’Inde* (Növ. XXXVII, 3: 50).

tengeribarack *Prunus armeniaca* [Armeniaca *vulgaris*] - „A’ *tengeri Baratzk* a’ fzilvával és a’

tserefznyével egy nemű gyümölcs...”, ném. *Aprikose*, fr. *Abricot* (Növ. LXXVII, 7: 13).

természeti kámfor l. **kámfor**

terpenténfa l. **terpentinfa**

terpenténfa pisztác l. **terpentinfa-pisztácia**

terpentinfa Pistacia terebinthus - „A’ tulajdonképpen úgy nevezett *Terpenténfa*, melly itt le van rajzolva, ’s a’ valóságos Tzziprusi Terpenténfája Khínában, napkeleti Indiában, Afrikában, és főképpen Khio és Tzziprus szigeteiben terem, úgy szinte Olafz és Spanyolországban is” (Növ. XII, 2: 16). - **valóságos ciprusi** ~ [Pistacia lentiscus] - „A’ tulajdonképpen úgy nevezett Terpenténfa, melly itt le van rajzolva, ’s a’ valóságos Tzziprusi Terpenténfája Khínában, napkeleti Indiában, Afrikában, és főképpen Khio és Tzziprus szigeteiben terem, úgy szinte Olafz és Spanyolországban is” gr., lat. *terebinthina cypria veraque*, ném. *ächte cyprische Terpentin*, fr. *véritable Thérébinthe* (Növ. XII, 2: 16).

terpentinfa-pisztácia Pistacia terebinthus - „*Terpenténfa Pifztátz*”, lat. *Terebinthus*, ném. *Terpentinbaum*, fr. *Térébinthe* (Növ. XII, 2: 16).

testszín bokrétarózsa l. **bokrétarózsa**

testszínrózsa Rosa regina rubicans [R. centifolia] - „A’ *testfzín rózsa*, a’ fehér rózsának legzsebb hasonfaja”, lat. *Rosa ex rubro albicans*, ném. *fleischfarbene Perlrose*, fr. *Rose à cent feuilles couleur de chair* (Rózsák VIII, 8: 50). - **nagy** ~ Rosa truncata carnea major [R. alba cv. Celeste] - „*nagy testfzín Rózsa*”, ném. *grofse fleischfarbene Rose*, fr. *Rose belle-fille* (Rózsák XVI, 10: 25).

tinógomba Boletus bovinus [Suillus bovinus] - „*tinó Gomba*”, ném. *kastanienbrauner Pilz*, fr. *Potiron brun* (Növ. XXXII, 3: 34/1).

torma l. **kalán**~

torzsika Ranunculus sceleratus - „A’ *Torzsika* (Istárj, vízi méreg, lator koldús, sebesítő fű) mérge plánta, melly vizárok ’s más nedves helyek körül mintegy két lábnyira nő fel”, ném. *böser Hahnenfuß*, *Gifthahnenfuß*, *Wassereppig*, fr. *Renoncule des marais*, ou le *Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

torzsikaszironták Ranunculus sceleratus - „*Torzsika Szironták*”, ném. *böser Hahnenfuß*, fr. *Renoncule des marais*, ou le *Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

tök l. **vízi**~, **kék vízi**~

tőkegomba Boletus ramosissimus [Kuehneromyces mutabilis?] - „A’ *tőke gomba* elágodzott, alól fejtű, felyül barnás ’s föld színre tsikolt síma, a’ közepe felé bésett”, ném. *Eichhase*, fr. *Potiron rameux* (Növ. XXXII, 3: 34/3).

tölggyfa [Quercus] - „Ez a’ faja a’ *Tölggyfának* szüntelen zöld levelű mellyek kisebbek, és nintsenek is a’ fzelei olyan igen kitsipkézve, ’s apróbb sárga makkokat is terem mint nálunk a’ *közönséges Tölggyfa*” gr. (Növ. XII, 2: 16). - **dugókérgű** ~ [ma: para~] Quercus suber - „*Dugókérgű Tölggyfa*”, lat. *Suber*, ném. *Korkbaum*, fr. *Liege* (Növ. XII, 2: 16). | **kacsos** ~ [ma: kocsányos ~] [Quercus pedunculata, Q. robur] - „A’ *tölggynek* 30 fajai között a’

katsostölggyfa a’ legesmeretesebb ’s egyfzersmind leghalznosabb...”, ném. *Stieleiche*, fr. *Chêne commun à longs pédoncules* (Növ. XCVIII, 10: 18). | **közönséges** ~ [ma: kocsánytalan ~] [Quercus petraea] - „Ez a’ faja a’ *Tölggyfának* szüntelen zöld levelű mellyek kisebbek, és nintsenek is a’ fzelei olyan igen kitsipkézve, ’s apróbb sárga makkokat is terem mint nálunk a’ *közönséges Tölggyfa*” (Növ. XII, 2: 16).

tönköj l. **tönköly**

tönköly Triticum spelta - „A’ *tönköj* ... a’ búza faja, és legzsebb ’s legjobb líft lefz belőle” (Növ. XXVI, 3: 15/1), „A’ *tönköly* a’ buzának a’ faja, ’s kétségkívül a’ legjobb élet neme, a’ mellynek ízemei legnagyobbak, legnehezebbek, és legjobb ’s legfejébb líft lefz belőlök” (Növ. XXXV, 3: 45)., lat. *spelta*, ném. *Spelz*, *Dinkel*, *Vesen*, fr. *épeautre* (Növ. XXVI, 3: 15/1).

törökbúza Zea mays - „A’ kukoritzta mellyet tengerinek, *törökbúzának* és *málénak* is neveznek, napnyúgoti Indiából került Európába, és mind ott, mind pedig Európának melegebb réfzeiben igen bőven termelztetik” gr., lat. *triticum turcicum*, *frumentum indicum*, ném. *türkischer Waizen*, *indianisches Korn*, fr. *bled de Turquie*, *bled d’Inde* (Növ. XXXVII, 3: 50).

törperózsa [Rosa centifolia cv. Parvifolia] - „... most a’ legkisebb és legzsebb rózsá fajokat esmertetjük meg, mellyeket amazoknak ellenbetéve *törperózsáknak* nevezhetnénk” gr., lat. *rosa nana*, ném. *Zwergröschen*, fr. *Rose naine* (Rózsák XIV, 9: 50).

tövise bárcs l. **bárcs**

tulipánfa Liriodendron tulipifera - „A’ *Tulipánfa* éjzfaki Ámerikai jókora nagyságú és vastagfa”, lat. *Tulipifera*, ném. *Tulpenbaum*, fr. *Tulipier* (Növ. LIII, 5: 14).

turbuja [Anthriscus cerefolium] — „Ez a’ mérge plánta [a nagy bürök] (mellyet a’ *Izakátsok*, és *zöldségárosok* a’ *turbujával* vagy *olafz salátával* a’ *petrezselyemmel*, és *pefzternákkal* igen gyakran eltserélnek) vadon terem a’ kertekben a’ mivel és miveletlen földeken, a’ réteken, az utak és árkok mellett”, ném. *Köchen* (Növ. XXVII, 3: 20/2).

tüdőtarjag Lichen islandicus [Cetraria islandica] - „A’ *tüdőtarjagnak* mélyre behasogatott regulátlan formájú levelei vannak, mellyek felyül zöld, alól pedig kék, fzüre, és barnafzínűek, ’s fogazott fzelűek” gr. (Növ. XX, 2: 46). | **izlandi** ~ Lichen islandicus [Cetraria islandica] - „*Izlandi tüdőtarjag*”, ném. *Isländisches Lungenmoos*, fr. *Mousse poulmonaire d’Islande* (Növ. XX, 2: 46).

tündöklő rózsá l. **rózsa**

tüskés kapri l. **kapri**

uborka l. **kolokinta**~

ugorka l. **uborka**

újborn Mirtus [Myrtus] pimenta [Pimenta dioica] - „Ez az *Újborn* a’ Mirtus egy fajának a’ bogyóiból lefz, melly napnyúgoti Indiában nevezetesen Jamajkában

terem...”, lat. *Piper jamaicense*, ném. *Jamaischer Pfeffer*, fr. *Piment* (Növ. LVIII, 5: 29).

újborsmirtusz *Mirtus* [*Myrtus*] *pimenta* [*Pimenta dioica*] - „*újbors Mirtus*”, lat. *Piper jamaicense*, ném. *Jamaischer Pfeffer*, fr. *Piment* (Növ. LVIII, 5: 29).

ujjas mázhínár l. **mázhínár**

üröm l. **tárkony~**

üszög *Uredo* [*Ustilago*] - „A’ Gabonák nemeiben az *üzfög*, a’ melly az aratást gyakorta megsoványítja, nyavalyája a’ gabonatermő plántáknak...”, lat. *Uredo*, ném. *Brand*, fr. *blés* (Elegyes Tártyak. CXXXVI, 12: 38). **Ö: búza-~.**

vad kapricsemete l. **kapricsemete**

vad sáfrány l. **sáfrány**

vad szekfűfa l. **szekfűfa**

vadalmafa *Pirus malus* [*Malus silvestris*] - „*vad Almafa*”, lat. *Malus agrestis*, ném. *wilder Apfel*, fr. *Pomme sauvage* (Növ. CII, 10: 32).

vadkörtefa *Pirus communis* - „A’ *vad körtvélyfa* Európának többnyire minden mérséklett levegőjű tartományaiban találhatik...”, lat. *Pirus agrestis*, ném. *wilde Birn*, fr. *Poire sauvage* (Növ. CII, 10: 32).

vadkörtvélyfa l. **vadkörtefa**

vajfa [*Butyrospermum parkii*] - „A’ *Vajfa* belső Afrikában terem...”, lat. *Arbor butyrifera*, ném. *Butterbaum*, fr. *Schih* ou *l’arbre à beurre* (Növ. LXIV, 6: 7).

valóságos ciprusi terpentinfá l. **terpentinfá**

valóságos melegvízi nimfa l. **nimfa**

vanília *Epidendrum vanilla* [*Vanilla planifolia*] - „A’ *Vanilia* katos plánta”, lat. *Vanilla*, ném. *Vanille*, fr. *Vanille* (Növ. XXV [Téves, helyesen: XV], 2: 25). - **jóillatú ~** *Epidendrum vanilla* [*Vanilla planifolia*] - „*jóillatú Vanilia*”, lat. *Vanilla*, ném. *Vanille*, fr. *Vanille* (Növ. XXV [Téves, helyesen: XV], 2: 25).

varancsogós citrom l. **citrom**

vargánya - **sárga ~** *Agaricus cantharellus* [*Cantharellus cibarius*] - „*sárga Vargánya*”, ném. *gelber Pfifferling*, fr. *potiron jaune* (Növ. XXXI, 3: 33/8).

vasbogyó *Strychnos nux-vomica* - „A’ Farkasmajzlag, vagy *Vasbogyó* egy napkeleti Indiai fának magva, és esmeretes mérge minden vakot kölykező állatoknak, mellyel p. o. a’ kutyákat és matskákat meg lehet ölni”, lat. *Nux vomica*, ném. *Krähen-Augen*, fr. *les noix vomiques* (Növ. XVI, 2: 36). [Itt kép- és növénycsere történt (nyilván még az eredeti kiadásban). A Növ. XVI, 2: 36/2 oldalon található kép és szöveg egyértelműen a ginzeng (*Panax ginseng*) megfelelője, mint ahogy a latin, német és francia név is az. A kígyófa (*Strychnos colubrina*) teljesen más növény; helyes névvel és képpel a Növ. LXVI, 6: 17/1 oldalon látható.]

veneciai kétszínű szőlő l. **szőlő**

veneciai szőlő l. **szőlő**

veres bikkfa l. **bükkfa**

veres ebszőlő l. **ebszőlő**

veres ribiszke l. **ribiszke**

veres ribiszkeszőlő l. **ribiszkeszőlő**

veresfenyő *Pinus larix* [*Abies alba*] - „A’ *veresfenyő* főképpen Tirolisban, Magyarországon, Korzlikában és felső Olaszországban terem a’ legmagasabb bértzekén...”, ném. *Lerchenbaum*, fr. *Larix*, *Mélèze* (Növ. LX, 5: 34).

veresfenyőfa *Pinus larix* [*Larix europaea*] - „*veres Fenyőfa*”, ném. *Lerchenbaum*, fr. *Larix*, *Mélèze* (Növ. LX, 5: 34).

veresfenyőgomba *Boletus Laricis* [*Heterobasidion annosum?*] - „A *Veres fenyő gomba* Karinthiának a’ hajdani Piemontnak és Déli Frantzia Országának fenyveseiben terem”, ném. *Lerchenschwamm*, fr. *Bolet du Mélèze* (Növ. XCII, 9: 14).

vérmézgás sárkányfa l. **sárkányfa**¹

viaszpálma - **dél-amerikai ~** *Ceroxylon andicola* [*C. alpinum*] - „*Déli Amerikai Viaszpálma*”, ném. *Wachspalme aus Süd-Amerika*, fr. *Palmier à cire américain* (Növ. CXV, 12: 31).

virág l. **béka~rózsa**, **gyűszű~**, **konty~**, **piros gyűszű~**

virágos kórisfa l. **kórisfa**

virágos kőrösfa l. **virágos kőrösfa**

virginiai dohány l. **dohány**

vízi bürök (mérgek) l. **bürök**

víziméreg *Ranunculus sceleratus* - „A’ *Torzsika* (Istárj, *vízi méreg*, lator koldús, sebesítő fű) mérgek plánta, melly vizárkok ’s más nedves helyek körül mintegy két lábnyira nő fel”, ném. *böser Hahnenfußs*, *Gifhahnenfußs*, *Wassereppig*, fr. *Renoncule des marais*, ou le *Pied-pou* (Növ. LXXVI, 7: 7).

vízitök - **kék ~** *Nymphaea caerulea* - „A’ *Izép kék Vízitök*, melly igen hasonlít a’ pompás *Nelumbóhoz* Égyiptomban a’ Nilusban és Afrikának déli szélein terem...”, ném. *blaue Seerose*, fr. *Nénufar bleu* (Növ. XCH. [Téves, helyesen: XCIV], 9: 23).

York és Lankaster rózsa l. **rózsa**

zab *Avena sativa* - „A’ *zab* a’ közönséges élet nemei között legtsékélyebb betű, ’s rendlzerént tsak lovak ’s más házi állatok eledelére fordítatik...”, lat. *Avena*, ném. *Hafer*, fr. *Avoine* (Növ. XXVI, 3: 15/4).

záté l. **festőfű**¹

zitvor *Amomum zedoaria* [*Curcuma zedoaria*] - „A’ *Tzitvor* fűzeres plánta...”, lat. *Zedoaria*, ném. *Zittwer*, fr. *Zedoaire* (Növ. LXVII, 6: 21).

zitvóramóm *Amomum zedoaria* [*Curcuma zedoaria*] - „*zitvór Amóm*”, lat. *Zedoaria*, ném. *Zittwer*, fr. *Zedoaire* (Növ. LXVII, 6: 21).

zolna [*Solanum*] - „Egyébaránt a’ *zolna*, mellynek több fajai vannak orvos Plánta, mellynek az orvosok jó halznát velzik”, ném. *Nachtschatten*, fr. *morelle* (Növ. XXXIII, 3: 39). - **ebszőlő ~** *Solanum hortense* [*Solanum nigrum*] - „*ebzfőlő Zolna*”, ném. *Nachtschatten*, fr. *Morelle* (Növ. XXXIII, 3: 39).

zöld borostamoh l. **borostamoh**

zöld penész l. **penész**

zöldhátú galóca l. **galóca**

Latin név szerinti mutató

A latin név szerinti mutatóba felvettük a Természethistóriai képekonyvben előforduló latin neveket. Szögletes zárójelben [] a javított, valamint a jelenleg érvényes neveket is megadjuk. A régies használatú nagy kezdőbetűs fajneveket itt kisbetűsen tüntetjük fel.

- Abies alba l. Pinus picea
 Acacia senegal l. Mimosa nilotica
 [Acanthus] *bárcs*
 Acanthus mollis *olaszországi bárcs*
 Acanthus spinosa [A. spinosus] *tövises bárcs*
 Acanthus spinosus l. A. spinosa
 Acer sacharinum, A. saccharinum *nádmézlevelű cukornád*
 Achras mammosa [Manilkara zapota] *csecses akrász*
 Aconitum [A. napellus] *sisakfű*
 Aconitum napellus l. Aconitum
 Aethusa cynapium l. Cicuta minor
 Aframomum exscapum l. Amomum grana paradisi
 Agaricus campester l. A. campestris
 Agaricus campestris [A. campester] *csiperkegomba*
 Agaricus cantharellus [Cantharellus cibarius] *sárga vargánya*
 Agaricus cinnamomeus [Marasmius oreades] *szejkű-gomba*
 Agaricus deliciosus [Lactarius deliciosus] *olasz galóca*
 Agaricus fimetarius [Coprinus comatus] *bagoly-gomba, ganéjgomba*
 Agaricus integer [Russula aeruginea] *zöldhátú galóca*
 Agaricus integer [Russula emetica] *piros galóca, piroshátúgomba*
 Agaricus integer [Russula grisea?] *kékes galóca, kékhátúgomba*
 Agaricus lactifluus [altus] [Lactarius volemus] *halovány kenyérgomba*
 Agaricus lactifluus [kenyér] *galóca*
 Agaricus lactifluus [Lactarius volemus] *kenyérgomba*
 Agaricus lactifluus [minor] [Lactarius volemus] *barna kenyérgomba*
 Agaricus mammosus [Laccaria laccata] *apró galóca*
 Agaricus muscarius [Amanita muscaria] *légyölő-gomba, méreggomba*
 Agaricus piperatus [Russula foetens] *keserű galambica*
 Agaricus torminosus [Lactarius torminosus] *barna galóca*
 Agave americ [A. americana] *amerikai agavé*
 Agave americana l. Agave americ
 Aloë barbadensis l. Aloe perfoliata
 Aloë succotrina l. A. soccotorina
 Aloë soccotorina [A. succotrina] *aloé, Szokkotrina-aloé*
 Aloe perfoliata [Aloë barbadensis] *aloé, közönséges aloé*
 Alpinia galanga *galanga-havasika*
 Amanita l. Agaricus lactifluus
 Amanita muscaria l. Agaricus muscarius
 Amomum cardamomum [Elettaria cardamomum] *apró paradicsommag*
 Amomum grana paradisi [Aframomum ex-scapum] *paradicsommag, paradicsommagú amóm*
 Amomum zedoaria [Curcuma zedoaria] *citvor, citvóramóm*
 Amomum zingiber [Zingiber officinale] *gyömbércsemete*
 Amygdalus communis *közönséges mandulafa, mandula, mandulafa*
 Amygdalus communis [convar. amara] *keserű mandula*
 Amygdalus communis [convar. sativa] *édes mandula*
 Amygdalus persica [Persica vulgaris] *őszibarack, őszibarack-mandula*
 Amyris emirifera [elemifera] [Canarium luzonicum] *elemíri csipafa*
 Anacardium occidentale *akazsufa¹*
 Ananas comosus l. Bromelia ananas
 Anemone pulsatilla [Pulsatilla grandis] *leány-kökörccsin*
 Anethum foeniculum [Foeniculum vulgare] *jőféle kömény, kömény²*
 Anethum graveolens *kapor*
 Annona muricata *nyugati annónafa*
 [Anthriscus cerefolium] *olaszsaláta, turbuja*
 Areca catechu *arekapálma¹, közönséges arekafa*
 Arecaceae [A., pálmafélék családja] *pálmafa¹*
 Areca oleracea [Roystonea o.] *arekapálma²*
 Armeniaca vulgaris l. Prunus armeniaca
 Artemisia dracunculus *tárkony, tárkonyüröm*
 Artocarpus incisa *kenyérfa*
 Arum maculatum *mocskos kontyvirág, németgyömbér*
 Arundo sacchari [Saccharum officinarum] *cukornád, nádmézlevelű cukornád*
 Astraeus hygrometricus l. Geastrum hygrometricum
 Astragalus angustifolius l. A. tragacantha
 Astragalus tragacantha [A. angustifolius] *bak-szarvasztragály, bakszarvyfű*
 Atropa bella-donna *nadragulya*
 Avena sativa *zab*
 Bixa orellana *festőmagú bicsza*
 Boletus bovinus [Suillus bovinus] *tinógomba*
 Boletus bulbosus [Suillus variegatus?] *medvegomba*
 Boletus igniarius [Phellinus igniarius] *taplógomba*
 Boletus laricis [Heterobasidion annosum?] *veres-fenyőgomba*
 Boletus ramosissimus [Kuehneromyces mutabilis?] *tőkegomba*
 Boletus versicolor [Volvariella?] *fáigomba*

Borassus flabellifer *borpálma, legyezőlevelű borpálma*
 Brassica nigra l. Sinapis
 Bromelia ananas [Ananas comosus] *ananász, fehér ananász*
 Bubon galbanum [Ferula galbaniflua] *gálbán, gálbánbubon*
 [Butyrospermum parkii] *vajfa*
 Cactus grandiflorus [Selenicereus g.] *pompásvirágú kaktusz*
 Cactus mamillaris [Mammillaria mamillaris] *borzas kaktusz*
 Cactus melocactus [Melocactus intortus] *dinnyeforma kaktusz*
 Caesalpinia brasiliensis *brazíliai berzsenyfa*, [C. echinata] *fernambukfa*
 Caesalpinia echinata l. C. brasiliensis
 Calamus rotang *sárkányfa, sárkányvérfa*
 Cambogia gutta [Garcinia hanburyi] *gummigutti, gummigutti kámbóga*
 Camellia sinensis l. Thea bohea
 Canarium luzonicum l. Amyris emirifera [elemifera]
 Canella alba *fehér fahéj*
 Cannabis sativa *kender*
 Cantharellus cibarius l. Agaricus cantharellus
 Capparis spinosa *kapri, kapricsemete, tüskés kapri*
 [Capparis spinosa var. inermis] *vad kapricsemete*
 Carica papaya *dinnye*
 Carpinus betulus l. Fagus silvatica
 Carthamus tinctorius *kerti sáfrány, kerti vadsáfrány, vadsáfrány*
 Carum carvi *kömény¹, mezei kömény*
 Caryophylli [Caryophyllus] silvestris [Eugenia obtusifolia] *vadszékfűfa*
 Caryophyllus aromatica [Syzygium aromaticum] *fűszerszámos székfűfa, székfű, székfűfa*
 Cassia senna *szenna, szennakvasszia*
 Castanea sativa l. Fagus castanea
 Cedrus libani l. Pinus cedrus
 Ceratonia siliqua *szentjánoskenyér*
 Ceroxylon alpinum l. C. andicola
 Ceroxylon andicola [C. alpinum] *dél-amerikai viaszpálma*
 Cetraria islandica l. Lichen islandicus
 Chorda filum l. Fucus filum
 Cichorea [Cichorium] intybus *katáng, mezei katáng*
 Cichorium l. Cichorea
 Cicuta minor [Aethusa cynapium] *apró bürök*
 Cicuta virosa *mérges vízi bürök*
 Cinchona officinalis *kínafa*
 [Cinnamomum aromaticum] *borneói kámfor*
 Cinnamomum camphora l. Laurus camphora
 Cinnamomum verum l. Laurus cassia
 Citrus *citrom*
 Citrus aurantium *keserű narancs*, [C. sinensis] *narancsfa*
 Citrus aurantium sinensis [C. sinensis] *édes narancs, narancs*
 Citrus limon l. C. medica
 Citrus medica [C. limon] *citromfa, közönséges citrom, varancsogós citrom*
 Citrus sinensis l. C. aurantium, C. aurantium sinensis
 Clais guineensis [Elaeis guineensis] *olajpálma*
 Clavaria fastigata [Ramaria flava] *kecskegomba*
 Cochlearia officinalis *kalántorma*
 Cocos nucifera *kókuszpálma*
 Coffea arabica *arábiai kávé, kávéfa, levántai kávé*
 Colchicum autumnale *ősziike*
 Colocynthis [Citrullus colocynthis] *kolokinta, kolokintauborka*
 Conferva reticulata [Hydrodictyon reticulatum] *nyálkahínár, recés nyálkahínár*
 Conium maculatum *nagy bürök*
 Convolvulus batatas [Ipomoea b.] *batatász, batatásznövény*
 Convolvulus jalappa [Exogonium purga] *jalappa, jalappaszulák*
 Copaifera officinalis *kopava balzsamfa*
 Coprinus comatus l. Agaricus fimetarius
 Cordia myxa l. C. sebestana [sebestena]
 Cordia sebestana [sebestena] [C. myxa] *aloéfa, sebestenyfa*
 Cordia sebestena l. C. sebestana
 Coriandrum sativum *fűszeres koriánder, koriánder*
 Cornus mas l. C. mascula
 Cornus mascula [C. mas] *somfa*
 Crocus autumnalis [C. sativus] *jófőle sáfrány, sáfrány*
 Crocus sativus l. C. autumnalis
 Croton cascarilla [C. eluteria] *kaszkarilla krotonfa*
 Croton eluteria l. C. cascarilla
 Curcuma longa *festőgyömbér-kurkuma, sárgagyömbér-kurkuma*
 Curcuma zedoaria l. Amomum z.
 Cycas circinalis *szágópálma*
 Cyperus esculentus *ciprusfű, mondolapalka*
 Daphne mezereum *farkasboroszlán, farkashárs*
 Datura stramonium *csodafa, csodafamaszlag*
 Desmodium gyrans l. Hedysarum g.
 Digitalis purpurea *gyűszűvirág*
 Dilsea carnosa l. Fucus lactuca
 Dionaea muscipula l. Dionea m.
 Dionea muscipula [Dionea m.] *légyfogó dionéa*
 Dracaena draco *vérmézőgás sárkányfa*
 Elaeis guineensis l. Clais guineensis
 Elettaria cardamomum l. Amomum cardamomum
 [Elettaria sp.] *öreg paradicsommag*
 Entomophthora muscae l. Mucor mucedo viridis
 Epidendrum vanilla [Vanilla planifolia] *jóillatú vanília, vanília*
 Eugenia obtusifolia l. Caryophylli [Caryophyllus] silvestris
 Eupatorium aya-pana [E. triplinerve] *elnyapána, elnyapánapakóca*
 Eupatorium triplinerve l. E. aya-pana
 Euphorbia officinalis [E. officinarum] *patikai tejfű, tejfű*
 Euphorbia officinarum l. E. officinalis
 Exogonium purga l. Convolvulus jalappa
 Fagopyrum esculentum l. Polygonum fagopyrum

Fagus castanea [Castanea sativa] *gesztenye, olasz gesztenye, szelíd gesztenyefa*
 Fagus silvatica *közönséges bükkfa, veres bükkfa*
 Fagus silvatica [Carpinus betulus] *fehér bükkfa*
 Ferolia guianensis *atlaszfa*
 Ferula assa-faetida, Ferula assa-foetida *büdös aszánt, ördögyszar*
 Ferula assa foetida l. Ferula assa faetida
 Ferula galbaniflua l. Bubon galbanum
 Ficus carica *füge*
 Foeniculum vulgare l. Anethum foeniculum
 Fourcroya [Furcraea] gigantea *óriási fourcroya*
 Fraxinus ornus *manna, virágos kórisfa*
 Fucus alatus [Membranoptera alata] *szárnyas mázhinár*
 Fucus digitatus [Laminaria digitata] *ujjas mázhinár*
 Fucus filum [Chorda filum] *fonálmázhinár*
 Fucus lactuca [Dilsea carnosa ?] *salátamázhinár*
 Furcraea l. Fourcroya
 Garcinia hanburyi l. Cambogia gutta
 Garcinia mangostana *mangófa, mangosztán, mangosztánfa*
 Geastrum coronatum [G. quadrifidum] *koronás földcsillag*
 Geastrum hygrometricum [Astraeus hygrometricus] *nedvességmérő földcsillag*
 Geastrum quadrifidum l. G. coronatum
 Geastrum rufescens *barnarőt földcsillag*
 Genista tinctoria *festő jeneszter*
 Gentiana pannonica *ragyás tárnics*
 Glycyrhiza [Glycyrrhiza] glabra *édesgyökér, sima édesgyökér*
 Glycyrhiza l. Glycyrhiza
 [Gossypium arboreum] *fanemű pamutcsemete*
 Gossypium herbaceum *közönséges pamutpalánta, pamutpalánta*
 [Gossypium hirsutum] *borzas pamutcsemete*
 Guajacum officinale *franciafa, gajákfa, patikai gajákfa*
 Guilandina moringa l. Gullandia m.
 Gullandia [Guilandina] moringa [Moringa oleifera] *moringafa*
 Gymnosporangium clavariaeforme l. Mucor sphaerocephalus
 Haematoxylon campechianum l. Haimatoxylon c.
 Haematoxylon campechianum [Haematoxylon c.] *kámpesfa, kámpesi kék berzsenyfa, kék berzseny*
 Hedysarum gyrans [Desmodium g.] *baltacím, napraforgó baltacím*
 Helleborus niger *fekete hunyor*
 Helvella crispa l. H. mitra
 Helvella mitra [H. crispa] *püspöksüveggomba*
 Heterobasidion annosum l. Boletus laricis
 Hevea brasiliensis l. H. guyanensis
 Hevea guyanensis [H. brasiliensis] *gujáni hebea*
 Hordeum distichon *árpa*
 Humulus lupulus *komló, közönséges komló*
 Hydrangea hortensis [H. macrophylla] *kerti hidránya*
 Hydrangea macrophylla l. H. hortensis
 Hydrodictyon reticulatum l. Conferva reticulata
 Hyoscyamus niger *bolondító, bolondító csalmatok*
 Illicium anisatum [I. verum] *ilyics, ilyicsánizs*
 Illicium verum l. I. anisatum
 Indigofera anil [I. suffruticosa] *indigó, indik indig, indikpalánta*
 Indigofera suffruticosa l. I. anil
 [Indigofera tinctoria] *indik*
 Inula helenium *örvénygyökér, örvénysertecsek*
 Ipomoea batatas l. Convolvulus b.
 Isatis tinctoria *festőfü¹, festőfü záté*
 Jatropha manihot [Manihot esculenta] *kenyérgyökerű manióka*
 Kuehneromyces mutabilis l. Boletus ramosissimus
 Laccaria laccata l. Agaricus mammosus
 Laccaria torminosus l. Agaricus t.
 Lactarius deliciosus l. Agaricus d.
 Lactarius volemus l. Agaricus lactifluus, A. lactifluus [altus], A. lactifluus [minor]
 Lactuca virosa *mérgező saláta*
 Laminaria digitata l. Fucus digitatus
 Larix europaea l. Pinus larix
 Laurus camphora [Cinnamomum c.] *kámforfa, kámforfababér, természeti kámfor*
 Laurus cassia [Cinnamomum verum] *kassziababér*
 Laurus cinnamomum [Cinnamomum verum] *fahéjfa*
 Laurus sassafras [Sassafras albidum] *szassza-frász, szasszafrászbabér*
 Lichen islandicus [Cetraria islandica] *izlandi tüdőtárjag, tárjag, tüdőtárjag*
 Linum usitatissimum *len*
 Liquidambar styrax l. Liquidambra s.
 Liquidambra [Liquidambar] styrax [Styrax officinalis] *jóillatú sztorakszfa, sztorakszfa*
 Liriodendron tulipifera *tulipánfa*
 Lycoperdon tuber [Tuber aestivum] *szarvasgomba*
 Malum gigas [Malus domestica cv.] *óriás alma*
 Malus silvestris l. Pirus malus
 Mammillaria mammillaris l. Cactus m.
 Manihot esculenta l. Jatropha manihot
 Manilkara zapota l. Achras mammosa
 Marasmius oreades l. Agaricus cinnamomeus
 Melocactus intortus l. Cactus melocactus
 Membranoptera alata l. Fucus alatus
 Mentha piperita *borsos menta*
 Mespilus germanica *lasponyafa*
 Mimosa nilotica [Acacia senegal] *mimózafa, nilusi mimóza*
 Mimosa pudica *szemérmes érzőke*
 Mirtus [Myrtus] pimenta [Pimenta dioica] *újbors, újborsmirtusz*
 Morchella conica l. Phallus esculentus
 Moringa oleifera l. Gullandia [Guilandina] moringa
 Mucor mucedo *közönséges penész*
 Mucor mucedo viridis [Entomophthora muscae] *zöld penész*
 Mucor pilobolus [Pilobolus crystallinus] *kucs-máspenész*
 Mucor sphaerocephalus [Gymnosporangium clavariaeforme] *golyóbispenész*
 Mucor vulgaris *penész*

Musa paradisiaca *pizáng, pizánpálma*
 Myristica fragrans l. M. moschata
 Myristica moschata [M. fragrans] *szerecsendiófa*
 Myroxylum peruiferum [Myroxylum balsamum var. pereirae] *perui balzsamcsemete*
 Myroxylum balsamum var. pereirae l. Myroxylum peruiferum
 Myrtus l. Mirtus
 Myrtus pimenta l. Mirtus p.
 Nelumbium speciosum [Nelumbo nucifera] *egyiptomibab, nelumbó, pompás nelumbó*
 Nelumbo nucifera l. Nelumbium speciosum
 Nephelium echinatum [N. lappaceum] *rambusztán, rambusztánfa*
 Nephelium lappaceum l. N. echinatum
 [Nicotiana] *dohány*
 Nicotiana rustica *nagylevelű dohány*
 Nicotiana tabacum *dohánypalánta, virginiai dohány, Tabacum turcicum [Nicotiana tabacum] basadohány*
 Nigella sativa *kandilla, kerti kandilla*
 Nymphaea caerulea *kék vízitök*
 Nymphaea lotus *egyiptomi melegvízi nimfa, melegvízi nimfa, valóságos melegvízi nimfa*
 Olea europaea l. O. europea
 Olea europaea [O. europaea] *olajfa*
 Oryza sativa *rizskása, rizskásapalánta*
 [Paeonia] l. *pünkösdi rózsza*
 [Panax ginseng] l. Strychnos colubrina
 Panicum miliaceum *köles, közönséges köles*
 Papaver somniferum *álmhozó mák*
 [Pastinaca sativa] *paszternák*
 Persica vulgaris l. Amygdalus persica
 [Petroselinum crispum] *petrezselyem*
 Phaeophyceae l. Rhodophyceae
 Phallus esculentus [Morchella conica] *kucsragomba, süveggomba, szömölcsökagomba*
 Phascum cuspidatum *borostamoh, zöld borostamoh*
 Phellinus igniarius l. Boletus i.
 Phoenix dactylifera [Ph. dactylifera] *egyiptomi szilvapálma, pálmafa²*
 Phoenix dactylifera l. Ph. dactylifera
 Picea abies l. Pinus a.
 Pilobolus crystallinus l. Mucor pilobolus
 Pimenta dioica l. Mirtus [Myrtus] pimenta
 Pimpinella anisum *ánizs*
 Pinus cembra *cirbelfenyő*
 Pinus abies [Picea abies] *lucfenyőfa*
 Pinus cedrus [Cedrus libani] *cédrus, libanusi cédrus*
 Pinus larix [Larix europaea] *veresfenyő, veresfenyőfa*
 Pinus picea [Abies alba] *jegenyefenyő, jegenyefenyőfa*
 Pinus pinea *mandulafenyő*
 Pinus silvestris *erdeifenyőfa*
 Piper bors
 Piper nigrum *fehér bors, fekete bors, fekete borscsemete*
 Pirus communis *vadkörtefa*
 Pirus malus [Malus silvestris] *vadalmafa*
 [Pistacia] *pisztáciafa²*
 Pistacia lentiscus *másztiks-pisztáciafa*
 [Pistacia lentiscus] *valóságos ciprusi terpentinf*
 Pistacia terebinthus *terpentinf, terpentinf-pisztácia*
 Pistacia vera *jóféle pisztáciafa, pisztácia, pisztáciafa*
 Polygonum fagopyrum [Fagopyrum esculentum] *haricska, pohánka*
 Prunus armeniaca [Armeniaca vulgaris] *tengeribarack*
 [Prunus armeniaca, Armeniaca vulgaris] *kajszibarack*
 [Prunus avium + P. a. cv.] *cseresznye, koránérő pongrác cseresznye, közönséges cseresznye, közönséges cseresznyefa, pongrác cseresznye*
 Prunus domestica *közönséges szilvafa*
 Prunus laurocerasus *babércszeresznye*
 Psidium guayava l. P. piriferum
 Psidium piriferum [P. guayava] *gájafa, körtetermő gájafa*
 Pulsatilla grandis l. Anemone pulsatilla
 Punica granatum *gránátalmafa*
 Quassia amara *keserű kvasszia*
 [Quercus] *tölgyfa*
 [Quercus pedunculata, Q. robur] *kacsos tölgyfa*
 [Quercus petraea] *közönséges tölgyfa*
 Quercus robur l. Q. pedunculata
 Quercus suber *dugókérgű tölgyfa*
 Ramaria flava l. Clavaria fastigata
 Ranunculus sceleratus *istárj, latorkoldus, sebesítőfü, torzsika, torzszakzironták, víziméreg*
 Reseda luteola *rezeda, sárga rezeda*
 Rheum palmatum *jóféle rebarbara*
 [Rheum rhabarbarum] *indiai rebarbara*
 [Rheum rhaponticum] *oroszországi rebarbara*
 Rhizophora mangle *csodálatos mányafa, mányafa*
 Rhododendron ponticum *pontusi ragyabura*
 [Rhodophyceae + Phaeophyceae] *mázhinár*
 Rhus toxicodendron *mérges szömörce*
 Rhus vernix *firnácós szömörce*
 Ribes grossularia *csipkeszőlő, pöszméte*
 Ribes rubrum *veres ribiszke, veres ribiszkeszőlő*
 Rosa alba cv. Celeste l. R. truncata *carnea major*
 Rosa alba cv. La Virginale l. R. truncata *virginalis*
 Rosa bifera var. semperflorens l. R. semperflorens
 Rosa carolina l. R. lucida
 Rosa centifolia *százlevelű rózsza*
 Rosa centifolia cv. l. R. regina *rubicans, R. truncata major*
 [Rosa centifolia cv. Major] *százlevelű piros rózsza, százlevelű rózsza*
 Rosa centifolia cv. Muscosa l. R. muscosa *major*
 [Rosa centifolia cv. Parvifolia] *békavirágrózsza*
 Rosa centifolia cv. Parvifolia l. R. provincialis *minima*
 Rosa centifolia cv. Petite de Hollande l. R. centifolia *minor*
 Rosa centifolia cv. Unique Blanche l. R. unica
 Rosa centifolia minor [R. centifolia cv. Petite de Hollande] *százlevelű kis rózsza*
 Rosa damascena l. R. damascena *basilica, R. umbellata, flore carneo*
 Rosa damascena basilica [R. damascena] *damaszkuszi bazsarózsza*

- Rosa damascena communis [R. damascena var. semperflorens] *hónapos rózsza, közönséges hónapos rózsza*
- Rosa damascena cv. l. R. damascena dijonensis, R. damascena grandiflora
- Rosa damascena cv. Quatre Saisons Blanche Mousseux l. R. damascena flore albo
- Rosa damascena cv. Versicolor l. R. gemella
- Rosa damascena dijonensis [R. damascena cv.] *dizsoni damaszrózsza*
- Rosa damascena flore albo [R. damascena cv. Quatre Saisons Blanche Mousseux] *hónapos fehér rózsza*
- Rosa damascena grandiflora [R. damascena cv.] *nagy damaszkuszi rózsza*
- Rosa damascena var. semperflorens l. R. damascena communis
- Rosa foetida l. R. lutea simplex
- Rosa foetida cv. Bicolor l. R. punicea
- Rosa gallica l. Rosa holoserica purpurea flore semipleno
- Rosa gallica [R. gallica cv. Officinalis] *cukorrózsza, közönséges cukorrózsza*
- Rosa gallica cv. l. R. holoserica purpurea
- Rosa gallica cv. Conditorum l. R. millefolia rubra
- Rosa gallica cv. Officinalis l. R. gallica
- Rosa gallica cv. Variegata l. R. versicolor
- Rosa gallica cv. Violacea l. R. holoserica purpurea
- Rosa gemella [R. damascena cv. Versicolor] *páros rózsza, York és Lankaster rózsza*
- Rosa hemisphaerica cv. Flore Pleno l. R. sulphurea
- Rosa holoserica [holosericea] purpurea [R. gallica cv.] *csigavér teljes rózsza*
- Rosa holoserica [holosericea] purpurea [R. gallica cv. Violacea] *bársonyrózsza, csigavér teljes rózsza*
- Rosa holoserica [holosericea] purpurea flore semipleno [R. gallica] *félig teljes bársonyrózsza*
- Rosa lucida [R. virginiana + R. carolina] *fénylő rózsza, tündöklő rózsza*
- Rosa lutea simplex [R. foetida] *egyes sárga rózsza*
- Rosa majalis [R. majalis cv. Foecundissima] *fahéjrózsza, májusi rózsza, pünkösdi rózsza*
- Rosa majalis cv. Foecundissima l. R. majalis
- Rosa millefolia rubra [R. gallica cv. Conditorum] *százzrétű rózsza*
- Rosa muscosa major [R. centifolia cv. Muscosa] *mohos rózsza*
- Rosa pendulina inermis [R. p. var. inermis] *függő rózsza*
- Rosa pendulina var. inermis l. R. p. inermis
- Rosa provincialis minima [R. centifolia cv. Parvifolia] *piciny provinciái rózsza, törperózsza*
- Rosa punicea [R. foetida cv. Bicolor] *csimazrózsza, lángrózsza*
- Rosa regina rubicans [R. centifolia cv.] *testszínrózsza*
- Rosa semperflorens [Rosa bifera var. semperflorens] *mindignyitó rózsza*
- Rosa spinosissima cv. Flava l. R. s. flore flavo
- Rosa spinosissima flore flavo [R. s. cv. Flava] *fullánkos halovány rózsza, fullánkos rózsza*
- Rosa sulphurea [R. hemisphaerica cv. Flore Pleno] *százlevelű sárga rózsza*
- Rosa truncata carnea major [R. alba cv. Celeste] *nagy testszínrózsza*
- Rosa truncata major [R. centifolia cv.] *nagy csonka rózsza*
- Rosa truncata virginalis [R. alba cv. La Virginale] *szűzrózsza*
- Rosa turbinata *ecetrózsza, franciarózsza*
- Rosa umbellata, flore carneo [R. damascena] *testszín bokrétarózsza*
- Rosa unica [R. centifolia cv. Unique Blanche] *fehér rózsza, százlevelű fehér rózsza*
- Rosa versicolor [R. gallica cv. Variegata] *csíkos rózsza*
- Rosa virginiana l. R. lucida
- Roystonea oleracea l. Areca o. [Rubia] *krapp*
- Rubia tinctorum *festőfű², festő krapp*
- Rubus fruticosus *kék szeder*
- Rubus idaeus *málna, málnaszeder*
- Rudbeckia purpurea *piros csutkakúp*
- Russula aeruginea l. Agaricus integer
- Russula emetica l. Agaricus integer
- Russula foetens l. Agaricus piperatus
- Russula grisea l. Agaricus integer
- Saccharum officinarum l. Arundo sacchari
- Salicornia herbacea l. S. herbaea
- Salicornia herbacea [S. herbacea] *leveletlen szalikornia, szalikornia*
- Saponaria officinalis *tajtétkő szappanfű*
- Sassafras albidum l. Laurus sassafras
- Secale cereale *gabona, rozs*
- Selenicereus grandiflorus l. Cactus g.
- Serratula tinctoria *festő sartoly*
- Sinapis [S. alba + Brassica nigra] *mustár*
- Smilax sassaparilla l. S. sassaparille
- Smilax sassaparille [sassaparilla] [S. utilis] *szasszaparilla*
- Smilax utilis l. S. sassaparille
- [Solanum] *zolna*
- Solanum dulcamara *iszalag, keserédes, keserédes csucsor, veres ebszőlő*
- Solanum hortense [S. nigrum] *ebszőlő zolna*
- Solanum nigrum l. S. hortense
- Solanum tuberosum *burgonya, kolompér, krumpli, pityóka*
- [Sorghum bicolor] *cirok*
- Stapelia hirsuta *dögfű*
- Strychnos colubrina *kígyófa*
- Strychnos colubrina [Panax ginseng] *erőgyökér, erőgyökérisztrák*
- Strychnos nux-vomica *farkasmaszlag, farkasmaszlagisztrák, vashogyó*
- Styrax benzoin *bencefa*
- Styrax officinalis l. Liquidambra styrax
- Suillus bovinus l. Boletus b.
- Suillus variegatus l. Boletus bulbosus
- Swietenia mahagoni l. Swietenia mahagoni
- Swietenia mahagoni [Swietenia mahagoni] *akazsufa², mahagónifa, szépszínű mahagónifa*

Syzygium aromaticum l. Caryophyllus aromatica
Tabacum turcicum l. Nicotiana tabacum
Tamarindus indica *indiai tamarinda, tamarinda*
Thea bohea [Camellia sinensis] *herbatécsemeté*
Theobroma cacao *kakaófa*
Tilia cordata l. T. europaea
Tilia europaea [T. cordata] *hársfa, közönséges hársfa*
Triticum [aestivum] *búza*
Triticum spelta *tönköly, tönköj*
Tuber aestivum l. Lycoperdon tuber
Ulmus campestris *közönséges szilfa*
Uredo [Ustilago] *üszög*
Uredo tritici [Ustilago tritici] *búza-üszög*

Ustilago l. Uredo
Ustilago tritici l. Uredo tritici
Vaccinium myrtillus *fekete áfonya*
Vaccinium oxycoccos *mohos áfonya*
Vaccinium vitis-idaea *veres áfonya*
Vanilla planifolia l. Epidendrum vanilla
[Vitis vinifera cv.] *apró szőlő, cibébe, korintusi szőlő, mazsola, veneciai kétszínű szőlő, veneciai szőlő*
Volvariella l. Boletus versicolor
Zea americana [Z. mays cv.] *amerikai kukorica*
Zea mays *kukorica, málé, tengeri, törökbúza*
Zea vulgaris [Z. mays] *közönséges kukorica*
Zingiber officinale l. Amomum zingiber